

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1950

ΑΡΙΘ. 109

Η ΔΙΚΗ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ

Ι) Ἡ δίκη εἶναι φαινόμενον τῆς καθημερινῆς ζωῆς, σύνθετον, ἀποτελούμενον ἀπὸ σειρὰν ὄλην πράξεων, αἱ ὁποῖα ἔχουν ὠρισμένην ἀρχὴν καὶ ὠρισμένον συνήθως τέλος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἐκδήλωσις διαταράξεως τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Θὰ ἠδύνατο δηλαδὴ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς μία ἀσθένεια ἢ μᾶλλον ὡς ἐκδήλωσις ἀσθενείας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ.

Τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθῆ τις, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι, καθ' ὃν χρόνον τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου κανονίζουν καὶ ρυθμίζουν ὠρισμένοι κανόνες, κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ ἡ λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, δηλαδὴ ἡ πορεία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων κανόνων δικαίου καὶ ἠθικῆς. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κανόνες διαγράφουν εἰς ἕκαστον τῶν εἰς τὴν κοινωνίαν ζώντων ἀνθρώπων ὠρισμένην συμπεριφορὰν καὶ εἰδικώτερον ἀπαγορεύουν ὠρισμένας ἐνεργείας καὶ ἐπιβάλλουν ἄλλας, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὀμαλῆς συμβιώσεως καὶ πρὸς ἐπίτευξιν ἰσορροπίας. Ἐὰν εἰς ἐκ τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζώντων ἀνθρώπων παραβιάσῃ ἓνα ἐκ τῶν κανόνων τούτων καὶ διῆ ἢ ἐνεργῆ πράξιν, ἡ ὁποία ἀπαγορεύεται νὰ ἐνεργηθῆ ἢ δὲν ἐνεργῆ πράξιν, τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐνεργῆσῃ, π.χ. ἀφαιρῆ πράγμα ἀνήκον εἰς ἄλλον, ἢ δὲν πληρῶναι χρέος, τὸ ὁποῖον ἔχει πρὸς ἄλλον, δημιουργεῖται διατάραξις τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἢ ἔποια ἐμφανίζεται ἢ μᾶλλον ἐκδηλοῦται ἐντονώτερον ἐξωτερικῶς, ἐὰν ὁ θεωρῶν ἐαν-

τὸν ὡς ἀδικούμενον καταφύγῃ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ζητήσῃ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Δὲν ἀποκλείεται ἡ διατάραξις αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ δίκη, νὰ μὴ εἶναι πραγματικῆ, ἀλλὰ φανταστικῆ, δημιουργουμένη εἴτε ἐκ πλάνης εἴτε καὶ ἐκ προθέσεως τοῦ παρουσιαζομένου ὡς ἀδικουμένου.

ΙΙ) Σκοπὸς τῆς δίκης εἶναι ἡ ἄρσις τῆς διαταράξεως τῆς λειτουργίας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν δύο τινὰ δέον νὰ γίνωνται: α) νὰ διαγνωσθῆ ἡ αἰτία τῆς δίκης, δηλαδὴ τῆς ἀσθενείας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ β) νὰ εὐρεθῶσιν ἢ μᾶλλον νὰ χρησιμοποιηθῶσι τὰ μέσα τῆς ἄρσεως τῆς διαταράξεως τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, δηλαδὴ τῆς θεραπείας τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀναφερθείσας προσπάθειάς εἶναι σημαντικὸς ὁ ρόλος τῶν παραγόντων τῆς δίκης, ἐκ τῆς καταλλήλου δράσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς δίκης.

Παράγοντες τῆς δίκης εἶναι οἱ διάδικοι ἢ δικαζόμενοι, δηλαδὴ τὰ πρόσωπα μετὰ τῶν ὁποίων παρουσιάζεται ὅτι ὑπάρχει ἡ διαφορά, ὁ ἐμφανιζόμενος ὡς ἀδικήσας καὶ ὁ ἐμφανιζόμενος ὡς ἀδικούμενος, οἱ δικηγόροι, δηλαδὴ οἱ δημόσιοι ἐκεῖνοι λειτουργοὶ ἢ ὑπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκ τῶν γνώσεων καὶ τῆς ιδιότητός των ἔργον εἶχον νὰ ὑπερασπίσουν τοὺς δικαζόμενους καὶ νὰ βοηθοῦν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, συνεργαζόμενοι πρὸς τοῦτο μετὰ τῶν δικαστῶν, οἱ δικασταί, οἱ δημόσιοι δηλαδὴ λειτουργοί, οἱ ὁποῖοι θὰ προβοῦν εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν αἰτίων τῆς δίκης καὶ

εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέσων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, οἱ μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐκθέσουν τὰ μέσα πρὸς διάγνωσιν τῶν αἰτίων τῆς δίκης καὶ δὴ θὰ καταθέσουν τὰ γεγονότα ἢ συμβάντα, ἐξ ὧν προήλθεν ἡ διαφορὰ ἢ τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν λύσιν αὐτῆς, π.χ. ἐὰν ἔγινε καὶ ὑπὸ τίνος ὄρους συμφωνία, ἐὰν ἔγινε πληρωμή, ἐὰν ἐτραυματίσεν ὁ Α. τὸν Β. κλπ., οἱπραγματογνώμονες, δηλαδὴ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὀρισμένας γνώσεις ἐπιστημονικὰς ἢ τεχνικὰς ἢ ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας, διὰ τῶν ὁποίων θὰ βοηθηθῇ ὁ δικαστὴς εἰς τὸ νὰ ἀντιληφθῇ καλύτερον τὴν ὑπόθεσιν, π.χ. θὰ ἐκφέρουν τὴν γνώμην περὶ τῆς ἀντιδράσεως, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ὀρισμένη χημικὴ οὐσία, περὶ τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος περιῶπου ἀπαιτεῖται διὰ τὴν θεραπείαν καὶ ἐπούλωσιν ἐνὸς τραύματος κλπ.

III) Καθήκοντα τῶν διαδίκων ἢ δικαζομένων. Τὰ κύρια καθήκοντα τῶν δικαζομένων εἶναι νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν αἰτίων τῆς διαφορᾶς, εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἐκδώσῃ ὁ δικαστὴς τὴν ἀπόφασιν καὶ θὰ ἀπονεύμῃ δικαιοσύνην πραγματοποιῶν τὸν σκοπὸν τῆς δίκης.

Τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐμφανίζονται ὑπὸ πλήρη μορφήν καὶ δὴ ὡς καθήκον ἀπέναντι τῶν δικηγόρων καὶ ὡς καθήκον ἀπέναντι τοῦ δικαστοῦ, ὡς καθήκον ἔναντι τοῦ ἀντιδίκου του, (δηλαδὴ ἐκείνου μετὰ τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν διαφορὰν), ὡς καθήκον τέλος ἀπέναντι τῆς κοινωνίας. Ἐναντι πάντων ὀφείλει ὁ διάδικος νὰ ἐκθέσῃ τὰ πράγματα ὡς ἔχουν καὶ ὡς συνέθεσαν συμφώνως πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Τὸ καθήκον τοῦτο δὲν ἐπιβάλλεται μόνον ὑπὸ τῶν ἠθικῶν νόμων καὶ παραγγελμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου, ὑπὸ τῶν νόμων δηλαδὴ, οἱ ὁποῖοι τιμωροῦν τὸν ψευδορῶνον, δηλαδὴ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δι' ὄρκου βεβαιώνει ἀναληθῆ πράγματα ἢ ἀρνεῖται ἀληθῆ κλπ.

Ὁ νομικὸς ἀναγνωστὴς θὰ παραξενευθῇ ἴσως πῶς παραβλέπεται ἡ γνωστὴ καὶ λίαν ἐνδιαφέρονσα ἐπιστημονικὴ συζήτησις, ἢ ὁποῖα ἀπὸ μακροῦ γίνεται περὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν ὑπάρχῃ καθήκον ἀληθείας καὶ

μέχρι τίνος σημείου καὶ ἐὰν εἶναι ἄδικος ἢ νόμιμος πρᾶξις ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ψεύδους κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δικῶν. Ἡ ἀπορία αὕτη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι τελείως ἀδικαιολόγητος εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ χαρακτηριστικὴ, διότι δεικνύει εἰς ποῖα παράλογα καὶ ἀπαράδεκτα συμπεράσματα δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας παραγνώριστις στοιχειῶδων κανόνων ἠθικῆς. Εὐτυχῶς ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκαταλείπεται ἡ εἰς δόγμα ἀναγωγὴ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ψεῦδος (τὸ λεγόμενον δικαστικὸν ψεῦδος) οὐ μόνον δὲν ἀπαγορεύεται, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ δικαίωμα τῶν δικαζομένων. Ἀντιθέτως δὲ ὀλονὲν καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν ὁ ἀκριβῶς ἀντίθετος κανὼν, ὁ ὁποῖος ἀποκλείει δηλαδὴ τὸ ψεῦδος καὶ ὑποχρῶνει τοὺς δικαζομένους νὰ ἐκθέτωσι τὴν ἀλήθειαν ἀποφεύγοντες ἰσχυρισμούς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν ὅτι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μὴ ἀμφισβητοῦν ἐξ ἄλλου τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἀντιδίκων των. Ἐφ' ὅσον γνωρίζουν ὅτι οὗτοι εἶναι ἀληθεῖς.

Ζήτημα δὲ μὴ ἐνδιαφέρον ἐνταῦθα εἶναι ποῖα εἶναι αἱ συνέπειαι τῆς παραβάσεως τοῦ καθήκοντος τούτου.

Ἐπειτα ἔχει καθήκον ὁ πολίτης, ὁ καταφεύγων εἰς τὸ δικαστήριον, νὰ τηρῇ ὀρισμένους ἠθικοὺς κανόνας, καὶ ἰδίᾳ νὰ μὴ χρησιμοποιοῖ διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀπόψεών του μέσα ἀποκρουόμενα οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἠθικῆς, οἷον νὰ μὴ χρησιμοποιοῖ ψευδομάρτυρας ἢ πλαστὰ ἔγγραφα, νὰ μὴ ταλαιπωρῇ ἀσκόπως τὸν ἀντίδικόν του καὶ τὸν δικαστὴν κλπ.

Ὁ πολίτης ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἀποφασίζει νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ δικαστήριον μέχρι τέλους τῆς δίκης, ἀσκεῖ κοινωνικὸν λειτουργημα. Δὲν ἐνεργεῖ δηλαδὴ ἢ τοῦλάχιστον δὲν πρέπει νὰ ἐνεργῇ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς προστασίαν τῶν στενῶς ἐννοουμένων ἀτομικῶν του συμφερόντων, ἀλλὰ ἐκ παραλλήλου τοῦλάχιστον ἐξ ἴσου πρὸς προστασίαν τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος, ἢ ὁποῖα εἰς τὴν πραγματικότητά φέρει καὶ εἰς ἐξασφάλισιν τῶν καλῶς ἐννοουμένων ἀτομικῶν συμφερόντων. Εἶναι περιττὸν νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ τελευταῖον τοῦ-

το, διότι καθ' ἑκάστην ἐπαληθεύεται ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον ἤρchiσεν ἀπὸ τινος νὰ ἀναγνωρίζεται δειλῶς καθ' ἀρχάς, ζωηρότερον κατόπιν, καίτοι δέον νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι δὲν λέγεται τόσον κατηγορηματικῶς. Συντετέλεσεν βεβαίως εἰς τοῦτο καὶ μία γενικωτέρα θεωρία, καθ' ἣν εἰς τὴν ἀσκησιν παντὸς δικαιοῦματος, ὑπάρχει ἡ δέον νὰ ὑπάρχη ἡ ἰδέα τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας.

Περισσότερον ὅμως συντετέλεσεν, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο δὲν ἔγινεν ἢ δὲν γίνεται σαφῶς ἀντιληπτόν, μία ἄλλη ἀντιλήψις, καθ' ἣν οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζῶντες ἀποτελοῦν μέλη τοῦ αὐτοῦ ὄργανισμοῦ, συνδεόμενοι διὰ δεσμῶν οὐχὶ βεβαίως φυσικῶν ἢ σωματικῶν (ἐκτὸς τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ τῶν συγγενῶν), ἀλλὰ πνευματικῶν.

Εἰδικώτερον ὁ ἐνδιαφερόμενος ἔχει ὡς εἴπομεν, τὸ καθήκον τῆς ἀληθείας ἔναντι τοῦ δικηγόρου του. Εἶναι ἀδύνατον ὁ δικηγόρος νὰ δυνηθῆ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον του οὐ μόνον εὐσυνειδήτως, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελῶς διὰ τὸν πελάτην του, ἐὰν δὲν γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὰ πράγματα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἐκτιμήσῃ καὶ θὰ καθορίσῃ τὸ δίκαιον τοῦ πελάτου του καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑπερασπίσεως αὐτοῦ. Εἶναι καὶ θεωρητικῶς ὀρθὸν καὶ ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας ἀποδεδειγμένον, ὅτι γεγονότα καὶ περιστατικά, τὰ ὁποῖα ὁ ἐνδιαφερόμενος θεωρεῖ ἐπουσιώδη ἢ ἐξ ἀγνοίας τῆς νομικῆς τῶν σημασίας ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ συμφέροντά του, καὶ διὰ τοῦτο ἀποσιωπᾷ κατὰ τὴν πρὸς τὸν δικηγόρον του ἀφήγησιν, ἔχουν πολλάκις ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ θὰ συνετέλουν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων του, ἐὰν ἦσαν εἰς γνῶσιν τοῦ δικηγόρου. Ὡς ὁ ἀσθενὴς δὲν γνωρίζει πάντοτε, ἐὰν ὀρισμένα συμπτώματα καὶ φαινόμενα ἔχουν ἢ δὲν ἔχουν σημασίαν, οὕτω καὶ ὁ πελάτης δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ πάντοτε ποῖα εἶναι τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ εὐνοϊκά ἢ τὰ ἐπουσιώδη καὶ δυσμενῆ πράγματα. Ἔργον καὶ καθήκον τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου, εἶναι ἡ πίστις καὶ ἀληθῆς ἀφήγησις τῶν πραγμάτων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀκριβὴς ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος τούτου ἀπαιτοῦνται δύο τινά, καὶ δι' ἅψ' ἐνός ἢ συναίσθη-

σις τοῦ πολίτου περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς σημασίας τοῦ καθήκοντος τούτου, καὶ ἀπ' ἑτέρου, ἐκ μέρους τοῦ δικηγόρου, ἡ δημιουργία τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐμπιστοσύνης μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πελάτου του. Εἶναι πράγματι ἀνάγκη ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι καὶ ἠθικῶς εἶναι ἐπιβεβλημένη ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος εἰς αὐτὸν ἀτομικῶς εἶναι ἡ πίστις καὶ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τοῦ ὡς ἄνω καθήκοντος. Ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ θὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τοῦ πολίτου νὰ κατορθώσῃ ὁ δικηγόρος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς πρὸς τὸ πρόσωπόν του ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ πελάτου θὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐγένοντο, δηλαδὴ διὰ τὸν χειρισμὸν τῆς ὑποθέσεώς του, πέραν δὲ τούτου, μόνον ἐὰν αὐτὸς θελήσῃ καὶ συναινέσῃ. Πρέπει μὲ ὀλίγας λέξεις νὰ σχηματισθῆ μεταξὺ πελάτου καὶ δικηγόρου σχέσις καὶ ἀτμόσφαιρα ἀνάλογος πρὸς τὴν δημιουργουμένην μεταξὺ πνευματικοῦ καὶ ἐξομολογουμένου.

Διὰ νὰ κατορθωθοῦν πάντα ταῦτα, ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸν πολίτην καὶ εἰς τὸν δικηγόρον ὀρισμέναι πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ προϋποθέσεις, ἀπαιτεῖται συναίσθησις τοῦ ἐπιτελουμένου λειτουργήματος, πίστις εἰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας, ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ στενοῦ καὶ κακῶς ἐννοουμένου ὕλικου καὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἀλτρουϊσμός, ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπον (τὸν ἀντίδικον). Κανόνες ἐπιβάλλοντες τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω καθήκοντων εἰς τὸν πολίτην καὶ τὸν δικηγόρον ἐλάχιστοι ὑπάρχουν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν περισσότεροι. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑπῆρχον, μόνον διὰ πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν μέσων θὰ ἐπεδιώκοντο, διότι ὕλικὸς ἐξαναγκασμὸς δὲν εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων δυνατός. Δὲν εἶναι πράγματι νοητὸν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῆ χρηματικὴ ποινὴ ἢ φυλάκισις κλπ. εἰς τὸν διάδικον διὰ νὰ εἴτῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν δικηγόρον του, ἢ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀνάλογα μέτρα κατὰ τοῦ δικηγόρου διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην καὶ πεποίθησιν εἰς

τὸν πελάτην του κλπ.

Ἄλλὰ κατὰ μείζονα λόγον, ἡ πλήρης καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐξιστόρησις τῆς ὑποθέσεως ὡς καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς χρησιμοποίησεως νομικῶς καὶ ἠθικῶς ἀπυρομενῶν μέσων καὶ μεθόδων, ἐπιβάλλεται εἰς τὸν πολίτην ἔναντι τοῦ δικαστοῦ. Ἐφ' ὅσον ὁ πολίτης προσέρχεται εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπονομὴν δικαιοσύνης, δηλαδὴ προστασίαν τῶν δικαιωμάτων του ἀπὸ τὸν δικαστήν, ὀφείλει νὰ παράσῃ, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ὅλα τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἄλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι παρέχει τὰ μέσα ταῦτα ὁ πολίτης, ὁ ὁποῖος προβάλλει ἀναληθεῖς ἰσχυρισμούς, ἀρνεῖται ἀληθεῖς περιστατικά κλπ., διότι τότε συντελεῖ οὐχὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν δικαίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀδικίας. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἀδικία αὕτη δυνατόν νὰ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἐπωφελὴς διὰ τὰ συμφέροντά του, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως καὶ δι' αὐτὸν δύναται νὰ ἔχῃ δυσάρεστα ἀποτελέσματα, οὐ μόνον εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ παρόν. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῇ τις ὅτι ἡ ὡς ἄνω διαγωγή αὕτη δύναται νὰ προκαλέσῃ ἀνάλογον διαγωγὴν τῷ ἀντιδίκου, ὁ ὁποῖος ἐὰν εἶναι ὑλικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἰσχυρότερος καὶ δὲν συγκρατεῖται ὑπὸ ἠθικοῦ φραγμοῦ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ χειρότερα μέσα καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς ἀδικίαν πλέον κατὰ τοῦ πρώτου ἀρξαμένου χειρῶν ἀδίκων. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν δικαστήν δύναται, ἐὰν διαγνωσθῇ νὰ προκαλέσῃ ἀντιπάθειαν δεδικαιολογημένην, ἡ ὁποία ἐυλόγως δύναται νὰ ἀποτελέσῃ παράγοντα δυσμενοῦς κρίσεως τῆς ὑποθέσεώς του ἐνίοτε καὶ εἰς σημεῖον ἀδικοῦν αὐτόν. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι οὕτω συντελεῖ ὁ πολίτης εἰς τὸ νὰ ἐλαττωῦται ὁλονέν, καὶ τελικῶς νὰ ἐκμηδενίζεται, ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βλάπτει καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μέλος τοῦ κοινοῦ τούτου καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχῃ τὰς αὐτὰς περὶ δικαιοσύνης ἰδέας. Ἄλλὰ καὶ ἐν προκειμένῳ διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ συμμόρφωσις τοῦ διαδίκου πρὸς τὰ κα-

θήκοντα ταῦτα ἀπαιτοῦνται ἀπὸ μέρους μὲν αὐτοῦ συναίσθησις τῆς σημασίας αὐτῶν, ἀπὸ μέρους δὲ τοῦ δικαστοῦ δημιουργία τῆς καταστάσεως ἐκείνης, ψυχολογικῆς καὶ πραγματικῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν πολίτην οὐχὶ ἀπλῶς τὴν ἄνω συναίσθησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι συμμορφούμενος πρὸς τὰ ἄνω καθήκοντα, ἐξυπηρετεῖ καὶ προάγει οὐ μόνον τὸ γενικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον. Καὶ περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν προϋποθέσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ πολίτης θὰ ἀποκτήσῃ τὴν συναίσθησιν αὐτὴν ἐγένετο ἤδη λόγος προκειμένου περὶ τῶν σχέσεών του πρὸς τὸν δικηγόρον. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ δικαστὴς θὰ δημιουργήσῃ τὴν ὡς ἄνω πεποίθησιν, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαστικοῦ ἔργου καὶ λειτουργήματος ἐν γένει. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀμεροληψία καὶ ἡ ἔλλειψις οἰασδήποτε προκαταλήψεως, ἡ ὁποία δέον νὰ διέπῃ πᾶσαν ἐνέργειάν του, οὔτε μόνον ἡ μετὰ προσοχῆς ἀκρόασις, πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων, οὔτε ἡ ἡρεμία καὶ γαλήνη, ἡ ὁποία πρέπει νὰ διακρίνῃ αὐτὸν κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἔργου του καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐπαφὴν του. Πάντα ταῦτα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ διὰ τὴν οὐσιαστικῶς καλὴν καὶ διὰ τὴν ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφανίσεως ἄφογον ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ δημιουργήσῃ περισσότερον παντὸς ἄλλου τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ πολίτου καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἀνοίξῃ οὗτος κατὰ τὴν λαϊκὴν φράσιν «τὴν καρδιά του εἰς τὸν δικαστήν», εἶναι ἡ ἐκδήλωσις ἀγάπης πρὸς ὅλους τοὺς διαδίκους καὶ ἐνδιαφερόντος δι' αὐτούς καὶ τὴν ὑπόθεσιν των, ὡς ἐὰν ἐροῖτο περὶ τοῦ ἴδιου προσώπου καὶ περὶ ἀτομικῆς ὑποθέσεως. Ὁ δικαστὴς πρέπει διὰ τῆς ὅλης του συμπεριφορᾶς νὰ δείξῃ εἰς τὸν πολίτην ὅτι δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ δώσῃ μίαν λύσιν, οἰανδήποτε εἰς τὴν ὑπόθεσιν, τυπικῶς ἢ κατ' ἐμφάνισιν ὀρθήν, ἡ ὁποία θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν φόρον μῆς ἐπὶ πλέον ὑποθέσεως, ἀλλὰ ὅτι πονεῖ διὰ τὴν ὑπόθεσιν του καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ τακτοποιήσῃ αὐτὴν κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος οὐ μόνον θὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ θὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν συντελεστικὴ τῆς ἐπανόδου

τῆς γαλήνης εἰς τὰς σχέσεις τῶν διαδίκων ἔναντι ἀλλήλων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Πρὸς τοῦτο πολὺ θὰ τὸν βοηθήσῃ ἡ διαφωσίς τῶν αἰτίων καὶ ἀφορμῶν τῆς διαφροᾶς, τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῶν δικαζομένων. Πρέπει νὰ δείξῃ ὅτι σκέπτεται καὶ πράττει διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅ, τι θὰ ἤθελε νὰ πράξῃ οἰοσδήποτε ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του εὐρισκόμενος καὶ ἔχων ἐνώπιόν του ὑπόθεσιν του.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ ὁ δικαστὴς εἰς τὰς πολλαπλᾶς αὐτὰς ἀπαιτήσεις, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ χαρίσματα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ, αὐταπάρανησιν, διάθεσιν ἀγωνιστικὴν, ἀντοχὴν καὶ δύναμιν, πλοῦτον ἀγάπης, στοργήν, συμπάθειαν, καλωσύνην, καὶ ὑπομονὴν καὶ πνευματικὸν ταμεῖον ἀνεξάντλητον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ ἐφοδιάζεται συνεχῶς καὶ λυμένα καταφυγῆς καὶ πηγὴν ἐνισχύσεως. Καὶ ἐρωτᾶται ποῦ θὰ εὕρῃ πάντα ταῦτα, δεδομένου ὅτι πάντα ταῦτα οὔτε εἰς τὰς συλλογὰς τῶν τόμων καὶ τὰ βιβλία εἶναι ἀναγεγραμμένα οὔτε δι' ὕλικὸν μέσων, τὰ ὁποῖα καθ' ὑπόθεσιν εἶτε ὁ ἴδιος θὰ διέθετε εἶτε ἡ Πολιτεία (;) θὰ τοῦ παρῆγε, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτηθοῦν;

Ἄς μὴ σπεύσωμεν ἀκόμη νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτό, ὅπερ ἄλλωστε κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ διαφόρους μορφὰς θὰ συναντήσωμεν.

Περισσότερον ἴσως ὅμως ἢ ἔναντι τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ δικαστοῦ, ἀπαιτεῖται συναίσθησις τῶν ὡς ἄνω καθηκόντων τοῦ πολίτου, τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐπρεποῦς καὶ δι' ἠθικῶν μέσων διεξαγωγῆς τῆς δίκης, ἔναντι τοῦ ἀντιδίκου του καὶ τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου. Πρέπει ὁ πολίτης νὰ θεωρῇ τὸν ἀντίδικόν του, ὅχι ὡς ἐχθρόν, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν καὶ συμπαράστατον του εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ὡς ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος δυνατόν νὰ τὸν ἠδίκησεν ἐν ἀγνοίᾳ, ἢ ἔστω καὶ ἐν γνώσει ἀλλὰ μετὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ συνεργάζεται εἰς τὸ μέλλον, ὅτι δὲν αποκλείεται διὰ τοῦ προσήκοντος τρόπου νὰ ἔλθῃ καὶ οὗτος εἰς συναίσθησιν καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ δίκαιόν του, ὅτι πάντως πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ πρὸς τοῦτο. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπάθεια, ἡ ὁποία πρέπει ὡς ἐλέγχθῃ νὰ ἐμπνέη τὰς ἐνεργείας του, θὰ τὸν βοηθῇ πρὸς τοῦ-

το καὶ θὰ τοῦ δίδῃ καὶ τὴν δύναμιν νὰ μὴ ἀποκλείῃ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ὅτι ἔχει ἄδικον ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ἢ ὅτι αἱ ἀπόψεις του δὲν εἶναι ἀπολύτως ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι. Ἡ ἀμφιβολία δὲ αὐτῆ θὰ τὸν καθιστᾷ ἡρεμώτερον καὶ προσεκτικώτερον καὶ θὰ τοῦ ἐνισχύῃ τὴν ἰδέαν τοῦ συμβιβασμοῦ, περὶ τῆς ὁποίας κατωτέρω γίνεται λόγος. Ἄλλὰ δὲν πρέπει ὁ διάδικος ποτὲ νὰ λησμονῇ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος, ὅτι ἡ δίκη δὲν ἀφορᾷ μόνον αὐτὸν καὶ τὸν ἀντίδικόν του, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν, εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ὁποίας ἀντανακλᾷ καὶ ἡ διεξαγωγὴ καὶ ἡ ἔκβασις τῆς δίκης. οὐ μόνον διότι, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ἡ δίκη ἀποτελεῖ ἀσθένειαν ἢ ἐκδήλωσιν ἀσθενείας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, τὰ αἷτια τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐκμηδενισθοῦν καὶ αὐτὴ νὰ ἐκλείψῃ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἀποτελεῖ κύριον καὶ οὐσιώδη παράγοντα τῆς ὁμαλῆς εἰς τὴν κοινωνίαν συμβιώσεως. Ἡ ἀντίληψις αὕτη θὰ βοηθῇ τὸν πολίτην νὰ μὴ λησμονῇ οὔτε ὅτι ἀσχεῖ κοινωνικὸν λειτουργημὰ κατὰ τὴν δίκην, οὔτε τοὺς κανόνας οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ διέπουν τὰς ἐνεργείας του, διότι θὰ ἀναλογίζεται τὸν ἀντίκτυπον τὸν ὁποῖον θὰ ἔχουν αὐταί.

Καὶ ἐδῶ πάλιν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἀποτελεσμα τοῦτο χρειάζεται ἡ συνδρομὴ ὀρισμένων προϋποθέσεων καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ διαδίκου καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς σύνολον. Διὰ τὰς πρώτας ἐγένετο ἤδη κατ' ἐπανάληψιν λόγος. Διὰ τὴν προσπάθειαν ἐξ ἄλλου τῆς κοινωνίας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι αὕτη εἶναι ἴσως ἡ δυσκολωτέρα ἢ τοῦλάχιστον ἡ δυσκολώτερον δυναμένη νὰ γίνῃ ἀντιληπτή. Ἄλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς σπουδαιότερα. Ἡ κοινωνία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ βοηθήσῃ καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον διάδικον νὰ συναίσθανθοῦν τὰ ὡς ἄνω καθήκοντά των, θὰ ἐμπνεύσῃ τὰ ὄργανα τῆς δικαιοσύνης νὰ ἀσκήσουσιν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸ λειτουργημὰ των καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν κατὰ τὸν καλύτερον κοινωνικῶς τρόπον λύσιν τῆς διαφορᾶς, ἐξ ἧς θὰ ἀρυσθῇ καὶ πολλὰ διὰ τὸ μέλλον διδάγματα. Ἀντιλαμβάνεται ὅμως πᾶς τις ἀπὸ τοῖους πρέπει

νὰ ἀπαρτίζεται ἡ κοινωνία, ποῖοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἡγέται αὐτῆς, ποίας ἀντιλήψεις πρέπει νὰ ἔχουν, ἀπὸ ποίαν πηγὴν πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐφοδιασμοῦ πρέπει νὰ ἐφοδιάζονται καὶ ποίαν ἀντίληψιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς κοινωνίας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ ἔχουν. Καὶ πάλιν τίθεται καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ ἐρώτημα, πῶς θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν καὶ νὰ διατηρηθοῦν αἱ προϋποθέσεις αὗται διὰ τὴν κοινωνίαν; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι παρεμφερές πρὸς τὰ λοιπὰ, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ οὐσῇ ἡ κατωτέρω ἀπάντησις.

IV) Καθῆκοντα τοῦ δικηγόρου: Σοβαρότατα εἶναι ἐν προκειμένῳ τὰ καθήκοντα τοῦ δικηγόρου, διότι εἶναι εὐρύτατος καὶ μεγάλης ἐκτάσεως ὁ ρόλος, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ διαδραματίσῃ, ἰδίως ἐὰν ἀντιληφθῇ ἐπαρκῶς τὴν σημασίαν τοῦ λειτουργήματός του. Ἐλέχθη ἀνωτέρω πῶς πρέπει νὰ ἐνεργῇ ὁ δικηγόρος διὰ νὰ ἐμμένῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πελάτην του καὶ νὰ δημιουργήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν κατάστασιν ἐκείνην, ἣ ὁποία θὰ τὸν ἐνισχύσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του, τόσον ἔναντι αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἔναντι τοῦ δικαστοῦ καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει. Ἀλλὰ ὁ δικηγόρος ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν καὶ μετὰ τοῦ ἀντιδίκου τοῦ πελάτου καὶ τοῦ δικηγόρου αὐτοῦ. Εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν δέον νὰ καταβάλλῃ ἐξαιρετικὴν προσοχὴν ὁ δικηγόρος.

Καθῆκον τοῦ δικηγόρου εἶναι κατὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ταύτην νὰ τηρῇ στάσιν ἡρεμον καὶ περισσότερον ἢ ὁ πελάτης ἀνεπηρέαστον, νὰ προσπαθῇ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν δικαστὴν, τὸν ἀντίδικον, εἰς τὸν δικηγόρον του καὶ εἰς πάντα παριστάμενον εἰς τὴν δίκην ἢ ὅπωςδήποτε παρακολουθοῦντα αὐτὴν τρίτον τὴν πεποιθήσιν περὶ τοῦ δικαίου τοῦ πελάτου του, νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ δίκαιον τοῦ ἀντιδίκου, ἐὰν προκύβῃ ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἀντιδίκου ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δικηγόρου, νὰ προσβλέπῃ εἰς τὸν ἀντίδικον μὲ συμπάθειαν καὶ ἀγάπην, νὰ φέρεται μὲ προσήνειαν, νὰ μὴ παύῃ οὐδὲ στιγμὴν νὰ θεωρῇ τὸν δικηγόρον τοῦ ἀντιδίκου του ὡς συνεργάτην του καὶ ὡς ἀγωνιζόμενον διὰ τὸν αὐτόν, δι' ὃν καὶ ὁ

ἴδιος σκοπὸν.

Περισσότερον ὅμως ὀφείλει νὰ προσέχῃ ὁ δικηγόρος εἰς τὰς μετὰ τοῦ δικαστοῦ σχέσεις. Χωρὶς νὰ λησμονῇ βεβαίως τὴν ιδιότητά του ὡς ὑπερασπιστοῦ καὶ συμπαραστάτου τοῦ διαδίκου, ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν νὰ συνδυάζῃ ἐπιτυχῶς καὶ τὴν ιδιότητά του ὡς συνεργάτου τοῦ δικαστοῦ. Τὸ καθῆκον ἀληθείας, τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν καλὴν πίστιν πρέπει νὰ τηρῇ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἔναντι πάντων, ἀλλ' ἰδίως ἔναντι τοῦ δικαστοῦ. Ὁ σεβασμὸς του

πρὸς τὸν δικαστὴν ὡς ἀσκοῦντα σπουδαιότατον λειτουργημα δέον νὰ συνδυάζεται πρὸς τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Πρέπει νὰ εἶναι πρόθυμος ν' ἀναγνωρίξῃ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεώς του, ἀλλὰ καὶ νὰ συγχωρῇ τὰς ἐνδεχομένως πλάνας του. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν νὰ ψέγῃ πᾶσαν ἀξιόμιμpton ἐνέργειαν καὶ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὰς δικαίας καὶ ὀρθὰς ἀπόψεις τοῦ πελάτου του.

Τέλος ἀνάλογον στάσιν ὀφείλει νὰ τηρῇ ὁ δικηγόρος ἔναντι τῶν λοιπῶν προσώπων τὰ ὁποῖα συναντᾷ ἀνὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης καὶ ἰδίως τῶν μαρτύρων τοῦ πελάτου του καὶ τοῦ ἀντιδίκου του καὶ ἔναντι τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου, μέλος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καὶ οὗτος, καὶ ἡ ὁποία ὡς ἐλέχθη, ἐνδιαφέρεται καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν καὶ διὰ τὰ συμφέροντα πρὸς τὸ δίκαιον πραγματικὰ συμφέροντα τῶν διαδίκων καὶ τοῦ γενικότερον συμφέροντος τερματισμοῦ αὐτῆς.

Δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι ὁ δικηγόρος πολὺ θὰ ἐνισχυθῇ εἰς τὸ ἐκτεθεὶν ἔργον του, ἐὰν τόσον ἀπὸ μέρους τοῦ ἀντιδίκου τοῦ πελάτου του καὶ τοῦ δικηγόρου, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ δικαστοῦ καὶ τῶν λοιπῶν προσώπων τῆς δίκης ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου τηρηθῇ ἀνάλογος συμπεριφορὰ καὶ ἐκδηλωθοῦν ἀνάλογα αἰσθητά. Πάντως ὅμως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαραίτητον, εἶναι νὰ συγκεντρώνῃ ὠρισμένας ἰκανότητας καὶ νὰ ἔχῃ ὠρισμένην προδιάθεσιν καὶ ἀσφαλῆ ὁδηγὸν καὶ σταθερὰν πηγὴν, ἐξ ἧς νὰ ἀντλή ἐκάστοτε τὰς ἀπαιτουμένας δυνάμεις καὶ ἐνισχύσεις. Ἀλλ' οὗτο πάλιν

ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ κατ' ἐπανάληψιν τεθὲν ἐρώτημα, ποῦ θὰ εὐρεθῆ ὁ ἀσφαλὴς ὁδηγὸς καὶ ἡ σταθερὰ πηγή; Ἄς ἀναβάλωμεν ὀλίγον ἀκόμη τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, διὰ νὰ ὁλοκληρώσωμεν τὴν ἐξέτασιν τῶν καθηκόντων καὶ τῶν λοιπῶν παραγόντων τῆς δίκης.

V) Καθ' ἕκοντα τῶν μαρτύρων καὶ τῶν πραγματογνωμόνων: Εἰς πολλὰς, ἴσως τὰς περισσοτέρας, περιπτώσεις ἢ ἔκδοσις τῆς ἀποφάσεως καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης ἐν γένει ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς καταθέσεως τῶν μαρτύρων ἢ τῆς γνώμης τῶν πραγματογνωμόνων, διότι ὁ δικαστὴς ἐπηρεάζεται κατὰ κανόνα μὲν οὐσιαστικῶς καὶ ἠθικῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ νομικῶς ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ταῦτα. Εἶναι κατόπιν τούτου φανερόν, πόσον σοβαρὸν εἶναι τὸ λειτούργημα τὸ ὁποῖον ἀσκοῦν τὰ πρόσωπα ταῦτα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται νὰ γίνουν οἱ συνεργάται τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐπομένως ὄργανα ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὀφείλουν νὰ καταβάλουν πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ βοηθήσουν τὸν δικαστὴν νὰ ἐκδώσῃ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν ὀρθότεραν καὶ δικαιότεραν ἀπόφασιν. Τοῦτο ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι θὰ κατορθώσουν, ἐὰν τηροῦν περισσότερον ἢ ὁ ἴδιος ὁ διάδικος τὸ καθήκον τῆς ἀληθείας, ἐὰν δηλαδὴ οἱ μὲν μάρτυρες ἐκθέσουν τὰ πράγματα ἀκριβῶς ὡς τὰ ἀντελήφθησαν, οἱ δὲ πραγματογνώμονες ἐκφράσουν τὴν γνώμην ἐκείνην, ἢ ὁποῖα πηγάζει ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰς γνώσεις καὶ τὴν πείραν των, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζωνται οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ ἀπὸ συμπαιθείας ἢ ἀντιπαθείας, ἀπὸ συμφέροντα ἢ ἀδυναμίας ἢ ἄλλα μὴ ἠθικὰ ἐλατήρια. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῆ ἰδιαίτερος ὅτι τὸ ἐκτεθὲν καθήκον θὰ ἐπιτελοῦν καλύτερον, ἐὰν δὲν λημονοῦν ὅτι οἱ διάδικοι εἶναι συνάνθρωποι καὶ μέλη τῆς αὐτῆς κοινωνίας, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προσβλέπουν μὲ συμπάθειαν, συμπόνειαν καὶ ἀγάπην, ὅπως ἀρμόζει πάντοτε, ἰδίως προκειμένου περὶ προσώπων ἀσθενῶν ἢ ἐχόντων ἀνάγκην, ἢ ταλαιπωρουμένων ὁποσδήποτε, ὡς συμβαίνει μὲ αὐτούς. Ἰδιαίτερον ὁμως σημασίαν ἀποκτᾷ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ὡς ἄνω καθηκόντος, ὅταν τὰ ἀναφεροθέντα πρόσωπα καλοῦνται,

ὡς συνήθως, νὰ βεβαιώσουν ἢ μᾶλλον νὰ ὑποσχεθοῦν δι' ὄρκου αὐτῶν(*)).

Ἐννοεῖται ὅτι σημαντικῶς θὰ ἐπηρεάσῃ καὶ θὰ ἐνισχύσῃ τοὺς μάρτυρας κλπ. ἢ ἀνάλογος στάσις καὶ συμπεριφορὰ καὶ γενικῶς εἰς τὴν δίκην καὶ εἰδικῶς ἔναντι αὐτῶν τῶν διαζυζομένων, τῶν δικηγόρων καὶ τοῦ δικαστοῦ ἰδιαίτερος. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν τελευταίων θὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς πρώτους καὶ ἀντιστοίχως ἢ διαγωγὴ τῶν πρώτων πολὺ θὰ βοηθήσῃ ὡς ἐλέγχθῃ τοὺς ἄλλους καὶ ἢ ἀλληλεπίδρασις αὐτῆ θὰ συνεχίζεται ἐπ' ἀγαθῶ, δημιουργοῦσα καὶ εἰς τὴν προκειμένην περιπτῶσιν λίαν εὐεργετικὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν κυκλοφορίαν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὑγείαν.

VI) Καθ' ἕκοντα τοῦ δικαστοῦ: Ἀνεφέρθη ἀνωτέρω ἐν ἐκτάσει καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐν σχέσει πρὸς τὰ καθήκοντα τῶν διαδίκων, τοῦ δικηγόρου, τῶν μαρτύρων κλπ., ποῖαν στάσιν δεόν νὰ τηρῆ ὁ δικαστὴς καὶ ἀπὸ ποίας ἀρχὰς καὶ ἰδέας πρέπει νὰ ἐμπνέεται διὰ νὰ ἐκπληροῖ ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον του. Εἰς ταῦτα θὰ ἠδύνατο νὰ προστεθῆ ὅτι ὁ δικαστὴς οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονῇ τὴν σημασίαν τῆς ἀποστολῆς του καὶ τὴν ἐπίδρασιν καὶ ἀντανάκλασιν, τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ καὶ δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἢ καλῆ ἢ κακῆ συμπεριφορὰ του κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης καὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως. Τὴν προσήλωσιν του ταύτην πρέπει πάντοτε νὰ ἀποδεικνύῃ πᾶσα πρᾶξις ἢ παράλειψις τοῦ δικαστοῦ, ἔναντι οἰουδήποτε. Δι' αὐτῆς θὰ κατορθώσῃ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀτμόσφαιραν ἐμπιστοσύνης εἰς τοὺς κύκλους τόσοσιν τῶν διαζυζομένων καὶ τῶν δικηγόρων των, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν παρισταμένων εἰς τὴν δίκην προσώπων, καὶ αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη διευκολύνει τὴν μεταξὺ πάντων τῶν προσώπων τού-

(*) Ἡ παρατήρησις αὕτη ἀποτελεῖ ἄπλως ὑπαινιγμὸν τοῦ γενικωτέρου προβλήματος τοῦ ὄρκου ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως, περὶ τοῦ ὁποίου ἴσως ἄλλοτε γίνῃ ἀπὸ τῶν σπηλῶν τούτων λόγος καὶ τὸ ὅποιον ἀφορᾷ ὅλους τοὺς παράγοντας τῆς δίκης, καὶ τὰ μέλη τῆς κοινωνίας ἐν γένει.

των ψυχικῆν ἐπαφῆν. ἡ ὁποία, ὡς ἐτονίσθη, εἶναι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀπαραίτητος διὰ τὴν οὐσιαστικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων πάντων τῶν παραγόντων τῆς δίκης. Δὲν πρέπει ὡσαύτως ὁ δικαστὴς νὰ παραβλέπη πόσον μεγάλην εὐκαιρίαν κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς παρέχει ἡ διεξαγωγή τῶν δικῶν οὐ μόνον διὰ τὰ λαμβάνοντα μέρος εἰς τὴν δίκην πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κοινόν, ἀφ' ἑνὸς διότι εἶναι ὡς ἐξετέθη, φαινόμενον κοινωνικόν, ἡ διάγνωσις τῶν αἰτίων καὶ ἀφορμῶν τοῦ ὁποίου ὁδηγεῖ εἰς τὴν καταπολέμησιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον συμπεριφορὰν τῶν ἀνθρώπων ἀφ' ἑτέρου διότι διδάσκει πολὺ ἡ ὑποδειγματικὴ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων τῶν διαφόρων προσώπων καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ εἰκὼν τῆς δίκης καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς ἀποφάσεως. Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μακρὰ ἀνάλυσις διὰ νὰ καταδειχθῇ πόσον εὐεργετικὴ δύναται νὰ ἀποβαίῃ καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ δρᾶσις τοῦ δικαστοῦ. Ἄρκει μόνον νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ὁλόκληρος ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς ἐκδηλώσεις ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῶν δικῶν καὶ ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δικῶν ἐμφανίζονται καὶ διαπιστοῦνται ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι.

Ἄκομῃ δὲ ἐμφανίζονται καὶ τὰ ἄτοπα ἐκ τῶν ἀδικαιολογήτων ἀνισοτήτων καὶ αἱ φαινομενικαὶ ἀδικίαι ἐκ τῆς δεδικαιολογημένης διαφόρου μεταχειρίσεως τῶν διαφόρων προσώπων. Τὰ ἄτοπα καὶ τὰς φαινομενικὰς ταύτας ἀδικίας δύναται νὰ θέσῃ ἐκποδῶν ἢ νὰ μετριάσῃ ἡ προσήκουσα ἐνέργεια τοῦ δικαστοῦ. Εἶναι κατόπιν τῶν ἐκπεθέντων φανερόν, πόσον δυσχερὲς ἀλλὰ καὶ ἀποδοτικόν, συγχρόνως δὲ εὐγενὲς καὶ ὠραῖον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ. Εἶναι ὅθεν εὐνόητον ὅτι ἵνα μὴ ἡ δυσχέρεια μεταβληθῇ εἰς ἀδυναμίαν, ἀλλὰ τίθεται ἐκποδῶν, ἀπαιτοῦνται ἱκανότητες περὶ ὧν ἐγένετο λόγος.

VII) Π ρ ό λ η ψ ι ς τ ῶ ν δ ι κ ῶ ν. Εἰ ρ η ν ι κ ῆ δ ι ε υ θ ῆ τ η σ ι ς τ ῶ ν δ ι α φ ο ρ ῶ ν: Ὡς ἐπὶ τῶν κοινῶν ἀσθενειῶν καταβάλλονται προσπάθειαι οὐ μόνον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πρόληψιν αὐτῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δικῶν, δηλαδὴ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ κοι-

νωνικοῦ ὄργανισμοῦ, παραλλήλως πρὸς τὴν προσήκουσαν διεξαγωγὴν αὐτῶν, δηλαδὴ τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀσθενειῶν, δέον νὰ ἐπιδιώκεται, καὶ εἶναι ἐξ ἴσου τοῦλάχιστον εὐεργετικὴ, ἡ πρόληψις αὐτῶν. Ἡ προσπάθεια αὕτη, ἡ ὁποία συνέχεται ἀμέσως καὶ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν ἢ διὰ συμβιβασμοῦ διευθέτησιν τῶν διαφορῶν ἀποτελεῖ καθῆκον ὅλων τῶν παραγόντων τῆς δίκης, δηλαδὴ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων καὶ ομάδων, καὶ τῶν δικηγόρων καὶ τῶν δικαστῶν καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου. Πράγματι καὶ τὰ ἄτομα καὶ αἱ ομάδες εἰς τὰς μετ' ἀλλήλων σχέσεις κατὰ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβίωσιν ὀφείλουσι νὰ ρυθμίζουσι τὰς πράξεις καὶ τὴν συμπεριφορὰν των ἐν γένει, ὥστε νὰ μὴ δίδουσι ἀφορμὴν πρὸς δημιουργίαν διαφορῶν καὶ δικῶν, καὶ οἱ δικηγόροι, τοὺς ὁποίους συμβουλευόμενοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐνίοτε καὶ προκειμένου νὰ ἐνεργήσουσι διαφορῶν νομικὰς πράξεις καὶ πάντοτε σχεδὸν προκειμένου νὰ καταφύγουσι εἰς τὰ δικαστήρια, ἔχουσι καθῆκον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν νὰ καθοδηγοῦσι τοὺς ἐνδιαφερομένους, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει οὐ μόνον νὰ τονίζουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ συμβιβασμοῦ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται πολλάκις, καὶ ὅταν εἶναι ὑπὸ ὄρους δυσμενεῖς, προτιμότερος ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴν ἀπόφασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσαρέστους συνεπείας τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης. Ἐπὶ πλέον τὸ καθῆκον τοῦτο τὸ ἔχουσι καὶ πάντες οἱ εἰς τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν περιβάλλον ζῶντες ἄνθρωποι, συνάδελφοι, συνεργάται, φίλοι, συγγενεῖς κλπ. τῶν ἐνδιαφερομένων, εἰς τοὺς ὁποίους εὐεργετικῶς ἀνταντικῶν ἡ πρόληψις τῶν δικῶν καὶ ἡ φιλικὴ διευθέτησις αὐτῶν, διότι ἐπιτυγχάνει καὶ ἐξασφαλίζει τὴν κοινωνικὴν γαλήνην. Ἰδιαιτέρως ὅμως τὸ καθῆκον τοῦτο ἔχει ὁ δικαστὴς ὅταν τὸ πρῶτον προσέρχονται οἱ διάδικοι ἐνώπιόν του καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δίκης. Ἡ νομοθεσία εἶχε καὶ ἔχει εἰδικῶς προβλέψει περὶ αὐτοῦ. Ὁρισμένην δὲ τάξιν ἢ κατηγορίαν δικαστῶν ὀνομάζονται παρ' ἡμῶν καὶ ἐν Γαλλίᾳ εἰ ρ η ν ο δ ῖ κ α ι, ἀλλαχοῦ δὲ συμβιβασταὶ ἢ συμφιλωταὶ, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίῃ βεβαίως ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ δικασταὶ δὲν ὑπέχουσι τὴν αὐτὴν

ὑποχρέωσιν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κοινῆς ταύτης προσπάθειας ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχουν αἱ προϋποθέσεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ὄλων κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δικῶν, ἰδιαιτέρως ὅμως, ἡ εἰρηνικὴ διάθεσις, τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινότητος καὶ τῆς συγγνώμης, ἡ μὴ ὑπερημῆσις τοῦ ὕλικου παράγοντος, ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπον, τὸν πελάτην, τοὺς διαδίκους κλπ. Καὶ ἡ παλαιὰ καὶ ἡ πρόσφατος πείρα ἀποδεικνύουν, ὅτι ὅταν καὶ τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῶν προϋποθέσεων τούτων συντρέχει καὶ ὄχι εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ μόνον εἰς μίαν κατηγορίαν καὶ διῆ ἢ εἰς τοὺς διαδίκους ἢ εἰς τοὺς δικηγόρους ὡς καὶ εἰς μόνον τὸν δικαστὴν, θαυμαστά ἀποτελέσματα ἐπέρχονται. Εἶναι περιττὸν ἐξ ἄλλου νὰ ἐξαρθοῦν τὰ ἀγαθὰ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ τῆς εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διαφορῶν, διότι εἰς πάντας εἶναι γνωστά. Ἐνῶ ἀπὸ ὕλικῆς πλευρᾶς ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος τῆς ἀπωλείας ὀλοκλήρου τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐνίοτε τὸ μοναδικὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον τοῦ ἐνὸς τῶν διαδίκων, ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως αἴρεται μία σοβαρὰ αἰτία διενέξεων μεταξὺ πλείονων μελῶν τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀντανακλαστικῶς δύναται νὰ ἐπιφέρει γενικωτέραν διατάραξιν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου τὸ ἔργον τῶν δικηγόρων προσλαμβάνει καὶ νέον ἐκτὸς τῶν ἄλλων λαμπρὸν καὶ εὐγενὲς περιεχόμενον, καθ' ὅσον πάντως οὗτοι καθίστανται εἰρηνοποιοί.

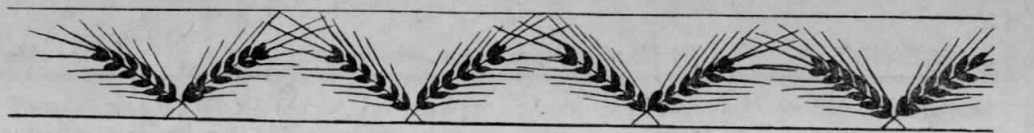
VIII) Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ δίκη ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχετικῶς τὰ διάφορα μέλη τῆς κοινωνίας. Πάντοτε ὅμως θὰ κατελήγομεν εἰς τὸ κατ' ἐπανάληψιν ἀνωτέρω τετὸν ἐρώτημα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συγκεντρουθῶνται εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παραγόντων τῆς δίκης καὶ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἐν

γένει, αἱ προϋποθέσεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι θὰ καταστήσουν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ὄλων κατὰ τὸν μᾶλλον ἐπιθυμητὸν, καὶ διὰ τὰ κατ' ἴδιαν ἄτομα καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, τρόπον. Εἶναι καιρὸς, νομίζομεν, νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Ἀκριβέστερον θὰ ἦτο νὰ εἰπωμεν ὅτι πρέπει νὰ διατυπωθῇ μὲ ὀλίγας λέξεις ἡ συναγομένη ἤδη ἐκ τῆς ὄλης ἀναπτύξεως ἀπάντησις. Πράγματι, ἐκ τῶν ἐκτεθέντων συνάγεται ὅτι ἀπαιτοῦνται αἱ ἠθικαὶ ἢ μᾶλλον ἠθικῶς ἐξωπλισμέναι προσωπικότητες, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν πρόσωπα, πιστεύοντα εἰς κάτι ἀνώτερον τοῦ ὕλικου καὶ στενωῶς ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι καὶ τὴν ἄνω προσπάθειαν νὰ δύνανται νὰ ἐντάξουν ἀβιάστως καὶ ἐν ἀπολύτῳ συνεπείᾳ εἰς τὸ ὅλον πρόγραμμα τῆς ζωῆς των.

Καὶ ἐρωτᾶται: ὑπάρχει ἄλλο τι σύστημα ἢ ἄλλη κοσμοθεωρία, ἡ ὁποία παρέχει καὶ δύναται νὰ παράσχῃ ἀνθρώπους μὲ τὸν ἄνω πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐφοδιασμόν, καὶ τὴν συνέπειαν, ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ; Θὰ εἶναι, νομίζομεν, πολὺ δύσκολον νὰ δοθῇ καταφατικὴ ἀπάντησις. Διότι πολλὰ εἶναι τὰ κριτήρια, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ εὐρηγίαις μίαν ἢ καὶ πλείονας τῶν ἐκτεθεισῶν προϋποθέσεων, ἀλλὰ συγκέντρωσιν αὐτῶν καὶ παράλληλον καὶ πλήρως συνεπῆ συνύπαρξιν, δὲν θὰ συναντήσῃ. Μόνον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν παρατηρεῖται ἡ συγκέντρωσις αὐτῆ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον, τοσοῦτον ἁρμονικὸν καὶ συνεπῆ, ὥστε αὐτὸς μὲν νὰ καθίσταται, χωρὶς καμμίαν παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν του, παράγων τοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν γένει, νὰ ἐπιδραῖ δὲ τοσοῦτον εὐεργετικῶς ἐπ' αὐτῶν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης νὰ καθίστανται παράγοντες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Γ. Θ. ΡΑΜΜΟΣ

Καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΠΡΟΝΟΙΑ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οί άναγνώσται μας γνωρίζουν ήδη τόν κ. Γκλέν Λήτ, Σύμβουλον τής Προνοίας τού Ο.Η.Ε., άπό τό άρθρον: «Κάτι καινούργιο εις τήν άνασυγκρότησιν τής Έλλάδος», τό όποϊον έδημοσιεύθη εις τάς «Άκτίνας» (τόμ. 1950, σελ. 289).

“Ήδη εύρισκόμεθα εις τήν ιδιαίτέρως εύχάριστον θέσιν νά δημοσιεύσωμεν μίαν άλλην μελέτην τού κ. Λήτ, ή όποία ύπάγεται και αύτή εις τό σχέδιον «Πρόνοια διά τής Έργασίας». Ή μελέτη αύτή άποτελεί σχέδιον ~~πρός τήν έλληνικήν κυβέρνησιν. Άποτελεί ύμωσ και σχέδιον πρὸς τόν έλληνικόν λαόν. Διότι, όπως πολλάκις έτονίσθη άπό τάς «Άκτίνας»~~ και όπως συνεχῶς άποδεικνύεται άπό τά πράγματα, μόνον ύπό τήν προύπóθεσιν τής ύπάρξεως ίκανής πνευματικῆς δυναμικότητος εις τόν όργανισμὸν τού έλληνικοῦ λαοῦ είναι δυνατόν εις τό όλον θέμα τής άνασυγκροτήσεως τού Έθνος άπό τά χαρτιά και τά σχέδια νά φθάσωμεν εις τήν πραγματικότητα.

“Ή μελέτη άποτελείται άπό δύο μέρη, μίαν εισαγωγήν και μίαν «έγκύκλιον». Ή εισαγωγή δημοσιεύεται όλόκληρος, ένῶ ή «έγκύκλιος» κατὰ τά οὐσιώδη αύτῆς μέρη, τά γενικωτέρας σημασίας.

Είσαγωγή.

Κατά τό θέρος τού έτους 1948 ή Έλλάς άντεμετώπιζε μίαν όξυτάτην κρίσιν. Τό έν δέκατον σχεδόν τού πληθυσμοῦ τής χώρας ήσαν άνταρτόπληκτοι πρόσφυγες, με άποτελεσμα τήν έρήμωσιν τών άγροτικῶν περιφερειῶν και τήν κατ' άκολουθίαν έλάττωσιν τής παραγωγῆς, τό δέ δυσβάστακτον οικονομικόν βάρος περιθάψεως τών προσφύγων επέβαλλε τήν άναβολήν πολλῶν έργων άνασυγκροτήσεως.

Ή έλληνική κυβέρνησις άνεγνώρισεν ότι τό άνωτέρω πρόβλημα δέν ήτο δυνατόν νά λυθῆ μόνον διά τής συνήθους μεθόδου έφοδίων εις πληγέντας πληθυσμούς, άλλ' ότι καθίστατο έπιτακτική άνάγκη όπως δοθῆ εις αύτούς βοήθεια ύπό μορφήν, ήτις θά συνεισέφερε και εις τήν οικονομικήν άνόρθωσιν τής χώρας.

Καθίστατο άναγκαϊον όπως έκπονηθῆ ένα πρόγραμμα, τό όποϊον, παρέχον τήν άναγκαϊον περιθάλμιν ύπό μορφήν ήμερομισθίων, θά άξιοποιούσε συγχρόνως τό εργατικόν δυναμικόν τών προσφύγων πρὸς όφελος τής οικονομικῆς άνορθώσεως τής Έλλάδος. Τό έν λόγω πρόγραμμα έξεπονήθη με τήν τεχνικήν βοήθειαν τής Άποστολῆς Προνοίας τών Ήνωμένων Έθνῶν.

Έντός τού έτους 1948 έδόθησαν αί ά-

ναγκαϊαι πιστώσεις εκ τού εις δραχμάς κεφαλαίου τής Δ.Ο.Σ. διά νά άρχίση ή εκτέλεσις τού προγράμματος, άρχικῶς εις μικράν κλίμακα και άργότερον μετὰ συνεχῶς αυξανομένης τάσεως πρὸς επέκτασιν.

Κατά τούς πρώτους μήνας τού θέρους 1948 μόνον 155 άνταρτόπληκτοι ειργάζοντο εις έργα τού προγράμματος τούτου, ό δέ αριθμός τών εργαζομένων σὺν τῶ χρόνῳ άνήλθεν εις 25.000 εργαζομένους. Κατά τό τέλος τού έτους 1949 άνταρτόπληκτοι και άποροι, εργαζόμενοι εις έργα τού προγράμματος, έλαβαν ήμερομισθια άντιπροσωπεύοντα άνω τών 3.000.000 εργασίμων ήμερῶν εις κοινοτικά έργα κοινῆς όφελείας.

Συνεπῶς, χάρις εις τό πρόγραμμα «Πρόνοια διά τής Έργασίας», τό έτος 1949 άντι νά παρουσιάζεται ως έτος, κατὰ τό όποϊον ή άνασυγκρότησις ένεκρῶθη, τούναντίον έμφανίζει μίαν προόδον άνευ προηγουμένων εις τούς τομεις τής οικονομικῆς άνορθώσεως και τής άνοικοδομήσεως τής χώρας.

Κατά τό έν λόγω έτος διηνοιχθήσαν άνω τών 900 χιλιομέτρων όδῶν, εκ τών όποίων αί περισσότεραι ήνωσαν κοινότητας, αί όποϊαι οὐδέποτε ειχον γνωρίσει τροχόν, με κυρίας όδικάς άρτηρίας. Τό γεγονός τούτου

ἔχει μειώσει αἰσθητῶς τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα τῶν προϊόντων ἐκ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἀγοράν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐνεθάρρυνε τοὺς παραγωγοὺς ὅπως αὐξήσουν τὴν καλλιέργειάν των, ἡ ὁποία μέχρι τοῦδε ἦτο οἰκονομικῶς ἀσύμφορος εἰς αὐτούς.

Δασικοὶ δρόμοι διηνοίχθησαν, προσφέροντες οὕτω ξυλείαν, ἥτις μέχρι τοῦδε παρέμενεν ἀνεκμετάλλευτος. Τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἑλλάς εἰσάνει μεγάλας ποσότητας ξυλείας.

Ἐπὶ πλέον τῶν νέων ὁδῶν αἰτινες διηνοίχθησαν, ἄνω τῶν 2.000 χιλιομέτρων ὁδῶν ἐπεσκευάσθησαν καὶ συνετηρήθησαν.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα ἐκπροσωποῦν ἔργα ὁδοποιίας, τὰ ὁποῖα, ἀναντιρρήτως, ξεπεροῦν κάθε ὄριον παρομοίας ἐξορηγείας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ δὲ τοὺς χωρικοὺς, ἡ σημασία τῶν κατασκευασθέντων ἔργων ὁδοποιίας παρουσιάζει ἐπίσης τὸν πλέον οὐσιώδη παράγοντα, τὸν τῆς ἀσφαλείας εἰς μίαν χώραν, ὡς ἡ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας ὁ στρατὸς κινεῖται μὲ μηχανικὰ μέσα.

Κατὰ τὸ ἔτος 1949 ἄνω τῶν 250.000 στρεμμάτων ἐβελτιώθησαν μέσῳ ἀρδευτικῶν, ἀποστραγγιστικῶν καὶ ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων, ἐπίσης δὲ πάμπολλα ἔργα συντέλεσαν εἰς τὴν ὑδρευσιν καὶ ἐξυγιάνσιν χωρίων.

Τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων ἐξήχθησαν καθ' ὑπολογισμόν, βάσει προκαταρκτικῶν ἐκθέσεων. Ἐπιλογίζεται ὅτι αἱ τελικαὶ ἐκθέσεις θὰ ἀποδείξουν ἔτι μεγαλύτερα ἀποτελέσματα.

Διὰ πολλὰς πόλεις καὶ χωρία τὰ ὡς ἄνω ἔργα ἐσήμαινον ὅτι παρ' ὄλην τὴν σοβαρότητα τοῦ προσφυγικοῦ προβλήματος τῶν ἀνταρτοπλήκτων, ἀντὶ τοῦτο νὰ κάμψη τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀνασυγκρότησιν των, τοῦναντίον ἐβοήθησε τόσον τοὺς πρόσφυγας εἰς ἐξέυρεσιν εἰσοδήματός τινός, ὅσον καὶ τὰς ἐν λόγῳ πόλεις καὶ χωρία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα κανονικῶς δὲν θὰ ἐξετελοῦντο οὔτε εἰς διάστημα 20 ἐτῶν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, ὅπου οἱ ἀνταρτοπλήκτοι ἤρχισαν ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ χωρία των, τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑρ-

γασίας» ἐτροποποιήθη καταλλήλως, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ πάλιν τὴν μεταβατικὴν αὐτὴν περίοδον καὶ οὕτω, πρὸς τὸ παρόν, διὰ τοῦ προγράμματος βοηθοῦνται οἱ ἐπαναπατριθέντες ὅπως ἀποκατασταθῶν οὔτοι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ συγχρόνως ὅπως ἐπέλθῃ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις τῆς ὑπαίθρου διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀνεκμεταλλεύτου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας.

Παρ' ὅλον ὅτι τὸ ἐν λόγῳ πρόγραμμα θεωρεῖται ὡς θεσμὸς ὅστις ἐπέτυχεν καὶ ἐν τῇ πράξει, σταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὁ πρωταρχικὸς του σκοπὸς ἦτο νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀνταρτοπλήκτους, ἡ ἐπιτυχία του αὐξάνεται κατὰ πολὺ, καθ' ὅσον ἐξειλίχθη εἰς ἐν πρόγραμμα διαρκείας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἀνεκμεταλλεύτου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Κατ' ἀρχήν, οἱ ἀνταρτοπλήκτοι ἐπρωτίμων ἐργασίαν ἀντὶ τῆς δωρεᾶν διανομῆς ἐφοδίων καὶ περιθάλψεως, τὸ δὲ γεγονός ὅτι εἰργάσθησαν εἰς ἔργα κοινωφελῆ τῶν χωρίων των ἠῤῥησε τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας των. Ὅταν τὰ ἄτομα χρειάζονται διὰ τὸ ἰδικόν των χωρίον, ἔχουν διπλὴν ἀνταμοιβὴν ἐπὶ τῆς ἐργασίας των. Τὴν τοῦ ἡμερομισθίου, τὸ ὁποῖον λαμβάνουν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπώτερον οἰκονομικόν ὄφελος, τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς ὑπαίθρου.

Τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα δικαιολογεῖ τὰς πληροφορίας τὰς δοθείσας παρὰ τοπικῶν λειτουργῶν καὶ Ἀρχῶν, ὅτι διὰ τὰ ἔργα τὰ ἐκτελεσθέντα διὰ τοῦ προγράμματος, ἐχρηιάσθη τὸ ἥμισυ τῶν δαπανῶν αἰτινες θὰ ἐχρειάζοντο ἐὰν τὰ ἔργα ἐξετελοῦντο δι' ἐργολαβίας.

Ἡ κοινωνικὴ βεβαίως ὠφέλεια τοῦ προγράμματος εἶναι ἀπείρως ἀνωτέρα, καθ' ὅσον παρέχει εἰς τοὺς ἐργαζομένους εἰς ἔργα των χρηματικὸν εἰσόδημα, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ παρέμενον οὔτοι ἀνεργοὶ καὶ ἄνευ εἰσοδήματος.

Τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» ἔρριψε φῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῆς χώρας ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ αὐτῆς, τὸ

ὁποῖον παραμένει ἀνεκμετάλλευτον, διὰ δὲ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1950-51 ἠϋξήθησαν αἱ πιστώσεις εἰς τὸν προϋπολογισμόν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ προγράμματος, ὡς μέσου παροχῆς ἐργασίας καὶ οἰκογενειακοῦ εισοδήματος ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν ἀνταρτοπλήκτων ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ἄλλων ἀτόμων, ἅτινα διαθέτουν ἀνεκμεταλλεύτους ὥρας ἐργασίας αἱ ὁποῖαι τόσον δύνανται νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν γένει κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὠφέλεια τοῦ προγράμματος εἶναι τόσον εὐρεία, ὥστε σήμερον ν' ἀντιμετωπίζεται τοῦτο πλέον ὡς ἐν μόνιμον πρόγραμμα, καθίσταται δὲ ἔτι εὐκολωτέρα ἡ μονιμοποίησις αὐτοῦ, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν μέτρῳ δύνата νὰ εἶναι αὐταρχεῖς ἐὰν τὰ οἰκονομικὰ ὠφέλη, τὰ ὁποῖα προερχοῦνται ἐξ ἔργων του, δαπανῶνται καὶ πάλιν δι' ἡμερομισθία τοῦ προγράμματος.

Ἡ ἐξέλιξις ἐνὸς προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς τοπικὰς συνθήκας ὡς καὶ μίαν τόσον ρευστὴν κατάστασιν, ὑπῆρξε βαθμιαία. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ 33 Ἐγκύκλιαι.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς ὅπως ἐτοιμάσῃ μίαν βασικὴν ἐγκύκλιον ἐπὶ τοῦ προγράμματος, ἥτις νὰ καλύπτῃ ὅλα τὰ σημεῖα τῶν προηγουμένων ἐγκυκλίων καὶ ἐν συννεύσει νὰ περιλάβῃ οἰασδήποτε τροποποιήσεις θέλει κρίνῃ σκόπιμον, διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος.

Τὸ κατωτέρω σχέδιον ἐγκυκλίου ἔχει βασισθῆ πρωτίστως ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος προγράμματος. Αἱ τροποποιήσεις βασίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν γνωμῶν τῶν ἀρμοδίων ἀτόμων, τῶν ἀσχολουμένων, ἐκτὸς τοῦ Κέντρου, μὲ τὸ Πρόγραμμα.

Περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ Προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».

Σκοπὸς τοῦ Προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».

Κύριος σκοπὸς τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ παροχὴ ἐργασίας καὶ ἐπομένως εισοδήματος εἰς πρόσωπα τὰ ὁποῖα, κατὰ περιοδους ὅπου δὲν ὑπάρχει διαθέσιμος ἐργασία, δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶν. Ἐνας ἄλλος σκοπὸς τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ παροχὴ τῆς δυνατότητος εἰς τὰς διαφόρους κοινότητες νὰ ἐκτελέσουν ἔργα κοινῆς ὠφελείας, τὰ ὁποῖα θὰ συντελέσουν εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν εὐημερίαν των. Τρίτος σκοπὸς τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐπιδομάτων καὶ λοιπῶν δωρεῶν παροχῶν διὰ τῆς προσφορᾶς ἐργασίας μὲ ἀποδοτικὰ ἀποτελέσματα, ὥστε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ν' ἀντιμετωπισθοῦν αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι τῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνεργα πολλὰ δυνάμενα νὰ ἐργασθοῦν μέλη.

Βασικὴ πρότασις:

Οἱ νομάρχαι καθίστανται διὰ τῆς παροῦσης ὑπεύθυνοι νὰ ἀναπτύξουν εἰς τοὺς Δήμους καὶ τὰς Κοινότητας τῆς περιοχῆς των τὴν κάτωθι ἀπλήν πρότασιν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ οὐσία τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας»:

«Ἐὰν οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκτελέσουν ἔργα κοινῆς ὠφελείας διὰ νὰ παρασχεθῇ ἐργασία εἰς ἀνεργα πρόσωπα καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ καταβάλουν ἀπάσας τὰς δαπάνας πλὴν τῶν ἡμερομισθίων, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας θὰ καταβάλλῃ τὰ ἀναγκαζοῦντα ἡμερομισθία».

Θὰ πρέπη νὰ γίνῃ σαφὲς ὅτι οἰοσδήποτε ἐπιθυμῆ νὰ ἐργασθῇ, ἔχει δικαίωμα νὰ πράξῃ τοῦτο. Τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ: ποῖος ἔχει δικαίωμα νὰ ἐργασθῇ; λύεται αὐτομάτως διὰ τοῦ χαμηλοῦ ὕψους τῶν ἡμερομισθίων, ἀποτελοῦντος οἰοῖ τεκμηρίον περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐργαζομένου. Εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι οἰοσδήποτε προσφέρεται νὰ ἐργασθῇ μὲ τὸ ἡμερομισθιον τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» δὲν ἔχει ἄλλην καλύτερον ἀμειβομένην ἐργασίαν. Συνέπεια τοῦ ἀνωτέρου εἶναι ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ προγράμματος τούτου ἐκτελούμενα ἔργα, ἐκτελοῦνται σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν διὰ χρησιμοποίησεως τῆς σχολαζούσης ἐργατικῆς δυνάμεως.

Ἐπομένως δὲν παρίσταται ἀνάγκη ὑπάρ-

ἔξως διαπιστώσεων ὡς αἰτήσεις, ἐξακριβώσεις, βεβαιώσεις, διὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν ὄρων πρὸς παροχὴν ἐργασίας κλπ. κλπ., τὰ ὁποῖα ὅλα, ὡς μᾶς ἀπέδειξεν ἡ πείρα, εἶναι ὀλιγώτερον ἀκριβῆ ὡς τεκμήρια διὰ τὴν περιορίζουσαν τὴν παροχὴν ἐνισχύσεως εἰς τοὺς πράγματι ἔχοντας ἀνάγκην, πρὸς τὸ χαμηλὸν ἡμερομίσθιον.

Θὰ πρέπη νὰ ἀναπτυχθῇ ὅτι εἶναι ἀρμοδιότης τοῦ Δήμου ἢ τῆς Κοινότητος τὸ νὰ προτείνῃ τὸ εἶδος ἢ τὰ εἶδη ἔργων ποῦ θὰ ἐκτελεσθοῦν. Οἰονδήποτε ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινῆς ὠφελείας, δύναται νὰ προταθῇ. Ἡ «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» εἶναι ἕνας τρόπος διὰ τοῦ ὁποῖου διευκολύνονται αἱ Κοινότητες νὰ ἐκτελέσουν ἔργα βελτιώσεως τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῶν κατοίκων των, τὰ ὁποῖα αἱ ἴδια ἐπιθυμοῦν. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Ἐπιχειρήματος Προνοίας εἶναι νὰ παρασθεθοῦν τὰ ἡμερομίσθια εἰς ἀνεργὰ πρόσωπα διὰ κοινωνικῶς ὠφέλιμον ἐργασίαν, δὲν ἔχει ὅμως ἴδιον πρόγραμμα ἐκτελέσεως ἔργων διὰ τὸ ἐκτελέσῃ ἢ νὰ ἐπιβάλῃ νὰ τὸ ἐκτελέσουν αἱ Κοινότητες.

Πρέπει δὲ νὰ διευκρινισθῇ εἰς τοὺς κατὰ τόπους Κρατικοὺς ἐκπροσώπους ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» δὲν εἶναι νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων εἰς τόπον καὶ χρόνον ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀνεργία.

Ἐναρξίς τοῦ Προγράμματος.

Οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες ἐξουσιοδοτοῦνται διὰ τῆς παρούσης νὰ καθίστανται ἀνάδοχοι σχεδίων δι' ἔργα βελτιώσεως τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῶν κατοίκων των, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκτελεσθοῦν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς σχολαζούσης ἐργατικῆς δυνάμεως καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἡμερομίσθια θὰ καταβληθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἐπιχειρήματος Προνοίας. Σχέδια, τῶν ὁποίων ἢ ἔκτασις ὑπερβαίνει τὸ ὄριον μιᾶς μόνον Κοινότητος ἢ Δήμου, εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν ὡς ἀναδόχους Κρατικὰς ὑπηρεσίας.

Οἰαδήποτε ἄλλαι ὁργανωμένα ὁμάδες, ὡς Ἀμενικαὶ Ἄρχαί, Συνεταιρισμοὶ ἢ Φιλανθρωπικαὶ Ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνεργῶν δι' ἴδιον ὄφελος, δύνανται νὰ χρη-

σιμεύουν ὡς ὑπο-ἀνάδοχοι καὶ ἐκτελέσουν ἔργα, ἐφ' ὅσον ταῦτα υἰοθετοῦνται ὑπὸ προσώπων ἐξουσιοδοτημένων νὰ καθίστανται ἀνάδοχοι. Εἰς ἀνάδοχος δύναται νὰ χρησιμοποίησιν ὑπο-ἀνάδοχος, ὅστις θὰ εὐθύνεται ἀπέναντι τοῦ πρώτου διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὑλικῶν, τῶν ἀναγκαζούντων μέσων καὶ τῆς ἐπιβλέψεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν ὁ ἀνάδοχος παραμένει πάντοτε αὐτὸς ὑπεύθυνος ἐναντι τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων. Πάντως, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ μεταβιβάσῃ τὴν εὐθύνην τῆς ἐτοιμασίας τῆς καταστάσεως πραγματοποιηθέντων ἡμερομισθίων, βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἐνεργῆται ἡ πληρωμὴ των.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ ἀνάδοχοι θὰ δύνανται νὰ μεταβιβάσουν τὴν ἀρμοδιότητά των δι' ὅλας τὰς ἄλλας τῶν ὑποχρεώσεις, πλην τῆς εὐθύνης διαχειρίσεως τοῦ διατιθεμένου δημοσίου χρήματος.

Εὐθῦναι τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων:

Οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες θὰ εἶναι ὑπεύθυνοι ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε διαθέσιμος κατάλληλος ἐργασία εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας διὰ κάθε ἀνεργον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῆ νὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας». Οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες εὐθύνονται διὰ τὸν καταρτισμὸν μακροχρονίου προγράμματος ἔργων κοινῆς ὠφελείας, οὕτως ὥστε ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» ἐργασία, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς καλῶς μελετημένου καὶ ἀποδοτικῆς μακροχρονίου προγράμματος. Οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην τεχνικῆς ἐνισχύσεως διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὡς ἄνω μακροχρονίου προγράμματος, θὰ πρέπη νὰ ζητήσουν τοῦτο ἀπὸ τὸν Νομάρχην. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο τῆς Κοινότητος θὰ φυλάσσηται εἰς τὴν Γραφεῖα τῆς Κοινότητος, θὰ εἶναι δὲ διαθέσιμον εἰς οἰονδήποτε πολίτην πρὸς μελέτην. Ὅσαυτὸς κρατικοί, διοικητικοὶ ἢ τεχνικοὶ ὑπάλληλοι ἤθελον ἐπισκεφθῆ τὴν Κοινότητα, θὰ πρέπη νὰ τοὺς ἐπιδεικνύεται τὸ πρόγραμμα, νὰ προσκαλοῦνται δὲ νὰ ἐκφέρουν τὴν γνώμην των ἐπ' αὐτοῦ, αἱ δὲ

κρίσεις αὐτῶν νὰ σημειοῦνται καὶ ἐπισυνάπτονται εἰς τὸ ὡς ἄνω πρόγραμμα.

Δῆμοι καὶ Κοινότητες, ἐπιθυμοῦντες νὰ μετασχοῦν εἰς τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» ὑποχρεοῦνται νὰ συντάξουν καὶ ἀποστέλλουν πρὸς τὸ Νομαρχιακὸν συμβούλιον τοῦ Νομοῦ τῶν κατάστασιν, κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβεστέραν, ἐμφαίνουσαν τὴν ὑπάρχουσαν ἐργατικὴν δύναμιν δι' ἕκαστον μῆνα τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Εἰς αὐτὴν θὰ περιλαμβάνωνται τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

- 1) Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας.
- 2) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργαζομένων προσώπων.
- 3) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων προσώπων ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».
- 4) Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργασίμων ἡμερῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν παράγραφον 3 ἀνεργοὶ δύνανται νὰ προσφέρουν.

5) Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἡμερομισθίων τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», τὰ ὁποῖα ἕκαστη Κοινότης δύναται νὰ χρησιμοποιοῦσιν.

Ἀναγνωρίζεται ὅτι τὰ οἰκονομικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα αἱ Κοινότητες διαθέτουν ἐκ τῶν ἰδίων τῶν προϋπολογισμῶν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου πραγματοποιηθησομένων δαπανῶν εἶναι περιορισμένα.

Πολλαὶ Κοινότητες ἀντεμετώπισαν τὸ πρόβλημα τοῦτο δι' ἐκκλήσεως πρὸς τοὺς πλουσιωτέρους κατοίκους, διὰ νὰ συνεισφέρουν χρηματικῶς πρὸς κάλυψιν τῶν ὡς ἄνω δαπανῶν. Εἰς πλείστα περιπτώσεις ἡ ἀπήχθαις ἐκ τῆς ἐκκλήσεως ἦτο ἐξαιρετικὴ. Οἱ εὐποροὶ ἀνεγνώρισαν ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ ἀπορώτερα στοιχεῖα τῆς Κοινότητος εἰσφέρουν προσωπικῶς διὰ τῆς ἐργασίας τῶν μὲ μόνην ἀμοιβὴν τὸ προσφερόμενον χαμηλὸν ἡμερομισθιον, θὰ πρέπη καὶ αἱ εὐποροὶ τάξεις νὰ συνεισφέρουν καὶ ἐκεῖναι διὰ νὰ καταστήθῃ δυνατόν νὰ ἐκτελεσθοῦν κοινωφελῆ διὰ τὴν Κοινότητα ἔργα. Τοιαῦτα εἰσφοραὶ ἐπὶ ἐθελοντικῆς βάσεως θὰ πρέπη νὰ ἐνθαρρύνωνται καὶ ἐνισχύωνται.

Εὐθὺ ν α ἰ Νομαρχῶν:

Οἱ Νομάρχαι καθίστανται ἀρμόδιοι καὶ

ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν λειτουργίαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ ὅλου προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», ὡς καὶ διὰ τὸν συντονισμὸν μέσῳ τῶν Συντονιστικῶν Νομαρχιακῶν Συμβολίων.

Νομαρχιακὰ Συντονιστικὰ Συμβούλια:

Διὰ τῆς παρούσης ἐξουσιοδοτοῦνται οἱ Νομάρχαι, εἰς τὰς περιφερείας τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν συσταθῆ Συντονιστικὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια, βάσει τοῦ Α.Ν. 894/48 νὰ συστήσουν τοιαῦτα.

Τὰ ὡς ἄνω συνιστώμενα Συντονιστικὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια θὰ ἔχουν τὰ καθήκοντα καὶ ἀρμοδιότητας περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», ὡς προβλέπεται εἰς τὸν ὡς ἄνω Ἀν. Νόμον.

Ἐγκρίσεις σχεδίων:

Τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια καθίστανται ἀρμόδια διὰ τὴν τελικὴν ἔγκρισιν τῶν ὑποβαλλομένων σχεδίων. Ἐφ' ἑξῆς δὲν πρόκειται νὰ ἀποστέλλουν ἀντίγραφα τῶν σχεδίων πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας, καθόσον ὁ ἔλεγχος ὑπὸ τῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν θὰ ἀσκήτῃται τοῦ λοιποῦ βάσει τῶν ἡλεγμένων ἀναφορῶν ἐπὶ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῶν προτεινομένων σχεδίων.

Τεχνικὴ ἐπίβλεψις:

Αἱ Κοινότητες δὲν θὰ πρέπη νὰ ἐμποδίζωνται ἀπὸ τοῦ νὰ υποβάλλουν σχέδια, ἐπειδὴ ἀπὸ διαθέτου τεχνικὴν ὑπηρεσίαν. Αἱ Κοινότητες θὰ δύνανται νὰ υποβάλλουν ἀπλᾶ σχέδια, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρεται τὸ τί ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπιτευχθῇ, τὸ τί δύνανται νὰ προσφέρουν, ὡς καὶ τὴν ἀνάγκην περὶ παροχῆς τεχνικῆς ἐνισχύσεως. Μολονότι, κατ' ἀρχὴν, τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκρίνουν σχέδια τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνάγκην τεχνικῆς ἐποπτείας, ἥτις δὲν εἶναι διαθέσιμος, πάντως θὰ πρέπη νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν ὅτι τὸ διαθέσιμον ἐν Ἑλλάδι τεχνικὸν προσωπικὸν εἶναι περιορισμένον. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ λοιπὸν θὰ πρέπη νὰ ἀποθαρρύνουν τὰς Κοινότητας, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελέσουν ἀπλᾶ ἔργα,

ὡς π.χ. πλήρωσιν λάκκων εἰς τὰς ὁδοὺς κλπ., ἔργον τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ μᾶλλον ἕνα ἐπιστάτην ὡς τεχνικὸν ἐπόπτην παρὰ ἕνα πτυχιούχον μηχανικόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι καὶ διαθέσιμος.

Λοιπαὶ δαπάναι πλὴν τῶν ἡμερομισθίων:

Τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια δύνανται νὰ ἐγκρίνουν τὴν δαπάνην ποσοῦ μὴ ὑπερβαίνοντος συνολικῶς τὸ 10% τῶν διατιθεμένων εἰς αὐτὰ πιστώσεων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ λοιπὰς δαπάνας, πλὴν τῶν ἡμερομισθίων, ὡς π.χ. δαπάνας ἐπιβλέψεως (ἀμοιβὴ μηχανικῶν καὶ ἐπιστατῶν), ἀγορᾶς ὕλικῶν καὶ ἐργαλείων, ὡς καὶ δαπάνας διὰ μεταφορικὰ μέσα.

Τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια καθίστανται ὑπεύθυνα διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ὅπως αἱ ὡς ἄνω διατιθέμεναι πιστώσεις χρησιμοποιῶνται καλῶς καὶ μόνον εἰς περιπτώσεις ἀπολύτου ἀνάγκης καὶ ἐφ' ὅσον οὔτε αἱ κοινότητες οὔτε ἄλλαι κρατικαὶ Ἑπιθεσίαι δύνανται ν' ἀντιμετωπίσουν τὰς ὑφισταμένας ἀνάγκας. Δέον νὰ γίνῃ νοητὸν ὅτι πᾶσα, μὴ ἀπολύτως ἀναγκαία δαπάνη δι' ὕλικὰ κλπ. μειώνει ἀντιστοίχως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερομισθίων πού εἶναι δυνατὸν νὰ διατεθοῦν.

Κατανομὴ τῶν πιστώσεων:

Ὅταν τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἐγκρίνει ἕν σχέδιον, τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ σχέδιον εἶναι ὠφέλιμον νὰ ἐκτελεσθῇ ὅχι ὅμως ὅτι καὶ αἱ πιστώσεις πού θὰ δοθοῦν εἰς τὴν Κοινότητα θὰ εἶναι ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ σχέδιον τοῦτο. Τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον θὰ ἀκολουθήσῃ ἀντιστοίχως τὴν ἴδιαν διαδικασίαν διὰ τὴν χορήγησιν πιστώσεων, ἢ ὁποία ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Ἑπιθεσιῶν πρὸς τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια. Θὰ μεταβιβασθῇ δηλαδὴ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Κοινότητα τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον ὑπελογίσθη ὅτι ἀπαιτεῖται διὰ τὸ τρίμηνον, κατόπιν δὲ θὰ γίνωνται μηνιαῖαι μεταβιβάσεις πιστώσεων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠλεγμένων ἐκθέσεων ἐπὶ τῆς πραγματοποιηθείσης ἐργασίας. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἀπο-

φεύγηται τὸ ἄτοπον, διὰ τοῦ ὁποῖου μία Κοινότης, ἢ ὁποία ἔχει ὑποβάλει καὶ ἔχουν ἐγκριθῆ πολλά σχέδια, θὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσίν της μεγαλύτερον ποσὸν ἀπὸ ὅτι δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ εἰς διάστημα πολλῶν μηνῶν, ἐνῶ ἄλλαι Κοινότητες αἱ ὁποῖαι θὰ ὑπέβαλλον σχέδια μὲ βραδύτερον ρυθμὸν, δὲν θὰ εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ ἀπασχολήσουν ἀνέργους, διότι ὅλαι αἱ πιστώσεις θὰ εἶχον διατεθῆ ἐκ τῶν προτέρων.

Εἶδη ἔργων δυναμένων νὰ ἐκτελεσθοῦν βάσει τοῦ Προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».

Μεγάλῃ ἐλευθερίᾳ παρέχεται εἰς τὰς τοπικὰς Ἀρχὰς διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκτελέσουν ἐπὶ τῷ μοναδικῷ ὄρω νὰ εἶναι ταῦτα κοινῆς ὠφελείας καὶ νὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιοτικῆ ἐπιπέδου τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται κατωτέρω ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐμπίπτουν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».

Δημόσια ἔργα: Κατασκευὴ, βελτίωσις, ἐπισκευὴ καὶ συντήρησις ὁδῶν, χανδάκων ὁδῶν, μικρὰ λιμενικὰ ἔργα, ἔργα καθαρισμοῦ ἐρειπίων ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κλπ. κλπ.

Γεωργία: Ἀποξηραντικὰ καὶ ἀρδευτικὰ ἔργα, ἀναδασώσεις, καὶ ἐν γένει ἐγγειόβελτιωτικὰ ἔργα.

Ἑξυγιαντικὰ ἔργα: Ὑδροεῖς, ἑξυγιαντικὰ ἔργα καὶ ἀνθελονοσιακὸς ἀγὼν.

Πρόνοια: Κατασκευὴ ἢ διευθέτησις γηπέδων διὰ παιγνίδια καὶ ψυχαγωγίαν παιδιῶν (παιδικὲς χαρὲς), ἀπασχόλησις εἰς οἰκιακὴν βιοτεχνίαν καὶ παροχὴ συμπληρωματικοῦ προσωπικοῦ διὰ προγράμματα Παιδικῆς Διατροφῆς, Παιδικῶν Σταθμῶν, Ὁρφανοτροφείων καὶ ἄλλων προγραμμάτων Κοινωνικῆς Προνοίας.

Ἀνοικοδομήσις: Ἀπασχόλησις εἰς μὴ ἐργολαβικὰς ἐργασίας, ἔργων στεγάσεως καὶ ἀνοικοδομήσεως. Ἰδιαίτερα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς σχέδια διὰ τὴν ἀποκατάστασιν Κοινοτήτων, εἰς τὰς ὁ-

ποίας ἐπανεπατρίσθησαν οἱ πρόσφυγες.

Προτίμησις θὰ πρέπη νὰ δοθῇ εἰς ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀυξηθῇ ἡ παραγωγὴ ἢ θὰ ἐλαττωθῶν αἱ δαπάναι μεταφορᾶς, καὶ οὕτω θὰ πραγματοποιηθῇ μία σειρά ἀλληλεπιδράσεων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀυξηθῇ ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀρχικῆς δαπάνης ἐπὶ τῶν ἔργων.

Περιορισμοὶ εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν σχεδίων:

Ἐπιβαλλόμενα σχέδια δὲν θὰ ἐγκρίνωται ἐάν:

1) Δὲν δύναται σαφῶς νὰ καθορισθῇ ἡ μέλλουσα νὰ προκύψῃ κοινὴ ὠφέλεια,

2) Περιλαμβάνουν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου ἐργολαβικῶς,

3) Ἡ κυρίως ὠφέλεια θὰ προκύψῃ ὑπὲρ ἰδιώτου μὴ ἀπόρου,

4) Ἡ κοινὴ ὠφέλεια δὲν πρόκειται νὰ προκύψῃ ταχέως.

Προτίμησις θὰ πρέπη νὰ δοθῇ εἰς τὰ σχέδια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἀπαιτοῦν ὑλικὰς ἢ ἄλλας παροχὰς ἀπὸ κρατικᾶς ὑπηρεσίας, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἤδη χορηγηθῆ εἰς τὸν ἀνάδοχον.

Παροχὴ ἔργασίας εἰς ἀναπήρους καὶ σωματικῶς μειονεκτοῦντας ἐν γένει:

Ἐπιτρέπεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» διὰ τὴν παροχὴν ἔργασίας εἰς μειονεκτοῦντα σωματικῶς πρόσωπα, ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀπασχοληθῶν δὲν θὰ εἶναι ἐπιβλαβὴς διὰ τὴν ὑγίαν των.

Ἐπειδὴ τὰ ὡς ἄνω πρόσωπα ἐργάζονται ὅσον τοὺς ἐπιτρέπει ἡ σωματικὴ των ἰκανότης, τὸ γεγονός ὅτι ἡ παραγωγικότης των ἐνδέχεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν ἐχόντων πλήρεις τὰς δυνάμεις των, δὲν θὰ πρέπη νὰ ἀποτελῇ ἐμπόδιον εἰς τὸ νὰ παρέχεται εἰς αὐτοὺς ἔργασια. Ἐξ ἄλλου, τὸ κοινωνικὸν ὄφελος ἐκ τῆς χρησίμου ἀπασχολήσεως αὐτῶν εἶναι πολὺ μεγαλύτερας ἀξίας ἀπὸ οἰανδήποτε οἰκονομικὴν ἀπώλειαν, προερχομένην ἀπὸ τὴν ὀλιγότερον ἀποδοτικὴν των ἔργασιαν.

Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀντίρροσις νὰ ἀπασχολοῦνται οὐ-

τοι δι' ὀλιγότερον χρόνον τῆς μιᾶς πλήρους ἔργασίμου ἡμέρας, ἐφ' ὅσον πάντως θὰ ἀμειβῶνται μόνον διὰ τὰς ὥρας διὰ τὰς ὁποίας εἰργάσθησαν.

Ἀπασχόλησις εἰς τὴν οἰκιακὴν βιοτεχνίαν:

Ἐπάρχει ἓνα μεγάλο ποσοστὸν ἀχρησιμοποίητων ἐργατικῶν χειρῶν, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει μεγίστην οἰκονομικὴν δυνατότητα τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὰ συνήθη εἶδη τῶν διὰ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» προβλεπομένων ἔργων. Εἰς τοῦτο περιλαμβάνονται αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ παραμένουν εἰς τὰ σπῖτια των μὲ τὰ παιδιά των, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι λόγῳ σχετικῆς ἀναπηρίας δὲν δύναται νὰ ἐργασθῶν εἰς βαρεῖας ἔργασίας, ἐκεῖνοι οἵτινες κατοικοῦν εἰς ὄρεινὰς περιοχὰς καὶ εἶναι ἀπομονωμένοι λόγῳ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομακρυσμένων νήσων. Αὗται αἱ κατηγορίαι προσώπων συνήθως παρουσιάζουν τὴν μεγαλυτέραν ἀνάγκην συμπληρώσεως τοῦ εἰσοδήματός των.

Διὰ τῆς παρουσίας ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἀπασχόλησις τῶν ὡς ἄνω προσώπων εἰς τὴν οἰκιακὴν βιοτεχνίαν, ὡς μέσον διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐργατικῆς αὐτῆς δυνάμεως. Εἶναι δυνατόν νὰ καταβάλλωνται ἡμερομίσθια διὰ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», ἀλλ' ἐν γένει θὰ πρέπη νὰ καταβάλλωνται βάσει τῆς ἐκτελεσθείσης ἔργασίας, καθόσον εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἐπιβλέπεται ἡ τοιοῦτου εἶδους ἔργασια. Τὰ κέρδη δὲν πρέπη νὰ ὑπερβαίνω τὸ καθορισθὲν ἐπίπεδον τῶν ἡμερομισθίων.

Τὰ παραγόμενα εἶδη θὰ πρέπη νὰ πωλῶνται βάσει σχεδίου ἐγκρινομένου ὑπὸ τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

Μέρος τοῦ προϊόντος τῶν πωλήσεων θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀξίας τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων δαπανῶν πού συνδέονται μὲ τὸ πρόγραμμα οἰκιακῆς βιοτεχνίας, τὸ δὲ ἐπὶ πλέον προκύπτον κέρδος νὰ κατατίθεται εἰς τὸ «Κοινωνικὸν Ταμεῖον Πρόνοιας».

Πρόσθετον προσωπικὸν διὰ τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας:

Ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὸ σχέδιον «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ προσωπικοῦ οἰασδήποτε κρατικῆς ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκτελουμένη ἐργασία εἶναι κοινῆς ὠφελείας καὶ εἶναι ἐργασία διὰ τὴν ὁποίαν δὲν παρέχονται τακτικαὶ πιστώσεις, δὲν θὰ θὰ ἔχη δὲ ὅς ἀποτελεσμα τὴν ἀποστέρησιν ἐργασίας τακτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἡ μὴ λελογισμένη χρησιμοποίησις τῶν ἐργαζομένων εἰς τὸ σχέδιον «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» διὰ τοιοῦτους σκοποὺς δυνατὸν εὐκόλως νὰ ὀδηγήσῃ εἰς καταχρήσεις, ὡς π.χ. διὰ τῆς πληρωμῆς θυρωρῶν ἢ κλητῆρων, τῶν ὁποίων αἱ ὑπηρεσίαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι καὶ οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι παρὰ ἀργόμισθοι.

Τὸ δικαίωμα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐργαζομένων θὰ ἀφαιρῆται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἀπὸ ὅσας ὑπηρεσίας, Δήμους ἢ Κοινοτήτας γίνεται κατάχρησις τούτου. Εἰς ἐκεῖνον τὸν Νομὸν ὅπου ἤθελεν ἀνακαλυφθῆ ὅτι ἔχουν γίνεαι τοιαῦται καταχρήσεις καὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Νομάρχου τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, θὰ ἀφαιρῆται παρὰ τῶν Κεντρικῶν Ἑπηρεσιῶν τὸ προνόμιον τοῦτο.

Εὐθῦναι τῶν Τεχνικῶν Ἑπυργείων:

Εἰς ἕκαστον Νομὸν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἑπυργείων Δημοσίων Ἑργων, Ἀνοικοδομήσεως, Ἑγιεινῆς, Κοινωνικῆς Προνοίας, Γεωργίας καὶ Τουρισμοῦ, ἐπὶ πλέον τῆς ἀρμοδιότητός των ὡς μελῶν τοῦ Νομαρχιατοῦ Συντονιστικοῦ Συμβουλίου, θὰ ἔχουν καὶ τὰς ἐξῆς ἀρμοδιότητάς:

1) Νὰ ἐξασφαλίζουσι ὅπως ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ὑπηρεσιῶν, ὧν προϊστάνται, κατανοήσουσι πλήρως τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας».

2) Νὰ ἐξηγοῦν τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἰς τοὺς Δήμους καὶ Κοινοτήτας, ὡς αἰεὶ τὰς ἐπιπέπτονται.

3) Νὰ ἐνθαρρύνουσι τὴν ἐκτέλεσιν ὑπὸ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων, διὰ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», τῶν ἔργων ποὺ ἐμπίπτουσι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἑπυργείου, τὸ ὁποῖον ἐκπρόσωποῦν.

4) Νὰ παρέχουσι τεχνικὴν ἐνίσχυσιν διὰ τὸν καταρτισμὸν τῶν μελετῶν τῶν σχεδίων καὶ τὴν ὑποβολὴν τούτων πρὸς τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον, συμφώνως πρὸς τὰς κεκείμενας διατάξεις.

5) Νὰ συνιστοῦν εἰς τὰ οἰκεία Ἑπυργεῖα τὴν χορήγησιν περαιτέρω ὑλικῶν καὶ οικονομικῆς ἐνισχύσεως εἰς Δήμους καὶ Κοινοτήτας, ὡς αἰεὶ πείθονται ὅτι οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινοτήτες ἔχουσι καταβάλλει πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν καὶ ἔχουσι ἐξαντλήσει τὰς ἰδικὰς τῶν δυνατοτήτας.

6) Νὰ παρέχουσι τεχνικὴν ἐποπτείαν καὶ ἐνίσχυσιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων.

7) Νὰ ἀποστέλλουσι πρὸς τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια, τὰ οἰκεία Ἑπυργεῖα καὶ τὸ Ἑπυργεῖον Προνοίας, μηνιαίας ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων τοῦ τομέως τῆς ἀρμοδιότητός των.

Κοινοτικοὶ Ἑκπρόσωποι Προνοίας:

Διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ἑπυργῶν Κοινωνικῆς Προνοίας, Παιδείας καὶ Οικονομικῶν, ὀρίζεται ὡς κοινοτικὸς ἐκπρόσωπος ἐκάστης Κοινοτήτος ὁ ὑπάρχων ἐκεῖ ἀνώτερος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς (κατὰ τὸ πλεῖστον διδάσκαλος).

Ἐκαστος κοινοτικὸς ἐκπρόσωπος Προνοίας εἶναι ἀρμόδιος δι' ἅπαντα τὰ θέματα Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὸ σχέδιον «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένης περιφερείας. Περισοτέροι λεπτομέρειαι ἐπ' αὐτοῦ θέλουσι ἀποσταλῆ ἀργότερον δι' εἰδικῆς Ἑγκυκλίου.

Οἱ διορισμοὶ οὗτοι θέλουσι τεθῆ ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου ἐ.ε. δι' ὅλους τοὺς διδασκάλους ποὺ διαμένουσι εἰς Κοινοτήτας καὶ δύναται νὰ ἀναλάβουσι τὴν ὡς ἄνω ὑπηρεσίαν.

Ἐκεῖνοι οἵτινες ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν Κοινοτητα κατὰ τὴν θερινὴν περιόδον, θὰ ἀναλαμβάνουσι ἐκ νέου ὑπηρεσίαν ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ των εἰς τὸ χωρίον, ἢ δὲ πληρωμῇ θὰ ἀρχεται ἀπὸ τῆς 1ης τοῦ μηνὸς ποὺ ἀνέλαβον καὶ πάλιν ὑπηρεσίαν ὡς Κοινοτικοὶ ἐκπρόσωποι Προνοίας.

Κοινοτικὸν Ταμεῖον Προνοίας:

Κάθε Κοινότης πού ἐπιθυμῆι νὰ λάβῃ ἐπαρκῆ μέριμναν διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν τῶν κατοίκων τῆς, πέραν ἐκείνης ἣτις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους, δύναται νὰ ἰδρῦσῃ ἓνα Κοινοτικὸν Ταμεῖον Προνοίας, τὰ χρήματα τοῦ ὁποίου νὰ χρησιμοποιῶνται δι' ἔργα καὶ σκοποὺς κοινωνικῆς Πρόνοίας τῆς Κοινότητος, πού θὰ ἐγκρίνῳνται ὑπὸ τοῦ Κοινοτικοῦ Ἐκπροσώπου Πρόνοίας καὶ τῆς Κοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς Πρόνοίας.

Εἷς τὸ Ταμεῖον τοῦτο θὰ κατατίθενται οἰοιδῆποτε τοπικοί, ἰδιωτικοί ἢ κοινοτικοί πόροι, διατιθέμενοι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Τὸ Κράτος θέλει ἐνισχύσῃ διὰ παντὸς τρόπον τὰς Κοινότητας διὰ τὴν ἰδρῦσιν τοιούτων ταμείων.

Ἐφ' ὅσον οἱ κάτοικοι μιᾶς Κοινότητος ἐπιθυμοῦν νὰ προσφέρουν τὴν ἐργασίαν τῶν ὠρισμένων ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι νὰ μὴ ὑπερβαίνουσι τὰς 10 ἡμέρας μηνιαίως κατὰ κάτοικον ἄνευ πηρωμῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς κατεβάλλοντο ὡς ἡμερομίσθια διὰ τὴν ἐργασίαν των ταύτην, θὰ κατατίθενται, τῇ συναινέσει των, εἰς τὸ Κοινοτικὸν Ταμεῖον Προνοίας.

Οἱ πόροι τοῦ Ταμείου τούτου θὰ χρησιμοποιῶνται διὰ τὴν παροχὴν ἐνισχύσεως εἰς γέροντας, ὀρφανά, διὰ φαρμακευτικὴν ἢ ἰατρικὴν περιθάλψιν ἀπόρων ἀσθενῶν κλπ. Θὰ δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὰς δαπάνας νοσοκομειακῆς περιθάλψεως μελῶν οἰκογενειῶν αἱ ὁποῖαι συνεισέφερον ἐργασίαν ἀνεξαρτήτως τοῦ μεγέθους τῶν ἀναγκῶν των.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρέχεται ἡ δυνατότης εἰς τὰς Κοινότητες νὰ ἔχουν ἰδικὰς των κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις ἐναντίον ἀσθενείας, ὥστε κάθε κάτοικος τῆς Κοινότητος, ὅστις συνεισέφερον ἔστω καὶ ὀλίγας ἡμέρας ἐργασίας του κατ' ἔτος, νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένος ὅτι, εἰς περίπτωσιν πού ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη, αἱ δαπάναι τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεώς του θὰ καλυφθοῦν ὑπὸ τοῦ Κοινοτικοῦ Ταμείου Προνοίας.

Ἀξιοποίησις τῶν ὑπὸ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» πραγματοποιηθέντων ἔργων:

Ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» ἐκτελοῦνται ὠρισμένα ἔργα μὲ σημαντικὴν ἀξίαν, μερικὰ τῶν ὁποίων θὰ παρέχουν σημαντικὸν εισόδημα ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ μέλλον. Ἐὰν αἱ Κοινότητες μελετήσῳν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῳν ἱκανοποιητικὸν εισόδημα διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς χρηματοδότησεως τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὅταν ἢ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἡ Κρατικὴ οικονομικὴ ἐνίσχυσις δὲν θὰ παρέχεται πλέον εἰς τὴν ἰδίαν ἔκτασιν ὅπως σήμερον. Τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ παραμείνουν ἀνεκμετάλλευστα, ἀλλὰ τὸ προκείμενον ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως των κέρδος νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ χρηματοδότησιν κατὰ τὰ μελλοντικὰ ἔτη τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας». Π.χ. ὅταν δι' ἑνὸς ἀρδευτικοῦ ἔργου ἀποκτοῦν ἀξίαν δημόσιαι γαῖαι, αἱ ὁποῖαι προηγουμένως δὲν εἶχον ἀξίαν, αἱ γαῖαι αὗται θὰ πρέπη νὰ πωληθοῦν ἢ ἐνοικιασθοῦν διὰ νὰ ἀποδώσῳν κέρδος, διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξακολούθησῃ ἡ πλήρης ἀπασχόλησις τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη.

Αἱ συνθῆκαι διαφέρουν τόσον ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταρτισθῆ ἑνιαῖον σχέδιον ἀπὸ τὰς Κεντρικὰς Ἱπηρεσίας διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πραγματοποιηθέντων ὑπὸ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας» ἔργων. Πάντως αἱ Κοινότητες θὰ πρέπη νὰ γνωρίζῳν ὅτι τὸ Κράτος θὰ ἐνισχύσῃ παντοιοτρόπως οἰαδήποτε σχέδια τῶν Κοινοτήτων ἀποβλέποντα πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, θεωρούμενα δὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς ὀρθὰ καὶ συμφέροντα.

GLEN LEET

Σύμβουλος Πρόνοίας Ο.Η.Ε.
παρὰ τῆ Ἑλληνικῆ Κυβερνήσει.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΟΡΙΟΠΛΗΚΤΩΝ

Εἰς τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ παρελθόντος Μαΐου αἱ «Ἀκτίνες» ἐτόνιζαν τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην βοηθείας πού ἔχουν οἱ ἐπαναπατρισθέντες συμμοριοπλήκτοι ἀδελφοί μας διὰ νὰ ἀποκατασταθοῦν κάπως ὑποφερτὰ εἰς τὰ καταστραφέντα χωριά των (*). Αἱ ἀνάγκαι των εἶναι μεγάλαι καὶ ἐπείγουσαι, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει, κάθε σχετικὴ προσπάθεια, εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων μας, μὲ τοὺς «Φίλους τοῦ Χωριοῦ», πού ἀποτελοῦν τμήμα τῆς «Προνοίας Συμμοριοπλήκτων», ἡ ὁποία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως. Αὐτὰ περιπὼν ἐτονίζοντο εἰς τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο καὶ ὡς συμπέρασμα ἐτίθετο τὸ ἐρώτημα: «Ἐχομε κάνει καθέννας τὸ καθήκον του; Ἐχομε βάλει τὰ ἑκατὸ τοῖς ἑκατὸ τῆς δυναμικότητός μας; Κανεῖς μας δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμήσῃ τὴν συμβολὴν του ἢ νὰ ἀμελήσῃ νὰ τὴν προσφέρει. Ὅσο μικρὴ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι, θὰ εἶναι πολύτιμη. Ἐκεῖνο πού ἐδῶ ἔχει σημασίαν δὲν εἶναι τὸ μέγεθος τῆς βοηθείας, ἀλλὰ ἡ καρδιά μας. Αὐτὴ χρειάζεται καινούργιον ἀγῶνα. Αὐτὴ θὰ μᾶς κάμῃ ἱκανοὺς νὰ βοηθήσωμε».

Οἱ «Φίλοι τοῦ Χωριοῦ» εἰς τελευταῖως δημοσιευθέντα ἀπολογισμὸν τῆς ἐργασίας των, ἀπὸ 27 Νοεμβρίου 1949—31 Ἰουλίου 1950, ἀναφέρουν ὅτι μέχρι τώρα ἔχουν υἱοθετηθῆ 104 χωριά, ἀποτελούμενα ἀπὸ 7.448 οἰκογενεῖας μὲ 32.499 ἄτομα. Καὶ ὅτι ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν ἐφοδίων τῶν χωριῶν αὐτῶν ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ τοῦλάχιστον εἰς ὀκτὼ δισεκατομμύρια ὀκτακόσια ἑκατομμύρια δραχμῶν (8.800.000.000). Εἰς τὴν προσπάθειαν δὲ αὐτὴν ἔχουν λάβει μέρος διάφοροι σύλλογοι, σωματεῖα, ὀργανώσεις, δῆμοι, κοινότητες, ὁ ἀπόδημος

Ἑλληνισμός, καθὼς ἐπίσης καὶ πολλοὶ ξένοι ὀργανώσεις ἢ καὶ δῆμοι, φίλων πρὸς τὴν Ἑλλάδα κρατῶν. Καὶ μέσα εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν προσπάθειαν καὶ τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», ἐθεώρησαν καθήκον τους νὰ κάμουν καὶ αὐτὰ, ὅτι ἠμποροῦν, διὰ τοὺς ἀδελφούς μας τῆς ὑπαίθρου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσον μεγάλας καὶ ποικίλας πληγὰς νὰ ἐπουλώσουν.

★

Ἔτσι τὸν παρελθόντα Αὐγούστον, εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Βερροῖας, ἔφθαναν εἰς τέσσαρα βαγόνια τῶν Σ.Ε.Κ.—ἡ μεταφορὰ ἔγινε δωρεάν—460 κιβώτια καὶ δέματα προοριζόμενα διὰ 4 χωριά—δύο τῆς Κοζάνης καὶ δύο τῆς Καστοριάς—καὶ μὲ τὴν συμπαράστασιν ἐκπροσώπων τῶν «Φίλων τοῦ Χωριοῦ» καὶ μὲ τὴν πρόθυμον βοήθειαν τῆς ἐκεῖ Μεραρχίας, ἐφορτώοντο εἰς 17 στρατιωτικὰ αὐτοκίνητα, διὰ νὰ μεταφερθοῦν εἰς τοὺς τόπους τοῦ προορισμοῦ των. «Ἀξιοσημείωτος ἦτο ἡ στάσις τῶν ἀξιωματικῶν στρατοῦ καὶ χωροφυλακῆς, τόσον εἰς τὴν Βερροῖαν, ὅσον καὶ εἰς Κοζάνην καὶ Καστοριάς», σημειώνει εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἡ συνοδευούσα τὰ δέματα ἐπιτροπὴ τῶν σωματείων. «Παντοῦ μεγάλη προθυμία διὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν, ὅπως μέχρι τώρα βοηθοῦν ποικιλοτρόπως τοὺς ἐπαναπατρισθέντας... Ἐντύπων μᾶς ἔκαμε ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς καὶ... ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθε μὲ ἓνα τζιπ στὸ ἓνα χωριό, τὴν ὄραν πού εἶχαμε ἔτοιμα τὰ πράγματα νὰ τὰ μοιράσωμε. Ἐχαίρησε δυνατὰ καὶ χαρούμενα ὅλους τοὺς συγγεντρωμένους χωριᾶτες καὶ τοὺς ρώτησε μὲ τὸ γέλιο στὸ στόμα: Πῶς πάμε; Βλέπετε πῶς οἱ Ἕλληνες εἶναι ὅλοι μῖα οἰκογένεια καὶ φροντίζουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ σᾶς, σὰν πραγματικὰ ἀδελφία; Σᾶς τόχω πῆ καὶ ἄλ-

(*) Ἰερ. Ι. Κοτσώνη: Γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συμμοριοπλήκτων, «Ἀκτίνες» 1950, σελ. 193-198.

λοτε, σᾶς τὸ λέω καὶ τώρα, γιὰ τέτοια πῖ-
στι καὶ πατρίδα πὸν ἔχομε, πᾶνε χαλάλι ὁ-
σα ὑποφέραμε. Κι' ὅταν εἶπεν αὐτό, ἄρχι-
σε νὰ χαιρετᾷ ὄλους διὰ χειραφίας... Πόσο
ἀξίζει κοντὰ στὸ λαὸ αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος πὸν
θὰ τοὺς μιᾷ μὲ ἀγάπη γιὰ νὰ τοὺς στηρί-
ξη καὶ νὰ τοὺς τὸνώσῃ!» Αὐτὰ σημειώνει
εἰς τὴν ἔκθεσίν της ἡ ἐπιτροπὴ.

Εἶναι Κυριακὴ πρωτῆ, 6 Αὐγούστου, καὶ
οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν
ἐκκλησίαν. Εἰς τὸ τέλος γίνεται ὁμιλία ἀπὸ
ἀντιπροσώπους τῶν σωματείων, εἰς τὴν ὁ-
ποίαν τονίζεται ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότης, πὸν
πρέπει νὰ ἔχομεν μεταξύ μας ὄλοι ὡς ἀλη-
θινοὶ Χριστιανοὶ καὶ πραγματικοὶ Ἕλλη-
νες· τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ βασιλέως διὰ τοὺς
συμμοριοπλήκτους καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἐργα-
σθῶμεν ὄλοι διὰ νὰ ἀνοικοδομήσωμεν τὴν
πατρίδα μας. «Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χω-
ριὸν Δ. τῶν Γρεβενῶν, γράφει ἄλλη ἐπι-
τροπὴ, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά μᾶς περιε-
κύκλωσαν. Δάκρυα καὶ χαμόγελο διακρίνει
κανεὶς εἰς τὰ πρόσωπα τῶν κατεστραμμέ-
νων καὶ πυροπαθῶν τούτων ἀδελφῶν μας...
Ἀρχίζει ἡ διανομή. Ὁ κάθε οἰκογενειάρ-
χος ἀκούει τὸ ὄνομα του καὶ παίρνει τὰ ἀνή-
κοντα εἰς αὐτόν—ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του—ὑπογράφει
καὶ φεύγει. Παίρνει μπαούλο, κιβώτιο, δέ-
μα μεγάλο ἢ καὶ κρεβάτι. Εὐχαριστοῦν ὄ-
λοι καὶ τρέχουν νὰ τὰ ἀνοίξουν. Ἐκεῖ πρω-
τοβρίσκουν μία σημαῖα καὶ μίαν ἁγίαν εἰκό-
να. Τοποθετοῦν τὴν εἰκόνα κάπου. Ἐψώ-
νουν σὲ καλάμι ἢ κοντοὺς τὴν κυανόλευκον.
Σὲ λίγο εἶναι σημαιοστολισμένο ὄλο τὸ χω-
ριό. Ὁραία ἡ ἔμπνευσις τῶν Συνεργαζο-
μένων Χριστιανικῶν σωματείων νὰ βάλουν
αὐτὰ τὰ ἱερά σύμβολα εἰς ὄλα τὰ δέματα.
Βγάζουν ἀπὸ τὰ μπαούλα τὰ πράγματα.
Ἀνδρικά, γυναικεῖα, παιδικὰ εἶδη. Εἶδη
οἰκοκυρικῆς, γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Εἰς μίαν
οἰκογένειαν πὸν εἶχε κέρην ἀρραβωνιασμέ-
νην, ἐστάλη μία ραπτομηχανὴ τοῦ χειριοῦ!
Φωνὲς ἀλαλαγμοῦ καὶ χαρᾶς σκοροποῦν τὰ
παιδιά μέσα στὸ σπῖτι, στὸ χωριό. Συγκι-
νοῦνται καὶ διακρύζουν ἀπὸ τὴν κλωσῆν
τῶν ἀνωνόμων ἀποστολέων των, οἱ μεγάλοι.
Μέσα εἰς τὰ εἶδη πὸν ἔλαβαν ὑπῆρχε καὶ
μιὰ ἐπιστολὴ μὲ λόγια συμπόνιας χριστιανι-
κῆς, ἀγάπης καὶ ἐνθαρρύνσεως. Ὄνόματα

δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς ἐπιστολάς, ἀλλὰ μόνον
ἡ διεύθυνσις τῶν Σωματείων».

Καὶ ἓνα ἄλλο εὐχάριστον σημεῖον διὰ τὴν
ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν πὸν ἤρχισαν νὰ
ξαναζωντανεύουν εἰς τὰ ἐπαναπατρισθέντα
μέρη, εἶναι κάτι πὸν παρουσιάζει ἡ νέα γε-
νεά, ἡ παιδικὴ ἡλικία. Τὰ παιδιά πὸν ἦσαν
εἰς τὰς παιδοπόλεις καὶ ἔμαθαν τόσα καλά
εἰς αὐτάς, ἐγύρισαν εἰς τὰ χωριά των καὶ
μετέφεραν, μαζῇ μὲ τὴν χαρὰν καὶ τὸ γέ-
λοιον, καὶ πολλὰς συνηθείας πὸν προάγουν
τὸν πολιτισμὸν. Καλοὶ τρόποι συμπεριφο-
ρᾶς, ζητήματα οἰκοκυρικῆς, καθαριότητος
κλπ., ἤρχισαν νὰ μεταδίδονται σιγὰ-σιγὰ
ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ εἰς τοὺς μεγάλους. Καὶ
κάτι πὸ σπουδαῖον. Τὸ σημειώνει εἰς τὴν
ἔκθεσίν της μία ἐπιτροπὴ πὸν διένευε τὰ
δέματα εἰς τὸ χωριό Α. τῆς Καστοριάς.
«Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔψαλλεν παιδικὴ χορω-
δία. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ ἡ παιδικὴ χορωδία;
Ἀπὸ τὰ 25 ἀγόρια πὸν εἶχαν σωθῆ στὴν
παιδόπολιν τῆς Ἀγ. Τριάδος Θεσσαλονίκης.
Αὐτὰ τὰ παιδιά καὶ ἄλλα τόσα κορίτσια,
πὸν κάμνουν μόνον τοὺς—μ' ἓνα μεγαλύτε-
ρό τους—Κατηχητικὸ Σχολεῖον, πότε ἀρρέ-
ων καὶ πότε θηλέων, ἔχουν δώσει ἄλλη
ζωὴ στὸ χωριό. Αὐτὸ τὸ ὁμολόγησαν ὄλοι:
«Μᾶς ἦλθαν μεταμορφωμένα, καλύτερα τὰ
παιδιά μας καὶ μᾶς βάζουν καὶ μᾶς στὸ δρό-
μον τοῦ Θεοῦ».

Ἀλλὰ πρέπει νὰ δώσωμεν καὶ μίαν εἰ-
κόνα τῶν αἰσθημάτων, τῶν διαθέσεων, τῶν
σκέψεων, τῶν ἀρετῶν, πὸν ὑπάρχουν μέ-
σα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν μας τῆς
ὑπαίθρου, ἀρετῶν πὸν ἀποδεικνύουν τὸ ψυ-
χικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ
τόσον πλουσίου εἰς πνευματικὰ ἀγαθὰ. Θὰ
τὸ ἴδωμεν εἰς τὰς ἑκατοντάδας τῶν ἐπιστο-
λῶν πὸν ἔστειλαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ στέλ-
λουν εἰς τὰ σωματεῖα, ὡς ἐκδήλωσιν εὐγνω-
μοσύνης διὰ τὰ δῶρα πὸν ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς
Ἀθηναίους καὶ Πειραιεῖς. Ἰδοὺ μερικὰ
μόνον χαρακτηριστικὰ μέρη ἀπὸ ἐπιστολάς
οἰκογενειῶν τῶν «εὐνοητηθέντων» χωριῶν:
«Μὲ ἀπεριόγραπτη χαρὰ καὶ δάκρυα στὰ μά-
τια διαβάσαμε τὸ ἀγαπητὸ σας γράμμα,
γιὰ τὰ χριστιανικὰ σας αἰσθήματα, γιὰ τὰ
πονεμένα σας ἀδέλφια καὶ παιδιά. Γιὰ τὰ
πλούσια δῶρα σας δὲν βρισκομε λόγια νὰ
σᾶς εὐχαριστήσωμε. Γέμισε τὸ σπῖτι μας

ἀπὸ χαρᾶ. Τὰ μικρὰ παιδιὰ πηδοῦσαν ἀπὸ τῆς χαρᾶ καὶ τὴν εὐχαρίστησι. Εὐχομαι εἰς τὸν πανάγαθον Θεὸν πρόοδον καὶ εὐημερίαν. Τὸ χωριὸν μᾶς χάριν σὲ σᾶς πανηγυρίζει, πού γέμισαν τὰ σπίτια ἀπὸ πολλὰ πρᾶγματα. Ὅσον ἀφορᾷ γιὰ τὶς θυσιῆς μᾶς, ἦταν καθήκον ἐπιβεβλημένον καθὼς καὶ κάθε Ἕλληνας. Ἡ μήπως καὶ αἱ πόλεις δὲν ἐθυσιάσθησαν; Ἡ μήπως ὁ ἐθνικός μας στρατὸς ἀπετελεῖτο μόνον ἀπὸ ἐπαρχιώτες;» Καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον χωριὸν Δ. τῆς Κοζάνης εἰς τὸ ὁποῖον ἔστειλε κιβώτιον ἕνας ἀνάπηρος ἐκ Πειραιῶς, ἀπαντᾷ ὁ ἀποδέκτης, ὡς ἔξῃς: «Τὸ δέμα σου ἔτυχε νὰ τὸ πάρω ἐγὼ καὶ σ' εὐχαριστῶ πολὺ. Γράφεις πὺς πέρασες ἀπ' ἐδῶ τὰ μέρη μᾶς. Τὸ χωριὸν τότε ἦταν ἔρημο, ἐγὼ δὲ ἤμουν στρατιώτης στὰ Ἄγραφα καὶ τὴ Ροῦμελη. Καὶ πάλι σ' εὐχαριστοῦμε, ἀλλὰ λυπόμαστε πολὺ πού ἔχασες τὰ δύο σου πόδια, γιατί ξέρω ἀπὸ στρατιωτικὴ ζωὴ καὶ βάσανα...». Ἐνας δὲ ἄλλος ἀπὸ τὸ χωριὸν Α. τῆς Καστοριάς γράφει ὅτι «μᾶς κάματε νοικοκυραίους. Τρία χρόνια γυρίζαμε στὶς πόλεις πρόσφυγες καὶ τώρα ἐδῶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καλλιεργοῦμε τὴ γεωργία. Τὸ κράτος μᾶς ἔδωσε ἀπὸ ἕνα βόδι καὶ κάπως τὰ βολεύουμε μὲ τὴν καλλιέργεια».

Πρέπει ὅμως νὰ παραθέσωμεν καὶ μερικὰ ἀκόμη ἀπὸ δύο-τρεις ἐπιστολάς: «Δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τὴν χαρὰ πού μᾶς δώσατε μὲ τὰ ρούχα καὶ βγαίνομε λίγο ἔξω. Πρὶν εἶχα συγγενεῖς στὰ ξένα καὶ δὲν ἤθελα νὰ πάω διότι τοὺς ντρεπόμουν νὰ πάω μὲ τὰ κουρέλια. Ἐνῶ τώρα ντύθηκα τὰ ρούχα καὶ πῆγα νὰ τοὺς δῶ ὕστερα ἀπὸ 5 χρόνια». Ἐνα δὲ κορίτσι, γράφει ἐξ ὀνόματος τῆς οικογενείας του τὰ ἔξῃς: «Αἰσθανθήκαμε μεγάλη χαρὰ ὅταν εἶδαμε τὰ ἀυτοκίνητα μὲ τὰ μπαουῖλα νὰ ἔρχονται στὸ χωριὸν μᾶς. Ὅλοι, ὁ πατέρας μου, ἡ μητέρα μου, τὰ πέντε ἀγόρια μᾶς, ἐγὼ καὶ ἡ ἀδελφοῦλα μου εἴμασταν χαρὰ γεμάτοι. Μόνον ἡ ἄλλη ἀδελφή μου πού μᾶς τὴν ἀρπαξαν οἱ συμμοριτεῖς δὲν ἔνοιωσε τὴν χαρὰ. Ποὺς ξεύρει τί ὑποφέρει ἡ ἀδελφή μᾶς.... Σᾶς εὐχαριστοῦμεν ὀλοψύχως γιὰ τὸ μπαουῖλο πού μᾶς στείλατε καὶ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ ὅ,τι καὶ ὅπως ἐπιθυμεῖτε». Καὶ ἕνα τελευταῖον—ὄχι διότι εἶναι τελευ-

ταῖον, ἀλλὰ διότι πρέπει νὰ τελειώσῃ ἡ παροῦσα ἔκθεσις—πολὺ ὅμως χαρακτηριστικὸν τῶν ποικίλων ἀγωνιῶν πού περνᾷ ἡ διανοπαθοῦσα ὕπαιθρος: «Εὐγενεῖς Κυρίαί. Εἶμαι κοπέλλα μὲ τὸ ὅλο στα χέρια νὰ θυσιασθῶ γιὰ τὴν πατρίδα μᾶς, γιὰ τὴν ἐνδοξὴ Ἑλλάδα μᾶς. Οἱ καταστροφές πού ἔχομε πάθει δὲν μὲ στενοχωροῦν τόσο, ἀλλὰ ἡ προῖκα μου ὡς κορίτσι. Ἐδῶ στα χωριά μᾶς ὑπάρχει μιὰ συνθήθεια, τὰ κορίτσια κάθε χρόνο συγκεντρώνουν τὴν προῖκα των καὶ δὲν περιμένουν τὴν τελευταίαν στιγμὴν. Αὐτὴ μὲ ἔχει πληγωμένη, διότι μοῦ τὰ ἔχουν πάρει οἱ κομμουνιστοσυμμοριταί. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀθεράπευτος πόνος μου. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ δῶρα σας καὶ πάντοτε στὴν προσευχή μου θὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σᾶς δίνῃ ζωὴν καὶ εὐτυχίαν».

★

Ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον παρετέθησαν τὰ ἀνωτέρω γεγονότα εἶναι ἕνας: Νὰ μάθωμε ὅλοι τὸν πλοῦτον τῶν ἀγνῶν αἰσθημάτων, τῶν καλῶν διαθέσεων, τῶν εὐγενῶν καὶ χριστιανικῶν ἰδανικῶν πού ἔχει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὸν ὁποῖον δεικνύει εὐθύς μόνις ἐκδηλώσει κανεὶς ὀλίγον ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπην καὶ συμπόνιαν διὰ τὸν διπλὸν του. Νὰ μάθωμε ἀκόμη ὅτι ἡ μᾶστιξ τοῦ κομμουνιστοσυμμοριτισμοῦ μὲ τὰ γνωστὰ συνθήματα τῆς δῆθεν ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος διὰ τὸν λαόν, εἶναι ψεύτικα καὶ ἀπατηλά, διότι αἱ προῖκες τῶν κοριτσιῶν τῶν χωριῶν πού ἀρπαξαν, τὰ φτωχόσπιτα τῶν ὑπαίθρων πού ἐλεηλήθησαν καὶ ἔκαψαν, τὰ σπαρτὰ τῶν γεωργῶν πού κατέστρεψαν, δὲν ἀνῆκαν εἰς τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς βιοπαλαιστάς, τῶν ὁποίων ἐζήτησαν νὰ ἀπαθλιώσουν τὴν ζωὴν ὅσον ἠμποροῦσαν περισσότερον. Καὶ ἀκόμη τὰ ἀνωτέρω ἐγράφησαν διὰ νὰ δείξωμεν ὅλοι πιδ πολὺ ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς ἐπαναπατρισθέντας Ἕλληνας. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἑκατοντάδες χωριῶν πού ζητοῦν συλλόγους, σωματεία, ὄργανώσεις, καὶ ἄλλους ὁμίλους διὰ νὰ τὰ βοηθήσουν. Τὸ σύνθημα πού ἔδωσε τὴν ἀνοιξὴν ὁ βασιλεὺς ἐνᾶ μὴ μείνῃ κανένα χωριὸν χωρὶς προστατήν» πρέπει πέρα ὡς πέρα νὰ εὐρη ἀνταπόκρισιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Καὶ

εἶμεθα βέβαιοι ὅτι σύντομα θὰ ὀλοκληρωθῆ τὸ σύνθημα τοῦτο.

Ἡ ἐπιτυχία πὺ ἐδείξε μέχρι τώρα τὸ ἔργον τῶν «Φίλων τοῦ Χωριοῦ» καὶ αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῶν συμμοριοπλήκτων, πρέπει νὰ μᾶς συγκινήσουν ὅλους πὺ βαθειά. Διότι ἀξίζει κάθε βοήθεια καὶ κάθε ἐνδιαφέρον ἢ ὑπαιθρος χώρα. Κάθε βοήθεια πρὸς αὐτὴν εἶναι καὶ ἓνα ἀνέβα-

σμα, ὄχι μόνον ὑλικόν, ἀλλὰ καὶ πνευματικόν. Καὶ κάθε τέτοιο ἀνέβασμα εἶναι καὶ ἓνα βῆμα πρὸς ὅ,τι ἱερὸν καὶ ὄσιον ἔχει ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀνθρωπότης. Εἶναι ἓνα βῆμα διὰ νὰ ἴδωμεν καθαρώτερα τὸ πνευματικὸν μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, τῆς κοιτίδος τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ

Σὲ τοῦτο τὸ ταξίδι σου
πολλὰ πρέπει νὰ χάσεις:
Πολλὲς ἀπ' τὶς ἀποσκευές σου.
Σὲ κάθε σου σταθμὸ
κάτι ν' ἀφίσεις πρέπει,
κάτι νὰ ξεχάσεις.

Τραῖνα καὶ πλοῖα πολλὰ,
π' ἄλλα θὰ πιάσεις
κι' ἄλλα δὲ θὰ τὰ προφθάσεις.
Ναυάγια θὰ δεῖς,
συγκρούσεις,
ἐκτροχιάσεις τρομερές....

Σὲ τοῦτο τὸ ταξίδι σου
πολλὲς φορὲς θὰ πέσεις
μ' ἀλαφρὸς θὰ σηκωθεῖς,
σβέλτος,
χαριτωμένος:
μὲ γοργὲς κινήσεις,
μὲ γερὰ φτεροκοπήματα,
σ' ἀπειρα βάρη κι' ἕψη μὴ δειλιάσεις.

Μὴ στρέψεις πίσω στὸν φόβο καὶ στὸν ἴλιγγο.
Ἐμπρός, πάντα, κι' ἀπάνω...
Μόνον ἔτσι στὴν Πατρίδα τὴ γλυκεῖά θὰ φτάσεις.

Μὰ πρέπει ὁμως
καθετὶ βαρὺ, ἀπ' τὰ μαγαζάκια σου
σὲ κάθε σου σταθμὸ
ν' ἀφίσεις:
ναί,
μὰ βαλιτσούλα νὰ ξεχάσεις.

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ

ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ Ι. Σ. ΜΠΑΧ

Ἡ Ὀλόκληρη ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης ἐφορᾶζει ἐφέτος τὴν διακοσιετηρίδα ἐνὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἐκπροσώπους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, τοῦ Ἰωάννου Σεβαστιανοῦ Μπάχ. Σὲ ὅλες τὶς χώρες καὶ τὰ μουσικὰ κέντρα ὠργανώθηκαν συγκεντρώσεις καὶ πανηγυρικὲς συναυλίες, πού ἀπετέλεσαν μιὰν ἀνανέωσι τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴ γιὰ καινούργιες ἐκδηλώσεις θαυμασμοῦ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου συνθέτου. Ἐκδηλώσεις πού ἔρχονται σὲ χτυπητὴ ἀντίθεσι μὲ τὴν παγερὴ ἀδιαφορία, πού διακόσια χρόνια προηγήθη, ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατό του, ἐσκέπασε τὴν μεγάλη του κληρονομιά.

Πραγματικά, ἂν τὶς περισσότερες φορές, κλῆρος τῆς ιδιοφυΐας εἶναι νὰ μὴν ἀκατάληπτη καὶ παραγνωρισμένη, ὅμως ἡ περίπτωσις τοῦ Μπάχ εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικῆς. Ἡ ἐποχὴ του δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν ἰδῇ στὰ ἀληθινὰ του μέτρα. Βέβαια, τὸν ἐξετίμησε σὰν διακεκομμένο μουσικὸ καὶ ἰδιαίτερα σὰν δεξιότηχην τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου. «Ὁ Μπάχ, γράφει ὁ Γκέσερ τὸ 1739, κλείνει μέσα του πολλοὺς καλλιτέχνες σὰν τὸν Ὁρφέα καὶ εἴκοσι τραγουδιστὰς σὰν τὸν Ἀρίωνα». Καὶ ἡ χειρονομία τοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου, πού ὕστερα ἀπὸ μιὰ συναυλία στὸ Κάσσελ, μὲ αὐθόρμητη κίνησι ἐνθουσιασμοῦ, πέρασε στὸ χέρι τοῦ Μπάχ τὸ βαρῦτιμο δαχτυλίδι του, δείχνει καθαρὰ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωσι πού ἔκανε σὲ ὅλους τὸ ταλέντο του.

Ὅμως ὁ μέγας συνθέτης δὲν συμμερίσθη τὴν δόξα τοῦ βιρτουόζου. Οἱ σύγχρονοὶ του τὸν ἔβαλαν στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὸν Μάττεσον καὶ τὸν Τέλεμανν, νομίζοντας πὼς ἔτσι τοῦ κάνουν ἐξαιρετικὴ τιμὴ. Λίγα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του οἱ ἄνθρωποι μιλοῦσαν μὲ ἀρκετὴ δόσι περιφρονησεως γιὰ τὴ «γερασμένη περσοῦκα» καὶ θεωροῦσαν πολὺ ἀνώτερες τὶς συνθέσεις τῶν γυνῶν του. Ἡ μνημειώδης «τέ-

χνη τῆς φούγκας», ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀριστουργήματα, δὲν μπόρεσε νὰ πουληθῇ σὲ περισσότερα ἀπὸ τριάντα ἀντίτυπα. Μόνο ἀναστήματα ὅμοια μὲ τὸ δικό του θά μποροῦσαν στὸ μέλλον νὰ διακρίνουν τὸν θησαυρὸ κάτω ἀπὸ τὴν σκουριὰ τοῦ χρόνου καὶ τὸν πέπλο τῆς ἀδιαφορίας.

Κάτι τέτοιο ἔγινε μισὸ αἰῶνα ἀργότερα, ὅταν πραγματοποιήθηκε ἡ πνευματικὴ συνάντησι τοῦ Μπάχ μὲ τὸν ἄλλο κορυφαῖο τῆς μουσικῆς, τὸν Μπετόβεν. Ἡ καρδιά τοῦ δημιουργοῦ τῆς ἐνάτης χτύπησε δυνατὰ γιὰ τὴν «μεγάλῃ καὶ ὑψηλῇ τέχνῃ τοῦ πατριάρχου τῆς ἁρμονίας». Ἡ μεγαλοφυΐα του ἀνεγνώρισε τὴν μεγαλοφυΐα τοῦ κάντορος τῆς Λειψίας καὶ ἀναφωνοῦσε λογοπαίζοντας: «Αὐτὸς δὲν ἔπρεπε νὰ λέγεται Μπάχ (στὴ γερμανικὴ ραῦκι) ἀλλὰ Μέερ (θάλασσα)». Ὅμως ἡ τιμὴ γιὰ τὴν πρώτη παρουσίαι τοῦ Μπάχ στὸ εὐρύτερο κοινὸ ἀνήκει στὸν Μέντελσον. Πραγματικά μὲ δικὴ του πρωτοβουλία ἐπαίχθηκε τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ 1829—ἀκριβῶς ἑκατὸ χρόνια μετὰ τὴν σύνθεσί του—τὸ Πάθος κατὰ Ματθαῖον μὲ ἀποτέλεσμα τὴν γενικὴ κατάπληξι. Ἦταν τὸ πρῶτο ξεκίνημα, πού θὰ κατέληγε στὴν γενικὴ πιά ἀναγνώρισι τῶν ἔργων τοῦ Μπάχ καὶ στὴν κατάταξι του ἀνάμεσα στοὺς μεγαλυτέρους καλλιτέχνες καὶ δημιουργοὺς ὅλων τῶν αἰώνων⁽¹⁾.

★

Ποιὸς ὅμως ἦταν ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού κατώρθωσε τόσο ἐξαιρετικὰ πράγματα καὶ ἔδωσε στὴν τέχνη του τὴν δύναμι νὰ νικήσῃ τὴν ἀποσυνθετικὴ ἐπήρεια τοῦ χρόνου;

Δυστυχῶς τὰ στοιχεῖα πού διαθέτομε εἶναι ἐλάχιστα, ἂν τὰ συγκρίνωμε μὲ τὸ μέγεθος τῆς προσωπικότητος τοῦ καλλιτέ-

(1) Βλ. καὶ ἄρθρο Δ. Πυργιώτη: «Πηγὲς ἐμπνεύσεως στὴ μουσικὴ», «Ἀκτῖνες» 1946, σελ. 70 κ.έ.

χνου. Ὁ Μπάχ δὲν ἄφησε γραπτά ντοκουμέντα. Οἱ σύγχρονοὶ του πάλι δὲν ἔλαβαν τὸν κόπο νὰ τὸν ἀπαθανάτισουν γιὰ τὶς ἐρχόμενες γενεές. Ὅ,τι ξέρομε, τὸ ξέρομε κυρίως ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα, πὸν μπόρεσε νὰ συλλέξῃ ὁ Φόρκελ, ὁ πρῶτος βιογράφος καὶ φίλος τῶν γιῶν του Μπάχ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Σλίττα παρουσίασε τὴν κλασικὴ τοῦ βιογραφία μὲ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ὄλων τῶν πηγῶν, πὸν μποροῦσαν νὰ ἀνακαλυφθοῦν. Ἄλλες ἐργασίας, ὅπως τοῦ Πιερρό, τοῦ Σβάίτσερ καὶ τοῦ Σέριγκ, προσφέρουν νέες πολὺτιμες ἀπόψεις γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ μουσουργοῦ.

Ἐκεῖνο πὸν ἔκανε ἐντύπωσι σὲ ὄσους ἐπλησίαζαν τὸν Μπάχ, ἦταν ἡ πνευματικὴ δύναμις, πὸν ἀκτινοβολοῦσε γύρω του. Αὐτὴ ἔδινε καὶ στὴν ἐμφάνισί του ἀκόμη μιὰν ἀλλοιώτικη μεγαλοπρέπεια. Τὸν ἔκανε νὰ φαίνεται ψηλότερος καὶ πῶ εὐσωμος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, χωρὶς τὸ φυσικὸ του παράστημα νὰ ἔχη τίποτε τὸ ἰδιαιτέρο. Μετρημένος στὰ λόγια καὶ τὶς κινήσεις του ἐπεβάλλετο μόνον μὲ τὴν ἐμφάνισί του. Ἡ προσωπικότης του εἶχε κάτι τὸ βραχυῶδες, ἀκριβῶς, ὅπως τὴν αἰσθανόμαστε μέσα στὸ ἔργο του. Μιὰ μετρημένη αὐστηρότης χρησίμευε γιὰ βᾶθος στὴν ἐξαιρετικὴ του καλωσύνη. Πρᾶος καὶ ἀπλός, πάντα γεμάτος ζωτικότητα, κέφι καὶ χιούμορ, ἐδημιουργοῦσε δεσμοὺς ἀγάπης καὶ ἀληθινῆς φιλίας. Μόνον ὅταν ἀντίκρυζε τὴν κακοπιστία καὶ τὴν ἔλλειψι εὐθύτητος, ἢ ὅταν αἰσθανόταν πὸς ἀπειλεῖται ἡ καλλιτεχνικὴ του ἀνεξαρτησία ἦταν ἔτοιμος νὰ δείξῃ τὴν δύναμι καὶ τὴν αὐστηρὴ πλευρὰ τοῦ χαρακτήρου του. Τότε μποροῦσε νὰ ξεσπάσῃ καὶ ὁ δυνατὸς θυμὸς του, πρᾶγμα ὅμως σπάνιο, γιὰτὶ κατὰ κανόνα ἦταν πάντα συγκρατημένος καὶ γαλήνιος.

Ὀνομαστὲς ἔμειναν ἡ δικαιοσύνη, ἡ γενναιοφυχία καὶ ἡ ταπεινώση τοῦ Μπάχ. Ὅταν τὸν καλοῦσαν κριτὴ σὲ διαγωνισμοὺς ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἡ κρίσις του γιὰ τοὺς ἐκτελεστές ἦταν τόσο ἀκριβοδίκαιη, ὥστε, ὅπως γράφει ὁ Φόρκελ, ὁ ἀριθμὸς τῶν φίλων του δὲν ἔβγαινε καθόλου μεγαλωμένος. Σὲ τέτοια ἀκριβῶς περίστασι, ὁ Μπάχ δὲν ἐδίστασε καθόλου νὰ ἀποκλείσῃ τὸν Σάίμπε ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ ὀργανίστα

τοῦ Ἀγ. Θωμᾶ, παρ' ὄλο τὸ κῦρος καὶ τὴν φήμη πὸν εἶχε ἀνάμεσα στοὺς μουσικοὺς κύκλους ὁ πατέρας του, διάσημος κατασκευαστὴς ὀργάνων. Γιὰ τὴν κενὴ θέσι προέκρινε κάποιον Γκρένερ, πὸν μάλιστα δὲν τοῦ εἶχε φερθῆ καθόλου καλὰ στὸ παρελθόν. Αὐτὴ τοῦ ἡ δικαιοκρισία κόστισε στὸν Μπάχ ἓνα λίβελλο, πὸν ἀργότερα κέμενα πνέων» ἔγραψε ἐναντίον του ὁ Σάίμπε στὸ «Kritische musicus». Ὅμως παρ' ὄλο πὸν πειράχτηκε, ὄχι μόνον δὲν ἀνταπέδωσε τὸ κακό, ἀλλὰ καὶ δὲν παρέλειπε εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐξάρῃ τὶς ἀρετὲς καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἱκανότητα τοῦ ἐπικριτοῦ του.

Ὅσο γιὰ τὴν ταπεινώσι του, ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰδιαιτέρα σὰν ἔλεγχος στὴν τόση ὑπεροχία πὸν βλέπομε σήμερα γύρω μας. Ἦταν μιὰ ταπεινοφροσύνη ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ὑποκριτικὴ ταπεινολογία μερικῶν μεγάλων. Πηγὴ τῆς εἶχε μιὰ πραγματικὴ ἀδιαφορία γιὰ τὸ ἄτομό του. Τὸ ὅτι μέσα του κατοικοῦσε μιὰ μεγάλη δύναμις, αὐτὸ τὸ αἰσθανόταν πέρα γιὰ πέρα. Τὸ ὅτι ὅμως αὐτὸς καὶ ὄχι ἕνας ἄλλος ἦταν ὁ φορεὺς τῆς δυνάμεως αὐτῆς, τοῦ ἦταν τελείως ἀδιάφορο. Ἡ μουσικὴ καὶ τὸ πὸς θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ καλύτερα καὶ νὰ τῆς ἀφιερῶσῃ ὄλες τὶς δυνάμεις του, ἀπορροφοῦσαν ὄλη τὴ σκέψι του. Ὅποιος ἤθελε νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ τὶς ἐξαιρετικὲς του ἱκανότητες, ἔπρεπε νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ἐπείραζε πολὺ. «Κάνετε λάθος, ἔλεγε. Ὅποιος προσπαθῆσῃ, ὅπως ἐγώ, ἀσφαλῶς θὰ φθάσῃ στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα». Δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ πόσο μεγάλος ἦταν. «Ἡ γυναῖκα μου, ἔλεγε κάποτε γελῶντας σὲ ἓναν Ἀγγλο φιλοξενούμενό του, χάνει κάθε κριτικὴ ἱκανότητα ἀπέναντί μου. Φαντασθῆτε ὅτι μὲ θεωρεῖ τὸν μεγαλύτερο μουσικὸ τῆς Εὐρώπης!»

Αὐτὴ ἡ μικρὴ ἰδέα πὸν εἶχε γιὰ τὸν ἑαυτό του φαίνεται καὶ στὸν θαυμασμό, πὸν ἔτρεφε γιὰ τοὺς προγενεστέρους καὶ συγχρόνους του συνθέτες. Μελετοῦσε τὰ ἔργα του μὲ μεγάλῃ ἐπιμέλεια καὶ, τὸ ἀκόμη σημαντικώτερο, ἔξοδευε χρόνον πολὺτιμον ἀπὸ τὸ δικό του ἔργο γιὰ νὰ ἀντιγράψῃ συνθέσεις τοῦ Χαϊντελ, τοῦ Πάχελμπελ, τοῦ Φρεσκομπάλντι, τοῦ Τέλεμανν καὶ ἄλλων ἀκόμη κατωτέρων του. Μερικὲς φορὲς ἀ-

ναρωτιέται κανείς, πώς δὲν ἐπαναστατοῦσε μέσα του τὸ κριτικὸ αἰσθητήριο. Καὶ τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ κείνες τὶς πορείες πού ἔκανε περὶ γιὰ τὴν ἀκούση διασήμων ὀργανίστες τῆς ἐποχῆς του; Μιὰ τέτοια ἦταν ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ Ἄρνσταδτ στὴ Λυβέκκη, ὅπου ἔπαιζε ὁ Μπουξετεχοῦντε. Ἡ πεζοπορεία, διακόσια ὀλόκληρα μίλια, δὲν ἔκανε τὸν Μπάχ νὰ διστάσῃ. Ὅσο γιὰ τὸν πόθο του νὰ γνωρίσῃ τὸν Χαϊντελ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἦταν βαθύτατος. Τρεῖς φορὲς ἐπέδιωσε τὴν συνάντησι σὲ κατάλληλες ἐυκαιρίες, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὁ μεγάλος συμπατριώτης του δὲν τοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴν τιμὴ καὶ ὁ Μπάχ τὸ ἐθεώρησε φυσικώτατο. Ἡ ἱστορία ὅμως, ὄχι.

Ὁ Μπάχ δὲν ὑπῆρξε μόνο μεγάλος συνθέτης, ἀλλὰ καὶ μεγάλος διδάσκαλος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διδασκαλία του στὴν σχολὴ τοῦ Ἄγ. Θωμᾶ τῆς Λειψίας, εἶχε καὶ πολλὰς ἰδιωτικὰς παραδόσεις. Οἱ μαθηταὶ του ἤρχοντο ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γερμανίας, μαγνητισμένοι ἀπὸ τὴν φήμη του. Γιὰ τὰ τοὺς διδάξῃ τὴν τεχνικὴ τοῦ ὄργανου, ἢ νὰ τοὺς μὴσῃ σὲ ὀρισμένους μουσικὸς κανόνες, ὁ Μπάχ ἔγραφε εἰδικὰς συνθέσεις, πού ὅμως, κάτω ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς μεγαλοφυΐας του ἐγίνοντο ἀπὸ ἀπλὰ γυμνάσματα, μεγαλόπνοια ἔργα. Ἔτσι ἡ τέχνη ὀφείλει στὴν διδακτικὴ προσπάθεια τοῦ Μπάχ μερικὰς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες σελίδες τῆς. Ἀκόμη οἱ βάσεις τῆς μοντέρνας τεχνικῆς τοῦ πιάνου καὶ ὁ νεώτερος τρόπος δακτυλισμοῦ, ἐκεῖ ἔχουν τὴν πηγὴ τους.

Στὴν διδασκαλίᾳ ὁ Μπάχ μεταχειριζόταν μεθόδους ἐντελῶς πρωτότυπες. Ὁ συνδυασμὸς τῆς αὐθεντίας μὲ τὴν στοργή⁽²⁾, ἔκανε τοὺς μαθητὰς του νὰ τὸν περιβάλλουν μὲ ἀληθινὴ λατρεία. Ἡ προσωπικότης του καὶ ἡ μεγαλοφυΐα του δὲν συνέτριβαν, ἀλλὰ ἐνέπνεαν. Πάντα ἔτοιμος νὰ ἐνθαρρύνῃ, πίστευε στοὺς μαθητὰς του καὶ τοὺς ἔδειχνε, πὼς τοὺς θεωροῦσε διαδόχους καὶ

συνεχιστὰς τοῦ ἔργου του. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι τὸν ρωτοῦσαν πὼς κατάφερε νὰ ἐκτελεῖ καὶ τὰ δυσκολώτερα κομμάτια μὲ τόση εὐχέρεια, ἀπαντοῦσε μὲ μεγάλη ἀπλότητα: «Εἶναι ἀπλούστατο. Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ πατήσῃ τὴν κατάλληλη νότα στὴν κατάλληλη στιγμή».

*

Ἡ ζωὴ τοῦ Μπάχ παρουσιάζεται στὶς γενικὰς τῆς γραμμὰς ἔξωτερικὰ ἤρεμη χωρὶς μεγάλες μεταπτώσεις καὶ διακυμάνσεις. Λίγες φορὲς μετακινήθηκε ἀπὸ πόλι σὲ πόλι καὶ αὐτὸ γιὰ λόγους ἐπαγγελματικῶς. Σχετικὰ ὀλιγόριθμοι ἦταν καὶ οἱ καλλιτεχνικὰς του περιοδεῖες, ἂν καὶ ἦταν πάντα πολιορκημένοι ἀπὸ προτάσεις. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ὑπάρξεώς του τὸ ἐκάλυπτε ἡ ἀδιάκοπη, σιωπηλὴ, ἀκαταπόνητη ἐργασία. Κάθε στιγμή, ἔλεγε, εἶναι κάτι πού τὸ ἔχει κανεὶς μόνο μιὰ φορὰ καὶ πού γι' αὐτὸ θὰ δώσῃ λόγο στὸ Θεό. Ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία συνέθετε ἦταν ἐξαιρετικὴ. Ὁ δυνατὸς του νοῦς ἀγκάλιαζε μονομιὰς ὀλόκληρο τὸ σκελετὸ τοῦ ἔργου μὲ τόση σιγουριά, πού ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀλλάξῃ βασικὰ μιὰ σύνθεσί του. Μέσα στὴν συμπτυκνωμένη σκέψι του οἱ ἰδέες σπρώχνουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, λὲς καὶ βιάζονται ποιά θὰ κυλήσῃ πρώτη ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς πέννας του. Ὅταν αὐτοσχεδιάζε, ἕνας ἀληθινὸς γείμαρρος ξεχνοῦταν ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ του φαντασία, γοητεύοντας τὸν ἀκροατή. Πολλὰς φορὲς συμπολίτες του χτυποῦσαν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του μὲ τὴν ἐρώτησι, μήπως ὁ «κύριος κάντωρ» θὰ ἤθελε νὰ τοὺς παίξῃ κάτι. Καὶ ὁ Μπάχ ἦταν πάντα ἔτοιμος, ὅταν διέκρινε ἀληθινὴ ἀγάπη γιὰ τὴν μουσικὴ καὶ ὄχι ἀπλὴ περιέργεια. Συχνὰ ἡ νύχτα τὸν εὗρισκε νὰ αὐτοσχεδιάζῃ γιὰ τοὺς ἀκροατὰς αὐτοὺς τῆς μιᾶς βραδυᾶς.

Ἡ ἐξαιρετικὴ ἀπασχόλησις μὲ τὴν τέχνη, λίγο περιθώριο ἄφινε γιὰ ἄλλες ἀσχολίες καὶ συναναστροφές. Τὸν χρόνο πού περίσσευε, τὸν γέμιζε ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ μὲ τὶς χαρὰς καὶ τὶς λύπες τῆς μεγάλης οἰκογενείας. Γιατί ἡ οἰκογένεια τοῦ Μπάχ ἦταν ἀληθινὰ πατριαρχικὴ. Εἶχε ἀποκτήσει εἰκοσι παιδιὰ ἀπὸ πρῶτο καὶ δεύτερο γάμο.

(2) Ὅταν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ἀρρώστησε, ὁ Μπάχ τὸν περιποιήθηκε ὅσο μπορούσε. Μέρους ὀλόκληρες καθόταν στὸ προσκέφαλό του κρατώντας τὸν ἀπὸ τὸ χέρι, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο δὲν ἔπαυε νὰ γεμίζῃ τὸ χαρτί, πού εἶχε στὰ γόνατα, μὲ τὴν μουσικὴ του.

Καὶ οἱ δύο γυναῖκες, πού μοιράστηκαν μαζὶ του τὴν ζωὴ τῆς δημιουργίας, φάνηκαν ἀντάξιες τῆς τιμῆς, πού τοὺς ἔγινε. Ἰδιαίτερα ἡ δευτέρα σύζυγός του Ἄννα Μαγδαληνὴ Βύλκερ στάθηκε μιὰ ἀπὸ τὶς ὀλοκληρωτικὰ ἀφιερωμένες ψυχές, ἀληθινὸ στήριγμα καὶ συμπλήρωμα τῆς μεγαλοφυΐας. Ἐγέμισε μὲ τὴν θέρη τῆς ἀγάπης τὴν πιὸ πλούσια σὲ παραγωγικὴ ἀπόδοσι περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ συνθέτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄμεση συμβολὴ τῆς στὸ ἔργο τοῦ Μπάχ—ἀντέγραφε τὶς συνθέσεις του, δουλειὰ ἐξαιρετικὰ ἐπίπονη—ἡ ἰκανότης τῆς στὴν διακυβέρνησι τοῦ σπιτιοῦ κράταγε τὸν Μπάχ μακριὰ ἀπὸ πολλὰς φροντίδες ἀναλόφεικτες σὲ μιὰ τόσο μεγάλῃ οἰκογένεια, ὅπου καὶ ἡ οικονομικὴ στενότης ἦταν κάτι φυσικό. Παρὰ τὴν διαφορὰ τῆς ἡλικίας, πού τοὺς ἐχώριζε, ἔζησαν σὲ ἀπόλυτη πνευματικὴ ἐνότητα. Καὶ ὁ Μπάχ ἀπὸ αἰσθημα εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴν σύζυγο καὶ συνεργάτιδα, τῆς ἀφιέρωσε δύο μουσικὰ βιβλιοθήκια, ὅπου ἔκλεισε μερικὰ διαμάντια ἀπὸ τὴν σκέψι του καὶ ἕνα μέρος τῆς μεγάλης καρδιάς του.

Τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον ἦταν τὸ φυσικὸ πλαίσιο, πού εἶχε ἀνάγκη ὁ Μπάχ γιὰ νὰ δημιουργήσῃ. Ἀκόμη εὗρισκε ἐκεῖ τὸ ἀπαραίτητο ξεκούρασμα καὶ τὴν ἀνανέωσι τὴν πνευματικὴ. Πρέπει νὰ τὸν φαντασθοῦμε ἀνάμεσα στὸ πλῆθος τῶν γυιῶν καὶ τῶν θυγατέρων του τὶς ἥσυχες ὥρες καὶ ἰδιαίτερα τὴν Κυριακὴν καὶ διαβάξῃ περικοπές ἀπὸ τὴν Βίβλο, ἢ νὰ ἀναλύῃ στὴν οἰκογένεια τὸ περιεχόμενό της, πού τὸ κατεῖχε πολὺ καλά. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἄρρεσε πάρα πολὺ. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ διάβασμα. Ἡ βιβλιοθήκη του ἦταν γεμάτη ἀπὸ βιβλία μὲ πνευματικὸ περιεχόμενο. Οἱ τόμοι πού βρέθηκαν ἐκεῖ, μαρτυροῦν ὅτι ὁ Μπάχ εἶχε εὐρυτάτη πνευματικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ διανοητικὴ μόρφωσι.

Ἄλλοτε πάλι ὀλόκληρη ἡ οἰκογένεια μαζεύετο γιὰ νὰ παίξῃ μουσικῇ. Οἱ μεγαλύτεροι γιοὶ τοῦ Μπάχ ἔγιναν διακεκριμένοι μουσικοί. Ἡ Ἄννα Μαγδαληνὴ καὶ ἡ μεγαλύτερη κόρη του εἶχαν ἐξαιρετες φωνές. Ἀκόμα καὶ τὰ μικρότερα παιδιὰ μπορούσαν νὰ διαβάξουν μιὰ νότα. Ἔτσι ἡ

οἰκογένεια τοῦ Μπάχ ἦταν σὲ θέσι νὰ δώσῃ μόνη τῆς ὀλόκληρο κονσέρτο καὶ πολλὰς συνθέσεις τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ ἀκούσθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ μέσα στὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον.

Κοντὰ ὅμως σ' αὐτὲς τὶς χαρές, πόσες λύπες! Ἡ πρώτη του σύζυγος ἦταν νεκρὴ ἢ καὶ ἐνταφιασμένη, ὅταν ὁ Μπάχ ἐγύρισε ἀπὸ μιὰ περιοδεία. Δὲν τοῦ ἔμενε παρὰ νὰ κλάψῃ στὸ μνήμα τῆς. Κι' ἀκόμη πολλὰς φορὰς ἀναγκάστηκε νὰ ἀκολουθήσῃ παιδιὰ του στὴν τελευταία τους κατοικία. Ἀπὸ τὰ εἴκοσι μόνο τὰ ὀκτὼ ἔμεναν στὴ ζωὴ, ὅταν πέθανε. Πολλὰς ἀπὸ τὶς συνθέσεις του φέρουν βαθειὰ τὰ ἴχνη τῆς λύπης τοῦ χωρισμοῦ. Ὅμως ὁ Μπάχ ἀντιμετώπισε ὅλες αὐτὲς τὶς δοκιμασίες καὶ ἄλλες ἀκόμη μὲ χριστιανικὴ ὑπομονὴ καὶ εἰρήνη. Τὸ βλέμμα του ἔμενε πάντα βυθισμένο σὲ ἐκεῖνο πού ὑπάρχει πέρα ἀπὸ τὴν προσκαιρότητα.

★

Πραγματικά, δὲν ἔχουμε πῆ τίποτε ἀκόμη γιὰ τὸν βαθύτερο καὶ ἐσωτερικότερο Μπάχ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐμιλήσαμε γιὰ τὴν βαθύτατα χριστιανικὴ καὶ θερησκευτικὴ φύσι του. Ἡ πίστις, ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἦταν πρωταρχικὸ δεδομένο καὶ οὐσία τῆς προσωπικότητός του. Ὡραία τὸ εἶπε ὁ κ. Μελῆς Νικολαΐδης σ' ἕνα σημείωμά του στὶς «Ἀκτίνες»: «Ὁ Μπάχ, πρὶν νὰ γίνῃ μεγάλος μουσουργός, ἢ μᾶλλον γιὰ νὰ γίνῃ μεγάλος μουσουργός, ὑπῆρξε πρῶτα μεγάλος χριστιανός». Ὀλόκληρη ἡ δημιουργία του στηρίζεται ἐπάνω στὴν πίστι τοῦ χριστιανοῦ, σὰν σὲ βράχο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῇ χωρὶς αὐτήν. Ἦταν μιὰ πίστις ἀτράνταχτη, ἀλύγιστη, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς φυσικὴ καὶ πηγαία. Ὁ Μπάχ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ τὴν δημιουργῇ καὶ νὰ τὴν τρέφῃ μὲ ἐσωτερικὰς ἀγωνίες καὶ προσπάθειες. Εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ ἀπλὲς ἐκείνες ψυχές, πού βρίσκουν τὸ δρόμο τους μὲ ἐξαιρετικὴ σιγουριά καὶ πού ἕνα μόνιμο ἐσωτερικὸ φῶς τὶς κάνει νὰ αἰσθάνονται συνεχῶς τὴν παρουσία τοῦ ὑπερφυσικοῦ, νὰ ζοῦν κυριολεκτικὰ μέσ' στὴν ὑπερφυσικὴ πραγματικότητα. Οἱ μεγάλες, κρυμμένες ἀλήθειες, ἢ ὑπαρξὶς καὶ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἡ αἰωνιότης καὶ ὁ πνευματικὸς κόσμος, ἡ πῶ-

σις και η λύτρωσις, όλα είναι ζωντανά και ψηλαφητά προστά του. Δεν έχει παρά να άγγιξη με τα μεγάλα του δάκτυλα τα πλήκτρα του έκκλησιαστικού οργάνου, και νά, όλοι αυτοί οι κόσμοι άργοπερνούν προστά μας με όλη την δύναμη και την ουράνια τους μεγαλοπρέπεια.

Μέσα στην μουσική αυτή άντικατοπτρίζεται η τάξις, πού έθεσε ο Δημιουργός στο ύλικό και το πνευματικό σύμπαν. Ύπαρχει μέσα της ένα βαθύτατο στοιχείο άρμονίας, μιá ουράνια γαλήνη, άκόμη κάτι από την μαθηματική σκέψη, από το πνεύμα του μαθηματικού κόσμου. Άκούγοντας πολλές από τις φουόγκες, νομίζει κανείς, πώς παρακολουθεί τις ουράνιες σφαίρες στην σιωπηλή πορεία τους επάνω στις καλά νομοθετημένες τροχιές τους. Είναι, μπορεί να ειπωθή, μιá μουσική άστρονομική, μακριά από την άναταραχή του πάθους, πού λές και θιά έξακολουθήσει να ύπάρχει άκόμη και άν κάθε ζωή επάνω στον πλανήτη σταματούσε. "Όμως εδώ ύπάρχει κάτι πολύ μεγαλύτερο από την άυστηρή μαθηματική νομοτέλεια. Στο φόντο βρίσκεται η έκστασις της ψυχής προστά στο μεγαλείο της άρμονίας του κόσμου. Και άκόμη πιό πέρα, η άσίγητη δοξολογία για την Πηγή της άρμονίας, πού για τον Μπάχ είναι ο ύψηλότερος και ο 'εγγενέστερος σκοπός της μουσικής⁽³⁾.

"Όμως ο Μπάχ δεν είναι ένας άπογειωμένος όνειροπόλος. Δεν βλέπει μόνο την παγκόσμια άρμονία και τάξι, αλλά και το κακό πού είναι η παράβασις του νόμου και η διαταραχή της τάξεως αυτής. Έδώ η μουσική του Μπάχ έρχεται σε στενωτάτη έπαφή με το ανθρώπινο δράμα. Το δράμα όμως αυτό ο Μπάχ δεν το κάνει είδωλο, κι' ούτε μās άφίνει να το κάνουμε κέντρο της ιστορίας μας. Για την χριστιανική του πίστι ύπάρχει η λύτρωσις. Το κακό είναι ο παρείσακτος, το άποτέλεσμα της πτώσεως. Άντίθετα, το μυστήριο της χριστιανικής λυτρώσεως βρίσκεται στο κέντρο της σκέψεως και της έσωτερικής ζωής του Μπάχ.

Του άφιέρωσε τα πιό μεγάλα ποιήματά του, με τα μεγαλειώδη Πάθη κατά Ματθαίου και κατά Ίωάννην, όπου έξέφρασε σε γλώσσα γεμάτη πάθος και λυρισμό, αλλά και περισυλλογή και πνευματικότητα, τα αισθήματα της ανθρωπότητας προστά στο σταυρό. Τα έργα αυτά γράφτηκαν μέσα σε μεγάλη πνευματική έξαρσι και άληθινή συμμετοχή στο Πάθος, μέσα σε βαθειά επίγνωσι της άναξιότητας του ανθρώπου, πού άνορθώνεται και σώζεται μόνο με την χάρι του σταυρού. 'Ο Μπάχ άκολούθησε πιστά το κείμενο του Εύαγγελιου. Δεν το έμελοποίησε, μονάχα το άρθρωσε σε μουσική άπαγγελία σε συνοδεία οργάνου, τονίζοντας την δραματικότητα του χωρίς κανένα ίχνος θεαματικότητας. Παντού το ύφος μένει άπόλυτα έσωτερικό. Οι δυό άριες «Άχ! Γολγοθά!» και «τετέλεσται!», ο χορός των θυγατέρων της Σιών, τα τελευταία χορικά των δύο Παθών είναι από τις ωραιότερες προσφορές της τέχνης στο βωμό του λυτρωμού.

Μά και γενικότερα όλοκληρο το έργο του Μπάχ στρέφεται γύρω από τον δυνατό άξονα της άπελευθρώσεως του ανθρώπου από την δύναμη του κακού. Σε πολλές από τις καντάτες, τα χορικά, τα προελούνια, βρισκόμαστε κάτω από τη φοβερή σιά του και άντικρούμε την ιδέα της θείας δικαιοσύνης, πού προστά της τρέμει ο άμαρτωλός άνθρωπος. Στην καντάτα «αϊωνιότης, λέξις βροντής!» έχομε ένα όραμα πού μās θυμίζει την έσχατη κρίσι του Μιχαήλ Άγγελου. Είναι ένα οίγος, μιá εικόνα του ανθρώπου χωρίς τη Χάρι, βυθισμένου στο αίσθημα της ένοχής, δούλου άλυσοδεμένου στο κακό. "Όμως ο Μπάχ δεν άφίνει τον άκροατή του να φύγη μ' αυτά τα καταθλιπτικά συναισθήματα. Σύντομα η Χάρις ξεχνύει ξανθές τις άκτίτες της και φέρνει την εικόνα της χαρούμενης αϊωνιότητας μέσα στην άνταύγεια της έλπίδος και του θείου έλέους. Έτσι το κακό μένει πάντα η παραφωνία, στοιχείο άντιθετικό, πού κάνει πιό λαμπρή την νίκη του λυτρωμού. Έρχεται σαν λαίλαψη, βίαιο, άπότομο, άφίνοντας πίσω του μιá θλιβερή έρημιά. Άντίθετα η έπίσκεψις της Χάριτος είναι γλυκειά και ειρηνική σαν χαραυγή, μόνιμη σαν το να-

(3) Η μουσική, έγραφε, έχει δύο σκοπούς. 'Ο ένας είναι η άναψυχή του πνεύματος. 'Ο άλλος, η δόξα του Θεού.

λάζιο του ουρανού, που μόνο για λίγο σκεπάστηκε από τα γκριζομαυρά σχήματα της καταιγίδος. 'Ο Μπάχ χαιρετίζει τον έρχομό της με τραγούδια υπερφυσικής χαράς και πνευματικούς χορούς, που παρατείνονται, προεκτείνονται, σαν να έμελλε να διαρκέσουν αιώνια.

Έτσι κυλά η έσωτερική ζωή του Μπάχ, άληθινός ώκεανός, που κρύβει στα άπύθμενα βάθη του θησαυρούς από σκέψεις, ιδέες, συναισθήματα, πνευματικά βιώματα. Ήταν μιá ζωή που καλλιεργήθηκε με την άμεση, καθημερινή έπαφή με τον Θεό. 'Ακούγοντας την μουσική του κάντορος της Λειψίας αισθάνεσαι την γνήσια και ολοκληρωμένη πνευματικότητα, την άβιαστη έκδηλωση ενός άπειρα πλουσίου πνευματικού κόσμου. Λέπει απ' έδω όλότελα κάθε συμβατισμός, κάθε κοσμική λάμψις. Και άλλοι προγενέστεροι και σύγχρονοι του Μπάχ έγραψαν έργα με θρησκευτική και χριστιανική πνοή. Όμως η μουσική του Μπάχ δίνει έναν ήχο έντελώς άλλοιώτικο. 'Ιδιαίτερα χαρακτηριστική στο σημείο αυτό είναι η σύγκρισις του Μπάχ με τον Χαίντελ. Πολύ πετυχημένα ειπώθηκε ότι το έργο του Χαίντελ είναι η πρόσοψις της μητροπόλεως με τις άρμονικές της αναλογίες, τα πλούσια διακοσμητικά στοιχεία, το επιβλητικό ύφος, το έξωτερικό φώς που την λούζει. Προκαλεί τον θαυμασμό, το αίσθημα του μεγάλου και του δυνατού. Με την μουσική του Μπάχ προχωρούμε πιο μέσα. Περνάμε στο έσωτερικό του ναού. Έδω ύπάρχει χώρος μόνο για την κατάνυξι και το δέος, την προσευχή και την ανάτασι του πνεύματος. 'Από πάνω ξεχύνεται ουράνιο φώς μυστικής χαράς, ενώ οι θόλοι και τα τόξα γεμίζουν από ύμνους και δοξολογίες.

'Ο Μπάχ είχε μέσα του έντονη τή σκέψι και την νοσταλγία του θανάτου, κάτι δμοιο με εκείνο το «έπιθυμώ αναλύσαι και συν Χριστώ είναι» του Παύλου. Στην πνευματική αυτή διάθεση όφειλομε μερικές από τις ευγενέστερες σελίδες του. Μικρότερα πνεύματα δεν μπορούν να ζήσουν σε τόσο μεγάλα πνευματικά ύψόμετρα. Γι' αυτό δεν παραξενεύει το γεγονός ότι ο Μπάχ χαρακτηρίσθηκε από πολλούς εκπρόσωπος του θρησκευτικού πεσσιμισμού. Όμως τέτοια

κρίσις είναι ολοκληρωτική παρεξήγησις όχι μόνο της νοοτροπίας του Μπάχ, αλλά και γενικώτερα της χριστιανικής νοοτροπίας. Όπως κάθε άληθινός Χριστιανός, έτσι και ο Μπάχ δεν είναι ο άπαισιόδοξος και κουρασμένος από την ζωή, που βλέπει στον θάνατο τον έλευθερωτή από τους κόπους και τις περιπέτειές της. Όπως είδαμε, ήταν γεμάτος ύγεια και ζωτικότητα, περιστοιχισμένος από την οικογενειακή στοργή, από την άναγνώρισι και τον σεβασμό των άλλων. Σε όλες τις δοκιμασίες στάθηκε όχι μόνο όρθιος, αλλά και άκλόνητος. 'Ο άπαισιόδοξος είναι ο αιώνια νικημένος, ο Μπάχ είναι ο αιώνια νικητής. 'Αν κατέχεται από την σκέψι του θανάτου, είναι γιατί εκεί βλέπει την τελείωσι κάθε ζωής, το πέραςμα στην αιωνιότητα, την παντοτεινή ένωσι με τον Θεό. Αυτή η πρόγευσις της όριστικής εδτυχίας, αυτή η προσδοκία, τον γεμίζει από άγαλλιασι, μεταρσιώνει το πνεύμα του. 'Η ψυχή και η μουσική του γεμίζουν τότε από την μεγάλη χαρά, που άντιμετωπίζει θριαμβικά όχι μόνο τον θάνατο, αλλά και την ζωή και δίνει σε όλες τις άλλες έπίγειες χαρές ένα μεταφυσικό χρώμα. Τον συνοδεύει πάντα η εόληνη έκείνου που είναι πάντα έτοιμος να πέση στην άγκάλη του Θεού(4).

★

Πρέπει ακόμη να ειπούμε ότι ο Μπάχ δεν ήταν ένας άπλός πιστός. Είχε ψυχή ιεραποστόλου. Κεντρική ιδέα και φιλοδοξία της ζωής του ήταν να κάνη ώραίότερη την λατρεία. Αυτή την άποστολή την είχε αισθανθή από την νεαρή ήλικία. Όπως έλεγε, την ήμέρα που με έπισημότητα έτοποθετήθηκε στην θέσι του, στο 'Αρνσταδτ, αισθάνθηκε την σφραγίδα του Θεού επά-

(4) «Τί είναι η θλίψις για κείνον που έλπίζει στο φώς σου να ξαναζήση μιá μέρα; Ζήσε, λοιπόν, ψυχή μου, χωρίς άγωνίες. 'Εκεί ο Θεός θά στεγνώση τά δάκρυά σου μέσ' στην ευτυχισμένη του αιωνιότητα». (Κομμάτι ένός από τα τραγούδια της έσωτερικής ζωής. Πολλά απ' αυτά ήταν γραμμένα σε ένα τετραδιάκι, που βρέθηκε μετά τον θάνατο του συνθέτου, στη φόδρα της φορεσιάς του).

νω στην κλήσι του σάν μουσικοῦ τῆς ἐκκλησίας. Γι' αὐτό καί ἡ ἐκκλησιαστική μουσική ἀπέτελεσε τὸ κύριον μέρος τῆς δημιουργίας του. Οἱ ἄλλες συνθέσεις του ἐγράφησαν ἢ γιὰ λόγους διδακτικούς, ὅπως εἴπαμε, ἢ ἦταν στιγμὲς χαλαρώσεως καὶ παιχνιδιοῦ γιὰ τὸ πνεῦμα του. Στὸν τομέα ὅμως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἔδωσε ὀλόκληρο τὸν ἑαυτό του. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο ὀπωσδήποτε αὐθεντικά Πάθη, 198 κανάτες, 8 μοτέτα, 3 ὁρατόρια, 5 λειτουργίες, τὸ πεντάφωνο «μαγκνίφικατ» καὶ μερικές ἄλλες συνθέσεις ἦταν ὁ καρπὸς τοῦ δημιουργικοῦ μόχθου καὶ τοῦ πόθου τοῦ Μπάχ νὰ ὑπηρετήσῃ μὲ τὴν τέχνη του τοὺς σκοποὺς τῆς λατρείας. Κι' αὐτό, χωρὶς νὰ μιλήσωμε γιὰ τὰ ἀναρίθμητα πρελούνια, χορικά καὶ φούγκες γιὰ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο πού τὰ περισσότερα τοῦλάχιστον, πρόπει νὰ καταταγοῦν στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσική.

Ἡ ὄλη αὐτὴ ἡ δημιουργία εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἓνα μουσικὸ κήρυγμα. Ὁ Μπάχ θέλει νὰ γίνῃ κατανοητὸς ἀπὸ τὸν ἀκροατή. Ζητάει νὰ βοῆ τὸν δρόμο πρὸς τὴν καρδιά καὶ ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τὸ πνεῦμα. Μὲ ὄπλο τὴν αἰσθητικὴ συγκίνησι προσπαθεῖ νὰ διαλύσῃ τοὺς πάγους πού τὴν περιβάλλουν, νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ βάρος πού εἶναι οἱ γήϊνες σκέψεις καὶ φροντίδες, ὥστε νὰ εἶναι ἕτοιμη νὰ ἀκούσῃ τὴν κλήσι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Καὶ τότε μᾶς παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μᾶς εἰσάγει στὰ ἀόρατα βασίλεια τοῦ πνεύματος, μᾶς φέρνει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἀξίες ἐκεῖνες, πού ἂν δὲν φαίνονται, ὅμως γι' αὐτὸ δὲν εἶναι λιγώτερο πραγματικῆς ἀπ' ἐκεῖνες πού βλέπομε καὶ ψηλαφοῦμε.

Ὁ Μπάχ περιγράφει τὸν κόσμο αὐτὸ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν μὲ ὀξύτατο αἶσθημα ρεαλισμοῦ. Δὲν μᾶς σκεπάζει μὲ τὴν ἀγλὴ τοῦ ὄνειρου, οὔτε μᾶς παρασύρει σὲ ἰδεαλιστικὲς οὐτοπίες. Ἀπευθύνεται στὸν κοινὸ ἄνθρωπο καὶ ὁ πνευματικὸς του κόσμος εἶναι ὅπως τὸν περιγράφει τὸ Εὐαγγέλιο, ὅπως τὸν ἔνοιωσαν πάντα οἱ πιστοὶ καὶ ἡ ἐκκλησία. Πρὶν νὰ μᾶς τὸν παρουσιάσῃ, τὸν ἔχει ὁ ἴδιος ζήσει καὶ ψηλαφήσει. Γι' αὐτὸ καὶ μπορεῖ νὰ μιλήσῃ μὲ τόση περικτικότητα. Ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποία ζη-

τεῖ νὰ φθάσῃ στὸν σκοπὸ του εἶναι θαυμαστή, τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως ἐντελῶς προσωπικά. Μεταχειρίζεται δική του γλῶσσα ἀπὸ σύμβολα καὶ ποιητικὲς εἰκόνες παρμέντες ἀπὸ τὴν φύσι καὶ τὴν ὑλικὴ ζωὴ, πού τὴν χρησιμοποιεῖ γιὰ σκαλοπάτι τοῦ πνεύματος. Πολλὲς φορὲς ἡ τέχνη του παίρνει τὴν μορφή τῆς μουσικῆς παραβολῆς. Βάσις τῆς μένουσιν πάντα τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χορικῶν, πού προσπαθεῖ νὰ ζωντανέψῃ σὲ μουσικὲς εἰκόνες. Τὸ κείμενο δὲν ἦταν μόνον ἡ σπῖθα γιὰ τὴν ἀνάφλεξι τῆς δημιουργικῆς φαντασίας. Ἦταν ἡ ἀλήθεια, πού ἔπρεπε νὰ νοιώσῃ ὁ ἀκροατὴς μὲ διάμεσο τὴν μουσική καὶ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνησι.

Ἔτσι ἔγραφε ὁ Μπάχ γιὰ τὴν μικρὴ κοινότητα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ. Κάθε ἐβδομάδα ἐτοιμάζοντας τὴν μουσική του γιὰ τὴν ἐπομένη Κυριακή, ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἔμπνευσι, πού θὰ μετέδιδε στοὺς ἀκροατὰς του τὴν φλόγα τοῦ πνεύματος καὶ θὰ ὠδηγοῦσε πρὸς τὸ φῶς τοὺς σκληροὺς καὶ τοὺς ἀδιαφόρους. Ἡ τεχνική, πού τόσο κατεῖχε, δὲν τοῦ ἔφθανε. Δὲν θεωροῦσε τὸ ἔργο του τελειωμένο, παρὰ μόνον ὅταν τοῦ εἶχε ἐμφυσήσῃ τὴν πνοὴ τῆς ψυχῆς του σάν πιστοῦ καὶ ἱεραποστόλου.

Σήμερα, γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὴν «ἐπιστροφή» στὸν Μπάχ. Ὅσοτερα ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες καὶ τοὺς ἐξωφρενισμούς, ἡ μοντέρνα τέχνη κουρασμένη ἀπὸ τὸ πνευματικὸ της κενὸ ζητεῖ τὴν ρωμαλέα τέχνη τοῦ Μπάχ, τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ ἀληθινὴ ἀνανέωσι. Θέλει νὰ λουστῇ στὶς δροσερὲς πηγές τῆς, νὰ ξαναβοῆ κοντὰ τῆς τὴν ἰσορροπία, τὴν ὑγεία. Ὅμως, πολὺ φοβοῦμεθα, ὅτι ἡ στρόφη αὐτὴ μοιάζει πολὺ μὲ τὴν στρόφη τῆς Ἀναγεννήσεως πρὸς τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα. Μιὰ προσπάθεια πού θὰ εἶχε γιὰ περιεχόμενο τὴν ἀπομίμησι ἢ τὴν σπουδὴ τῆς μορφῆς, χωρὶς τὴν κατανόησι καὶ τὴν ἀφομοίωσι τοῦ πνεύματος εἶναι ἐδῶ ὁ μεγάλος κίνδυνος. Ἡ ἐποχὴ μᾶς μπλίνει στὴν μητροπόλι μὲ τὸ ὕψος τοῦ περιεργου ἐπισκέπτη. Μετοῶ καὶ θαυμάζει τὶς ἀναλογίες, θέλγεται ἀπὸ τὴν ἀρμονία τῶν γραμμῶν, ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ ἰσορροπία τῶν ὄγκων. Ὅμως ἂν

βγῆ ἀπὸ ἐκεῖ χωρὶς νὰ αισθανθῆ πὼς κάτι ἄλλαξε μέσα της, χωρὶς νὰ νοιώσῃ τὶς δυνατὲς κολῶνες τῆς πίστεως, πὺν βαστάζουν τὸ οἰκοδόμημα, χωρὶς νὰ βαπτισθῆ στὸ πνεῦμα πὺν γεμίσει τὴν ἀτιμόσφαιρα, δὲν θὰ ἔχη καταλάβει τὸ σημαντικώτερο μέρος τῆς Μουσικῆς τοῦ Μπάχ. Καὶ τότε, παρ' ὄλες τὶς ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ καὶ τὰ φεστιβάλ γιὰ τὴν διακοσιετηρίδα τοῦ μουσουργοῦ, ἡ ἐποχὴ μας θὰ φανῆ τὸ ἴδιο μουσικὴ μὲ ἐκείνη, πὺν εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ τὸν ἰδῆ καὶ νὰ τὸν θαυμάσῃ ἀπὸ κοντά. Τότε, ὁ μεγάλος δεξιότηχης ἐπεσκίασε τὸν μεγάλο συνθέτη. Σήμερα ὁ μεγάλος μαέστρος τῆς φόρμας πᾶει νὰ ἐπισκιάσῃ τὸν ἐμπνευσμένο πνευματικὸ ἐργάτη, πὺν δὲν ἔκλεισε τὴν τέχνη του μέσ' στὰ στενὰ ὄρια ἐνὸς αἰσθητικοῦ ιδεώδους, ἀλλὰ τῆς ἔδωσε μιὰ πολὺ πλατύτερη πνευματικὴ ἀποστολή.

Βέβαια, ὁ Μπάχ ὑπῆρξε ὁ μεγάλος κατασκευαστής, ὁ μεγάλος μουσικὸς ποιητής καὶ ζωγράφος, ὁ σοφὸς ἀρχιτέκτων, ὁ γεωμέτρης καὶ ὁ μαθηματικὸς τῆς μουσικῆς σκέψεως, ὁ ἀνυπέροβλητος χειριστῆς τῆς τέχνης τῆς φούγκας καὶ τῆς ἀντιστίξεως. Μὰ πρὶν ἀπ' ὄλα ὑπῆρξε ὁ ἄνθρωπος πὺν πίστεψε μὲ δύναμη στὸν Θεὸ καὶ τὸν πνευματικὸ κόσμο, ὁ ἄνθρωπος πὺν αἰσθάνθηκε τὴν κλήσι νὰ μεταφράσῃ σὲ ἤχους τὴν αἰώνια γλῶσσα τῆς ἀλήθειας μὲ σκοπὸ νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς αὐτὴν τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς τὴν κατανόησι αὐτοῦ τοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος εἶναι μάταιο νὰ μιλάμε γιὰ ἀναβίωσι τῆς τέχνης τοῦ Μπάχ. Οὔτε καὶ νὰ περιμένομε ὅτι οἱ ἀτίμητοι θησαυροὶ της θὰ βροῦν μιὰ ἀξιοποίησι εὐεργετικὴ γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας.

★

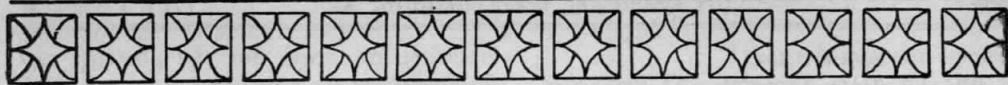
Ὁ Μπάχ πέθανε στὶς 28 Ἰουλίου 1750. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε νὰ ἐργάζεται, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίζουν οὔτε ὁ κάματος τῆς ἀρρώστειας οὔτε ἡ σκέψις τοῦ τέλους, πὺν ἐπλησίαζε. Τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του ἔχασε τὴν ὄρασί του. Τὰ μάτια ἦταν τὸ ἀδύνατο σημεῖο τῆς ἰσχυρῆς του ἰδιοσυγκρασίας καὶ οἱ προσπάθειες στὶς ὀ-

ποῖες τὰ ὑπέβαλλε συνθέτοντας τὴν νύχτα μὲ τὸ φῶς τῶν κεριῶν, ἔφεραν γρηγορώτερα τὸ μοιραῖο. Ὅμως οὔτε αὐτὸ τὸ πλῆγμα τὸν ἐκλόνισε. Παρηγορῶντας τὴ σύζυγό του ἔλεγε. «Δὲν πρέπει νὰ λυπούμεθα ὅταν πρόκειται νὰ ὑποφέρωμε. Ἔτσι πλησιάζομε περισσότερο τὸν Κύριό μας, πὺν ὑπέφερε γιὰ μᾶς». Τὸ κύκνειο ἄσμα του, τὸ χορικὸ «μπροστά στὸ θρόνο σου» εἶναι ἡ πάλι ἀνάμεσα στὸ σκοτάδι τῆς τελευταίας ἀγωνίας καὶ στὸ φῶς πὺν ἡ λυτρωμένη ψυχὴ ἀντικρύζει πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο. Τὸ συνθέτει μέσα στὸ σκοτάδι τῆς τυφλώσεως. Μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο ξαναβρίσκει κατὰ θαυματουργικὸ τρόπο τὸ φῶς. Ξαναβλέπει τοὺς δικούς του. Ζητεῖ νὰ τοῦ εἰποῦν ἕνα πνευματικὸ τραγοῦδι. Ἡ οἰκογένειά του γονατιστῆ γύρω ἀπὸ τὸ νεκρικὸ κρεβάτι, τραγοῦδαί τὴν καντάτα του «ὄλοι θὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ θάνατο». Ἐφευγε λίγο ἀργότερα βυθισμένος σὲ ὑπερκόσμη γαλήνη.

Ἡ τέχνη του εἶναι ἀληθινὰ ἀποκαλυπτικὴ. Ἄλλοτε, μᾶς ἀνεβάζει στὶς οὐράνιες σφαῖρες καὶ μᾶς βυθίζει στὴ μεταφυσικὴ θεώρησι. Καὶ ἄλλοτε, θίγει τὶς πιὸ ἀπρόσιτες χορδὲς τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ ἐσώτερο εἶναι μας. Πότε ἀντηχεῖ μὲ τὴν βροντερῆ φωνῆ τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ πότε μιλάει μὲ γλυκύτητα καὶ ξεκύνει χειμάρρους φωτεινοὺς ἀγάπης, χαρᾶς, ἐλπίδος. Μπροστά της τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης ξεπηδᾷ αὐθόρμητο καὶ ἀναζητεῖ τὸν συνθέτη γιὰ νὰ τὸν ὑψώσῃ ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους τοῦ πνεύματος.

Τὰ διακόσια χρόνια πὺν πέρασαν ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Μπάχ ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ παραμένα τῆς ἱστορίας. Ἡ ὄψις τοῦ κόσμου ἄλλαξε μέσα σὲ φοβεροὺς σπασμούς. Ὅμως ἡ λύρα τοῦ κάντορος τῆς Λειψίας, στερεωμένη στὸ ἀκατάλυτο βᾶθος τῆς πίστεως, ἐξακολουθεῖ νὰ στέλνῃ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὸ μεγάλο της μήνυμα: τὸ μήνυμα τῆς αἰωνιότητος, μοναδικῆ ἄγκυρα σωτηρίας γιὰ τὴν ναυαγισμένη ἐποχὴ μας.

Α. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗΝ

1) Πεδίον δράσεως τῆς κοινωνικῆς ἰατρικῆς. Οἱ ἰατρικο-κοινωνικοὶ ὄργανισμοὶ καλύπτουν σήμερον ὁλόκληρον τὸ πεδίον τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς.

Ἐπάρχουν ἐν Γαλλίᾳ ὠρισμένα πεδία, τὰ ὁποῖα ἡ κοινωνικὴ ἰατρικὴ τείνει νὰ καταλάβῃ, μόνη αὐτή. Ἡ θεραπεία ἐνὸς φυματικοῦ, μία παρατεταμένη θεραπεία διὰ πενικιλίνης, μία θεραπεία διὰ στρεπτομυκίνης, μία ἐπέμβασις νευροχειρουργικῆς πρακτικῆς δὲν δύνανται νὰ γίνοντο παρὰ μόνον εἰς ἓνα ὄργανισμὸν ἰατρικο-κοινωνικόν.

Οἱ Ὄργανισμοὶ κοινωνικῆς ἰατρικῆς εἶναι δύο εἰδῶν: Θεραπευτικοὶ οἱ μὲν, προληπτικοὶ οἱ δέ. Θὰ ἠθέλαμεν νὰ δεῖξωμεν μὲ μερικὰ παραδείγματα πῶς, εἰς τοὺς διαφόρους αὐτοὺς ὄργανισμούς, ἡ ἰατρικὴ πρακτικὴ προσκορῶναι εἰς τὸν σκόπελον τῆς ἀπωλείας τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος. Ἄς ἴδωμεν πρῶτον

2) Τὰς ὁργανώσεις θεραπευτικῆς ἰατρικῆς:

α) Ἡ στρατιωτικὴ ἰατρικὴ εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας μορφὰς κοινωνικῆς ἰατρικῆς.

β) Τὸ Νοσοκομεῖον, προωρισμένον ἀρχικῶς διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἐπεξέτεινε προοδευτικῶς τὴν στρατολογίαν τῶν νοσηλευμένων του καὶ εἰς τὰς ἄλλας κοινωνικὰς τάξεις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ πτωχεῖα εἶναι μία κατάστασις σχετικὴ, τοσούτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις προχωρεῖ πρὸς τὴν οικονομικὴν στάθμισιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ πρὸς τὴν συνθετοποίησιν τῆς ἰατρικῆς τεχνικῆς, ἡ ὁποία αὐξάνει τὸ κόστος τῆς. Τὸ νοσοκομεῖον ζῆ μὲ τὴν τελειοποίησιν τῆς τεχνικῆς, ἀλλὰ ἀγνοεῖ τὴν ἠθικὴν προσωπικότητα καὶ παραμελεῖ τοιοῦτοτρόπως ἓνα οὐσιώδη παράγοντα τῆς θεραπείας. Ὅλοι ἔχομεν ἀκούσει τὰ παράπονα τῶν ἀρρώστων μας κατὰ

τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς των εἰς νοσοκομεῖον.

Τὸ νοσοκομεῖον εἶναι οὐσιαστικῶς ὁ τόπος τῶν ἐρευνῶν. Ἡ κλινικὴ, αἱ ἰατρικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν μὲ τὸν Ἱπποκράτην ἐν τῇ ἀτομικῇ πρακτικῇ, ἐκεῖ ἀνεπτύχθησαν. Ἡ διδασκαλία γίνεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἶναι λοιπὸν τὸ νοσοκομεῖον σπουδαῖον ὄργανον ἐργασίας, διὰ τὸν ἰατρόν.

Πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὸν ρόλον αὐτόν, καὶ θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ τὸ κάμῃ γινόμενον περισσότερον ἀνθρώπινον. Θὰ ἠδύνατο μάλιστα νὰ ἀποβῇ ὁ τόπος ὅπου θὰ ἐδιδάσκοντο ὄχι μόνον ἡ κλινικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ προσωπικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἰατροῦ.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι εἶναι δυσκολώτερον νὰ ἔλθῃ κανεὶς εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀρρώστου μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον, παρὰ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἰατροῦ ἢ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ἐπαφὴ αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τέσσαρα πράγματα: Ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρρώστους, τὸ νοσοκομειακὸν προσωπικὸν καὶ τοὺς ἰατροὺς.

αα) Ὁ τόπος. Ἡ κοινὴ αἴθουσα φέρει ἀναποφύκτως κάποιον ἀνακάτευμα προσώπων, τὸ ὁποῖον φαίνεται πολὺ δυσάρεστον εἰς μερικοὺς ἀρρώστους. Ἄλλοι ἐν τούτοις, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπλητταν εἰς ἀτομικὸν δωμάτιον, προτιμοῦν τὴν κοινὴν αἴθουσαν. Πράγματι, ὅταν δὲν περιλαμβάνῃ παρὰ 6-8 κλῖνας, ἐπιτρέπει τὸν σχηματισμὸν μικρᾶς ομάδος ἀσθενῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις δυνατὸν ν' ἀποβῇ σωστικὴ. Τὰ νοσοκομεῖα λοιπὸν, θὰ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνουν μικρὰς κοινὰς αἰθούσας καὶ μερικὰ ἀτομικὰ δωμάτια, ἀρκετὰ διὰ νὰ εἶναι δυνατὸν οἱ ἀσθενεῖς νὰ τοποθετοῦνται εἰς αὐτὰ ὄχι μόνον βάσει ἐνδείξεως ἐκ τῆς ἰατρικῆς, ἀλλὰ καὶ βάσει ἐνδείξεως ἐκ τῆς δια-

φόρου προσωπικότητος.

ββ) Οἱ ἄλλοι ἄρρωστοι. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εισάγεται εἰς ἕνα νοσοκομεῖον, χάνει τὴν προσωπικότητά του, διὰ τὸ νὰ γίνῃ ἕνας ἀριθμὸς κλίνης: τὸ 48, τὸ 27. Ἐν τούτοις, μόλις μείνουν ἐπὶ τινὰ καιρὸν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, τὸ 48, τὸ 27, ἀνακτοῦν τὴν προσωπικότητά των. Ὅταν πρόκειται περὶ ἰσχυρᾶς προσωπικότητος, συμβαίνει κάποτε νὰ κυριαρχῇ αὕτη εἰς ὅλην τὴν αἰθουσαν, νὰ ἀποσπᾷ τὴν ἀγάπην τῶν νοσοκόμων, τὴν ἰδιαίτεράν προσοχὴν τῶν ἰατρῶν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ὁ κανὼν, καὶ παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰς αἰθούσας τῶν χρονίως πασχόντων, ὅπου οἱ ἄρρωστοι μένουν ἐπὶ πολὺ. Καὶ τὸ θέαμα, τέλος, τῆς νόσου, τῆς νόσου τῶν ἄλλων, τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου τῶν γειτόνων των, εἶναι διὰ πολλοὺς ἐξαιρετικὰ καταθλιπτικόν. Συχνὰ εἰς τὰ εἰδικευμένα τμήματα, τῆς φυματιώσεως ἰδίως, οἱ ἄρρωστοι ἔχουν γύρω των ἄρρώστους τῆς αὐτῆς κατηγορίας καὶ παριστάνται, οὕτως εἰπεῖν, μάρτυρες τῆς κατοπινῆς ἐξελίξεως τῆς νόσου των. Αὐτὸ καθιστᾷ τὴν διαμονὴν των εἰς κοινὴν αἰθουσαν ἀληθινὰ ἀπαθλιωτικὴν.

γγ) Τὸ νοσοκομειακὸν προσωπικόν. Εἰς τὸ νοσοκομειακὸν προσωπικὸν ἀναφέρονται κυρίως τὰ παράπονα τῶν ἄρρώστων. Πράγματι, σπανίζουσι αἱ «ἐπιβλέπουσαι» τῶν αἰθουσῶν, ποὺ γνωρίζουσι νὰ συνδυάζουσι τὴν ἀπαραίτητον εἰς κάθε ὁμάδα πειθαρχίαν μετὰ τὸν σεβασμὸν τῆς προσωπικότητος.

Τὸ νοσοκομειακὸν προσωπικόν, ὅταν δὲν κινεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, ὅπως αἱ νοσοκόμοι μοναχῶν, ὑφίσταται πολὺ συντόμως κάποια ἐπαγγελματικὴν παραμόρφωσιν. Καταντᾷ νὰ βλέπῃ τὸν ἄρρωστον ὡς ὑλικὸν τῆς ἐργασίας του, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑπομείνῃ. Εἰς πολλοὺς τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου, οὐδέποτε ἔχει τεθῆ... ἀναμφιβόλως διότι οὐδέποτε τοὺς τὸ ἔδειξε κανεὶς. Ἔτσι, βλέπει κανεὶς πολὺ συχνὰ ἄρρώστους ἀθρήσκους ἢ ἐχθροὺς τῆς θρησκείας νὰ προτιμοῦν νὰ τοὺς περιποιοῦνται μοναχῶν, παρὰ νοσοκόμοι λαϊκῶν. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἀφιέρωσις εἰς τὸν ἄρρωστον εἶναι δυσκολώτερα διὰ τὴν νοσοκόμον, ἢ ὁποῖα ζῆ τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ της ἔξω ἀπὸ τὸ

Νοσοκομεῖον, παρὰ διὰ τὴν μοναχὴν τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀρρώστων. Θὰ ἐχρησιάζετο ἐν τούτοις ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ σημείου νὰ γίνῃ σπουδαία ἐργασία ἐκπαιδευσεως. Ἐδῶ ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας ἰατρὸς δύναται μετὰ τὴν ἀτομικὴν του συμπεριφορὰν νὰ ἀσκήσῃ σπουδαίαν ἐπίδρασιν.

δδ) Τὸ ἱατρικὸν προσωπικόν. Διὰ τὸν ἄρρωστον τοῦ νοσοκομείου ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας εἶναι κάποιος ἀπροσπέλαστος ποντίφηξ, ἕνα εἶδος μετεώρου, τὸ ὁποῖον διασχίζει τὰς αἰθούσας χωρὶς νὰ τολμᾷ κανεὶς νὰ τὸν πλησιάσῃ. Πρόκειται νὰ ἔλθῃ. Ὁ ἄρρωστος ἐτοιμάζει τὸ μικρὸν του λογιδριον, μίαν σύντομον ἀπαρίθμησιν τῶν δεινῶν του. Ὁ ἰατρὸς πλησιάζει τὸ κρεβάτι τοῦ ἀρρώστου. Τότε ἢ τὸν καταπονοῦν πολὺ γρήγορα μετὰ σειρὰν παραπόνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τὸν καιρὸν οὔτε νὰ τὰ κατατάξῃ οὔτε νὰ τὰ ἐξετάσῃ. Ἡ, συνηθέστερον, ἀπὸ τὴν βίαν ἀναγκάζονται νὰ παραιτηθοῦν τοῦ λογιδρίου. Ὁ ἰατρὸς ἄλλωστε περνᾷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ κρεβάτι μετὰ ἕνα χαμόγελο, ἕνα φιλικὸν νεῦμα καὶ ἐνα καθησυχαστικὸν λόγον. Εἶναι τόσον βιαστικὸς. Ὁ ἄρρωστος ἐμπιστεύεται, ἀναμφιβόλως, εὐκολώτερα εἰς τὸν φοιτητὴν, εἰς τὸν ἐξωτερικόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξετάζει. Πρέπει καὶ αὐτὸς ἐπίσης νὰ ἐνδιαφερθῇ, διὰ τὴν τύχην του. Τὰ νεαρά, ὡραία καὶ διακρινόμενα ἄτομα ἐπιτυγχάνουν νὰ ἐλκύσουσιν τὴν προσοχὴν τοῦ ἱατρικοῦ κοινοῦ. Ἄλλὰ οἱ γέροντες, ποὺ σβύνουν, ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν καταθλιπτικὴν μοναξιάν των.

Ἔτσι τὸ νοσοκομεῖον εἶναι ὁ τόπος ὅπου θριαμβεῖ ἡ σωματικὴ καὶ τεχνικὴ ἱατρικὴ, ἀλλ' ὅπου παραμελοῦνται πλήρως ἡ διαιτητικὴ, ἡ νοσοκομειακὴ περίθαλψις, ὁ ψυχισμὸς, ἐνῶ ἡ προσωπικότης παραβλέπεται τελείως.

γ) Τὸ ἐξωτερικὸν ἱατρεῖον. Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἱατρεῖον ἔχομεν νὰ εἰπωμεν ὀλιγότερα. Ἔχομεν, ἐδῶ, βεβαίως, τὴν μακρὰν ἀναμονὴν μέσα εἰς τὸ ἀνώνυμον πλῆθος, πρὶν ἐμφανισθῆ ὁ ἄρρωστος—γρήγορα, εἰς ἐλάχιστα λεπτὰ τῆς ὥρας—πρὸ τοῦ ἱατροῦ, ὁ ὁποῖος ἐπείγεται. Περὶ προσωπικῆς ἐπαφῆς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος,

ἐμπρὸς εἰς ὄλο αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν φοιτητῶν ἢ νοσοκόμων. Ἄν ὁ ἰατρός διατυπώσῃ μίαν ἐρώτησιν ἢ ὁποία φαίνεται ἀδιάκριτος, ἢ ἀπάντησις δίδεται δειλὰ καὶ χαμηλοφώνως. Ἡ γνωριμία τοῦ ἄρρώστου εἶναι βιαστική, ἐπιφανειακὴ καὶ τόσον ἀτελής!

δ) Τὸ Α.Μ.Γ. καὶ τὰ θύματα τοῦ πολέμου. Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἄποροι, τὰ ἔξοδα τῆς θεραπείας τῶν ὁποίων καταβάλλει ἡ κοινότης, καὶ τὰ θύματα πολέμου, διὰ τοὺς ὁποίους πληρώνει τὸ Κράτος, ἔχουν ἐλευθέραν ἐκλογὴν ὡς πρὸς τὸν ἰατρόν των. Θεωρητικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ τυγχάνουν τῆς ἰδίας μεταχειρήσεως ὅπως καὶ οἱ ἄρρωστοὶ οἱ ὅποιοι πληρώνουν. Πρακτικῶς, αἱ ἀποζημιώσεις αἱ χορηγοῦμεναι εἰς τοὺς ἰατροὺς των εἶναι τόσον ἀνεπαρκεῖς, ὥστε οὗτοι ἀφιερώνουν εἰς τοὺς ἄρρώστους αὐτοὺς ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον χρόνον. Πολλοὶ ἄλλωστε ἀπὸ τοὺς ἄρρώστους αὐτοὺς, λόγω τῆς δωρεάν παροχῆς τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως, ἀποκτοῦν ἓνα πνεῦμα διεκδικήσεως, δὲν βλέπουν πλέον τὴν ἰατρικὴν συμβουλήν, ἀλλὰ μόνον τὰ φάρμακα τὰ ὁποῖα πρόκειται ν' ἀποκτήσῃν δωρεάν.

ε) Οἱ ἠσφαλισμένοι τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Μένει τέλος τὸ ἀχανὲς πεδῖον τῆς ἀτομικῆς ἰατρικῆς. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις ἔχει ἐπεκτείνει τὴν λόγω ἀσθενείας ἀσφάλισιν εἰς ὅλους τοὺς μισθωτοὺς, ἀνεξαρτήτως ἐπιπέδου. Τὸ σύνολον σχεδὸν τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ εἶναι, λοιπόν, ἠσφαλισμένον. Εἶναι εὐεργετικὸν τὸ νὰ ζητῆ μία κοινωνία νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ μέλη της ἀπὸ τὴν μείζονα τῆς νόσου, τῆς μητρότητος καὶ τοῦ γήρατος, ἀναλαμβάνουσα αὐτὴ τὸ σχετικὸν βῆρος μὲ οὐσιαστικὴν συμμετοχὴν πάντων. Ἄς ἴδωμεν ἐν τούτοις ποῖαι δύνανται νὰ εἶναι διὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα αἱ συνέπειαι αὐτῆς τῆς ὑπὸ κηδεμονίαν θέσεως τοῦ ἀτόμου:

1) Γενικῶς, ἐπιφέρει ἐλάττωσιν τῆς ἐννοίας τῆς προσωπικῆς εὐθύνης. Προκαλεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἓνα εἶδος ἐπανάδου εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀλλοιώνει ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος.

2) Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις ἀυξάνει τὰς ἀπουσίας ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Εἶναι εὐεργετικὸν διὰ τὸν

ἄρρωστον τὸ νὰ ἀναπαυθῆ διὰ τὴν μὴ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον νὰ ἐπιδεινώσῃ τὸ νόσημά του. Ἄλλ' ὑπάρχουν πολλὰ ἀδιαθεσίαι αἱ ὁποῖαι δὲν ἐμποδίζουν τὴν ἐργασίαν ἢ τὰς ὁποίας ἡ ἐργασία ἐπιτρέπει νὰ ὑποφέρωμεν εὐκολότερα. Ἡ εὐκολία τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας λόγω ἀσθενείας δημιουργεῖ τὸν πειρασμὸν τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας μὲ τὴν παραμικροτέραν ἀδιαθεσίαν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ καθαρὰν ὀκνηρίαν ἢ καὶ ἀπλῶς διὰ τὴν «ἐκδικηθῆ» ὁ ἐργάτης τὸν ἐργοδότην μὲ τὸν ὁποῖον εἶχαν κάποιαν λογομαχίαν.

3) Ἡ ἀσφάλις ἀναπτύσσει εἰς τὸν ἠσφαλισμένον τὸ πνεῦμα τῶν ἀξιώσεων. Ὁ ἠσφαλισμένος οὐδόλως κατανοεῖ τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῆς ἀσφαλίσεως, ἢ ὁποία εἶναι νὰ κατανέμονται εἰς ὅλους τὰ βάρη τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἰδιαιτέρως δυσβάστακτα διὰ μερικοῦς. Ἄφου πληρώνει τὴν εἰσφορὰν του, θέλει «νὰ πάρῃ πίσω τὰ λεπτά του». Ἀσυνειδήτως ἢ διάθεσις αὐτὴ κάμνει τὸν ἄρρωστον ἢ τὸν τραυματίαν νὰ μεγαλοποιῆ ἢ νὰ παρατείνῃ τὰς ἀδιαθεσίας του.

4) Ἡ ἀσφάλις ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμα τῆς κερδοσκοπίας. Ὁ ἠσφαλισμένος ἐπιζητεῖ νὰ φορηθῇ εἰς τὴν ἀσφάλισιν ὠρισμένας προσωπικὰς δαπάνας του. Παράδειγμα: Τὸ περασμένο καλοκαίρι εἶδα νὰ μπαίῃ εἰς τὸ γραφεῖόν μου ἓνα νεαρὸν ζεῦγος. Ὁ ἄνδρας μου ἔφερε ἓνα φύλλον ἐργατικοῦ ἀτυχήματος, ἡ γυναίκα ἓνα φύλλον ἀσθενείας. Μοῦ ἐξήγησαν, ἀπλούστατα, ὅτι τὴν ἐπομένην ἐβδομάδα ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τοὺς γάμους των καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν θὰ ἔμεναν εἰς τὸ σπίτι των. Μία ἄδεια δεκαπέντε ἡμερῶν ἦτο ὡς ἐκ τούτου ἀπαραίτητος, τόσον διὰ τὸν ἓνα ὅσον καὶ διὰ τὸν ἄλλον.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, μὲ τὸ θερμότατον ἐκεῖνο θέρος, πολλοὶ ἠσφαλισμένοι ἐπῆραν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δεκαπέντε ἡμέρας ἀδειας, μὲ ἔξοδα τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Ἡ ἐπέκτασις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὰς εὐπόρους τάξεις ἐπέφερε σημαντικὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λουτροθεραπειῶν ποῦ ἔγιναν μὲ ἔξοδα τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων.

5) Εὐνόητον ὅτι ἡ τάσις αὐτὴ πρὸς τὴν κατάχρησιν, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν εἶναι συνει-

δητὴ ἢ ἀσυνείδητος, δὲν εὐνοεῖ καθόλου τὴν ἀτμόσφαιραν πλήρους ἐμπιστοσύνης μεταξὺ ἱατροῦ καὶ ἀρρώστου. Ὁ ἀρρώστος θὰ ἔχη πολλάκις τὴν τάσιν νὰ μεγαλοποιήσῃ αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ σύμπτωμα, διὰ νὰ κάμῃ τὸν ἱατρὸν τὸν μὴ πολυεξετάζοντα τὰ πράγματα, νὰ διατάξῃ τὴν ἀνάπαυσιν πού θέλει ὁ ἀρρώστος.

6) Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἱατροῦ, σκόπελος διὰ τὴν ἀσφάλισιν εἶναι τὸ ὅτι αὐτὴ παραβλέπει τὴν προσωπικότητα. Ἐμπρὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀνελικρινείας, ὁ ὁποῖος δὲν τὰ λέγει ὅλα, δὲν ἐμπνέει τὴν ἐκτίμησιν, ὁ ἱατρὸς δὲν βλέπει πλέον παρὰ τὸν πελάτην καὶ λησμονεῖ τὸν ἀρρώστον.

7) Ὁ ἔλεγχος τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως θέτει τὸν ἀρρώστον ἀντιμέτωπον τοῦ ἱατροῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος νὰ διαπιστώσῃ τὸ δικαιολογημένον τῆς παρασχεθείσης ἱατρικῆς περιθάλψεως καὶ τῆς παραχωρηθείσης ἀδείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἐφημερίσθῃ καλῶς ἢ προσήκουσα θεραπεία.

Εἰς τὰ μικρὰ κέντρα, ὅπου ὁ ἱατρὸς μόνος πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ τὸν ἔλεγχον, τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς ἀρρώστους τοῦ τομέως του, νὰ ἐνδιαφερθῇ δι' αὐτοὺς ἱατρικῶς καὶ προσωπικῶς, νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ κοινωνικῶς. Χρειάζεται ἐκτίμησις καὶ ἀπόφραξις ἢ διοικήσεως ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ καιρὸς διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἐπαφαὶ αὗται.

Εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα ὅπου πολλοὶ ἱατροὶ ἀποτελοῦν ἐναλλασσόμενα νοῦμερα, δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ ἱατροὶ οὗτοι νὰ παρακολουθήσουν κανονικῶς ἓνα ἀρρώστον ἢ μίαν οἰκογένειαν καὶ νὰ συνδεθοῦν μαζί των. Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος χάνει τὴν προσωπικότητά του καὶ δὲν εἶναι πλέον παρὰ ἓνας τροχὸς μῆς μηχανῆς. Ἀκόμη καὶ ὁ ἱατρὸς, καὶ ὁ διευθυντής, χάνονται, ἐκεῖ μέσα καὶ δὲν εἶναι πλέον κύριοι τοῦ μηχανισμοῦ. Πρέπει νὰ καταβάλλεται προσπάθεια ν' ἀποφεύγωνται οἱ τερατώδεις αὐτοὶ ὀργανισμοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι πλέον εἰς τὰ μέτρα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς ἐξετασθοῦν τώρα:

3) Οἱ ὀργανισμοὶ προληπτικῆς ἱατρικῆς. α) Περὶ τῆς καθοδηγήσεως διὰ τὴν περιποίησιν τῶν βρεφῶν δὲν θὰ εἰπωμεν τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὅτι ἐλέχθη προηγουμένως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἱατρεία— ἂν δὲν εἶναι ἴσως καὶ καλύτερα καὶ περισσότερον ἀνθρωπίνῃ ἢ λειτουργίᾳ τῶν μικρῶν κέντρων τῶν περιχώρων καὶ τῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι ὁ ἱατρὸς ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶς ἀσκούντων τὴν ἱατρικὴν καὶ νὰ καλῆται νὰ περιποιητῆ τὰ ἀσθενῆ βρέφη, θὰ εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ἀφιερῶνῃ ἀρκετὸν καιρὸν εἰς τὸ κακῶς ἀμειβόμενον ἔργον του.

β) Ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν καὶ πανεπιστημακὴν ἱατρικὴν, δύο τύποι ἱατρικῆς ἔχουν διαμοιράσει μεταξὺ των τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Κατ' ἀρχὰς ἡ σχολικὴ ἱατρικὴ εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἱατρὸν τοῦ χωριοῦ. Οὗτος ἐπὶ πολλὸν καιρὸν ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ρόλος του συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς μεταδοτικούς. Ἡ ἐπίσκεψις περιορίζετο συνήθως εἰς σύντομον ἐξέτασιν τῶν λαϊκῶν. Ἐξήγησαν κατόπιν εἰς τοὺς ἱατροὺς τὴν κατάταξιν εἰς κατηγορίας διὰ τὴν φυσικὴν ἀγωγήν, τὴν ἀνακατάταξιν τῶν παιδιῶν, τὰς τάξεις καθυστερημένων παιδιῶν. Εἰσῆχθησαν οἱ ἐμβολιασμοί, αἱ ἀκτινογραφίαι. Ἀλλὰ τὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα χορηγοῦνται εἰς τοὺς ἀσκοῦντας τὴν ἱατρικὴν αὐτὴν ἱατροὺς εἶναι τόσον γελοῖα, ὥστε σπανίως γίνεται ἐργασία.

Ἡ πανεπιστημακὴ ἱατρικὴ μᾶς πλησιάζει ἀκόμη περισσότερον πρὸς τὴν ἱατρικὴν τῆς ἐργασίας, ὡς πρὸς τὴν ὁποῖαν θὰ ἔχωμεν νὰ διατυπώσωμεν ἀναλόγους σκέψεις.

γ) Ἱατρικὴ τῆς ἐργασίας. Πρέπει νὰ εἰπωμεν ἐδῶ ὀλίγας λέξεις διὰ τὴν σημερινὴν θεωρίαν τῆς ἱατρικῆς τῆς ἐργασίας ἐν Γαλλίᾳ. Κάθε ἐργοδότης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μισθοδοτῇ ἓνα ἱατρὸν ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ὑγείας τοῦ προσωπικοῦ. Ἄλλ' ὁ ἱατρὸς τῆς ἐργασίας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρέχῃ συνεχῆ ἱατρικὴν περίθαλψιν. Τοῦτο ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἀπὸ τὴν συνομοσπονδίαν τῶν ἱατρικῶν συνδικατίων, ἢ ὁποῖα ἔχει ἀφήσει εἰς τὸ κράτος τὴν προληπτικὴν ἱατρικὴν,

κρατεῖ ὁμως ζηλοτύπως διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν θεραπευτικὴν ἰατρικὴν, ὡς ἐὰν δὲν ἦσαν καὶ αἱ δύο τῆς αὐτῆς φύσεως!

Ὁ ἰατρός τῆς ἐργασίας, πληρωνόμενος ἀπὸ τὸν ἐργοδότην, ἀλλὰ διοριζόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποτελούμενη ἀπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ ἐργοδότη, τοῦ ἐργατικοῦ Σωματείου καὶ τῶν ἐργατῶν, εὐρίσκειται διαρκῶς ἀντιμέτωπος πότε τῆς μιᾶς καὶ πότε τῆς ἄλλης μερίδος.

Οἱ ἐργάται, κατὰ τὸ πλεῖστον, δὲν κατορθώνουν νὰ ἐννοήσουν ὅτι ὁ ἰατρός τοῦ ἐργοστασίου δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τοὺς θεραπεύσῃ. Καὶ δι' αὐτοὺς ἰατροὺς ἴσον συνταγῇ.

Ἄλλ' ἡ ἰατρικὴ τῆς ἀτομικῆς ὑγείας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ προσωπικὴν ἐπαφὴν μεταξὺ ἀρρώστου καὶ ἰατροῦ, σημαντικώτερον καὶ βαθυτέραν παρ' ὅ,τι κατὰ τὴν θεραπευτικὴν ἰατρικὴν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφῆθῃ εἰς τὸν προσωπικὸν ἰατρὸν τοῦ ἀρρώστου.

4) Ἡ ἰατρικὴ ἀναρχία. Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἰατρικὴ, ἡ ἀταρτιζομένη ἀπὸ τμήματα καὶ μέρη, χωρὶς συνολικὸν σχέδιον καὶ χωρὶς διευθύνουσαν ἰδέαν, προκαλεῖ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀρρώστων καὶ τὴν πρόληψιν τῶν ἀσθενειῶν μίαν ἰατρικὴν ἀναρχίαν ἀληθῶς ἐπιζήμιον διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ὅλα αὐτὰ μᾶς φανερώνουν τὴν πλάνην τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὴν συγκινητικὴν καλὴν τῶν θέλησιν νὰ προαγάγουν τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀλληλοδοῆθειαν. Νομίζομεν συνήθως ὅτι ὅταν δώσωμεν τροφήν καὶ κάποιο κατάλυμα εἰς τὸν ἀηλιπισμένον ἄνθρωπον, ἔχομεν κάμει ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ τὸν σώσωμεν. Δὲν εἶναι ὁμως καθόλου ἔτσι. Ἐχομεν μόνον ἐμποδίσαι τὴν ταχεῖαν ὕλικὴν διάλυσιν τοῦ σώματός του. Δὲν ἔχομεν σώσει τὸν ἄνθρωπον, δὲν τοῦ ἔχομεν ἀποδώσει τὴν ὑγείαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν ἀποκαταστήσει τὴν ψυχικὴν του ἰσορροπίαν καὶ δὲν τοῦ ἔχομεν δώσει τὴν ἀγάπην.

Ἡ ἐν κοινωνίᾳ ζωὴ ἐπιβάλλει κάποιαν προσαρμογὴν τῶν ἀνεξαρτήτων ὄντων, προσπάθειαν ἐξομοιώσεως κατὰ τὸ μέτρον τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ἡ ἐν κοινῷ ζωὴ. Ἄλλὰ ὑπάρχει εἰς τὸ κέντρον κάθε ἀνθρώπου ἕνας προσωπικὸς πυρῆν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ

περισωθῇ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς τόσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἰατροῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀρρώστου.

Τὸ νὰ ἀποκρούῃ κανεὶς κάθε ἀνάμιξιν τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ἰατρικὴν, θὰ ἀπετέλει βαρεῖαν πλάνην. Τὸ νὰ ἀποδέχεται κανεὶς αὐτὴν τὴν ἀνάμιξιν μέχρι τοῦ σημείου νὰ μεταχειρίζεται ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τὴν μοναδικότητα τοῦ καθενός, θὰ ἦτο ἐπίσης βαρεῖα πλάνη. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι ἐπειδὴ εἶναι ὅμοιοι, ἀλλ' εἶναι ἴσοι καθ' ὅσον εἶναι ὁ ἕνας διὰ τὸν ἄλλον ὁ πλησίον. Αὐτὴ ἡ ἀπὸ ἀγάπην ἔλξις πρὸς τὸν πλησίον ἐπιβάλλει μίαν ἰσότητα ποῦ δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ διασφαλίσουν πάντοτε μόναι αἱ ἰδιότητες τοῦ ἄλλου.

Ἡ καλὴ ἰατρικὴ πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τὴν ἁρμονίαν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅπως πρέπει νὰ τὴν ζητῇ καὶ μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν πρέπει νὰ θεραπεύῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἐσφαλμένης ἰσότητος, ἀλλὰ κάθε ἄνθρωπον σύμφωνα με τὸ νόσημά του, τὸ παθολογικὸν του πεδῖον καὶ τὰς ἀτομικὰς του κοινωνικὰς ἀντιδράσεις, χωρὶς νὰ παίξουν ὀρόλον οικονομικὸν παράγοντες, προνόμια καὶ ἐξαιρετικὰ μέτρα.

Συμπέρασμα.

Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι μία πρόσκλησις πρὸς ἐργασίαν. Ἀπὸ τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας προσεπάθησα νὰ συγκεντρώσω, θὰ ἀποχωρίσω πέντε οὐσιώδη σημεῖα:

1ον σημεῖον. Οὔτε ἡ ἰατρικὴ τῆς προσωπικότητος οὔτε ἡ κοινωνικὴ ἰατρικὴ δύνανται νὰ θεωρηθῶν ἰατρικαὶ ἐιδικότητες. Ἀντιπροσωπεύουν, μάλιστα, τὰς ἰδιότητας κάθε καλῆς ἰατρικῆς. Ἡ ἰατρικὴ πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως προσωπικὴ καὶ κοινωνικὴ.

Εἰς κάθε ἰατρικὴν πράξιν πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἡ φροντίς περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου, ἡ φροντίς περὶ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων καί, ἄς προσθέσωμεν ἀκόμη, ἡ προληπτικὴ φροντίς.

2ον σημεῖον. Χρειαζέται ἄλλωστε νὰ καθορισθῶν ἀκριβῶς, με μίαν βαθυτέραν ἀκόμη ἔρευναν, αἱ ἔννοιαι τῆς προσωπικῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἰατρικῆς. Πράγματι σήμερον: Ἡ ἔννοια τῆς

προσωπικῆς ἱατρικῆς συχνά παρεξηγεῖται, ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικῆς ἱατρικῆς μένει ἀκατανόητος.

Ἡ σύνθεσις των πρέπει νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς προσωπικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱατρικῆς, συμφώνου πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν ἀλλ' ἱκανῆς νὰ προσαρμολῆ καὶ μὲ κάθε μὴ χριστιανικὴν προσωπικότητα.

3ον σημεῖον: Πρέπει νὰ καθορίσωμεν τὴν διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων τῆς κοινωνίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ προσώπου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἱατρικῆς τοῦ κοινωνικοῦ σώματος.

4ον σημεῖον: Πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὴν δυνατότητα μιᾶς ἱατρικῆς προσωπικῆς καὶ κοινωνικῆς, ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς παιδαγωγοὺς, τοὺς θεολόγους, τοὺς κρατικοὺς λειτουργοὺς.

5ον σημεῖον: Πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὰς τροποποιήσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι πρὸς μὀρφωσιν τοῦ ἱατροῦ, διὰ νὰ περιλάβωμεν ἐκεῖ τὰς ἐννοίας τῆς προσωπικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποστολῆς. Πράγματι, γνωρίζομεν ὅλοι ὅτι ἡ δύναμις ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνθησίν των εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Θὰ χρειασθῆ λοιπὸν νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν μὲ ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου: Ἐκπαιδεύουσιν διὰ τοὺς νέους, προπαγάνδαν διὰ τοὺς ἡλικιωμένους, προσευχὴν δι' ὅλους.

Προτεινόμενῃ ἀπόφασις:

1) Εὐχόμεθα ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀναζητήσεων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱατρικῆς πρακτικῆς νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὰς μορφὰς εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἦτο σταθερῶς παρούσα ἡ φροντίς περὶ τῆς ἠθικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου καὶ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων.

2) Θὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν ἐμβάθυνσιν, τὸν ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος καὶ διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τῆς συλλογικῆς καὶ ἀλληλεγγύου ἱατρικῆς ἡ ἀντίληψις τῆς κοινωνικῆς ἱατρικῆς.

3) Ἐπὶ τοῦ ἱατρικοῦ πεδίου ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ τῆς ἀπαραίτητου εἰς τὴν προσωπικότητα ἐλευθερίας καὶ τῶν

νομίμων δικαιωμάτων τῆς πολιτείας συμπέτει πρὸς τὸ σημεῖον συνάψεως τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ συλλογικοῦ ἱατρικο-κοινωνικοῦ μέτρου. Ἐξ αὐτῶν ἐπεταὶ ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἐνέργεια ἡ ἀφορῶσα οἰονδήποτε ἄνθρωπον ἀνέρχεται εἰς τὸν προσωπικὸν ἱατρόν του καὶ ὅτι οὗτος πρέπει νὰ συνεργάζεται πλήρως, προκειμένου περὶ οἰουδήποτε ἐπιβεβλημένου μέτρου κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀνήκοντος εἰς τὸ ἰδιαίτερον πεδῖον τῆς κοινότητος.

4) Ἐφ' ὅσον ἡ διαχωριστικὴ αὐτὴ γραμμὴ γίνεται σεβαστή, ἡ ἀσκήσις τῆς ἱατρικῆς πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἱατρόν πεδῖον ἐργασίας ἀρκετὰ ἐλεύθερον καὶ ἀρκετὰ ποικίλον, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς ἀτομικὰς ἀπαιτήσεις τῆς προσωπικῆς του κλήσεως καὶ τοὺς ἰδιαίτερούς πόθους ἐκάστου ἔθνους.

Ἡ πρακτικὴ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος συμβιβάζεται μὲ τὰς ἐξῆς διαφορὰς μορφὰς ἐξασκήσεως τῆς ἱατρικῆς: τὴν ἀτομικὴν ἱατρικὴν, τὴν κατὰ συνεργεῖα ἱατρικὴν, τὴν καθ' ὀμάδας ἱατρικὴν, τὴν ἡμερομίσθιον ἱατρικὴν καὶ τὴν ὑπαλληλικὴν ἱατρικὴν. Μόνον μὲ τὴν πλειονότητα αὐτὴν τῶν τύπων εἶναι δυνατόν νὰ γίνωνται σεβασταὶ αἱ βαθύτεραι ἀπαιτήσεις τῆς προσωπικότητος, τόσον τοῦ ἀρρώστου, ὅσον καὶ τοῦ ἱατροῦ.

5) Δεδομένου ὅτι ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικότητος θὰ ἐξαρτηθῶν, οὐσιαστικῶς, ἀπὸ τὴν περὶ αὐτῶν ἀντίληψιν τοῦ ἱατροῦ, σκεπτόμεθα ὅτι ἡ πρωτίστη ἐνέργειά μας πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν καθόλου μὀρφωσιν τοῦ ἱατροῦ.

Ἀναλαμβάνομεν νὰ ἐργασθῶμεν διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν, εἰς τὴν πειθαρχίαν τῶν νόμων καὶ τῶν διατάξεων, εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Συνδικάτων καὶ εἰς τὰς σχέσεις μας ὡς συναδέλφων, αἱ ἀλληλοσυμπληρούμεναι ἔννοιαι τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς κοινωνικότητος.

Dr JEAN GOSSET

ΤΙΝ ΑΠ ΓΚΕΡΛΣ

Κάπου εις τὸ σύγχρονο πολεμικὸ μέτωπο.

Τοῦτο τὸ «θέατρό» μας θὰ εἶναι μιὰ ἀνταπόκρισις.

★

Ἐπειτα ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα, σῶμα πρὸς σῶμα, ὁ ἐχθρὸς διώχθηκε ἀπὸ τὸ σῦδενδρο. Τραβήχθηκε πεντακόσια μέτρα πίσω καὶ στηρίχθηκε στοὺς βράχους τοῦ ἀπέναντι λόφου, ἔτοιμος γιὰ μιὰ νέα ἀντεπίθεσις.

Τρεῖς φορές ἄλλαξε χέρια τὸ δασωμένο ὕψωματάκι, πού εἶναι τώρα σπαρμένο μὲ νεκροὺς πολεμιστὰς καὶ βογγητὰ τῶν τραυματιῶν. Καὶ ἐκεῖνοι πού εἶναι ζωντανοὶ ἔχουν νοιώσει σὲ κάθε βῆμα τὸ παγερὸ χᾶδι τοῦ θανάτου.

Ἐνα διάλειμμα τώρα τῆς μάχης. Μικρό; Μεγάλο; Θὰ περιμένωμε πάλι τὴ δρᾶσι τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἀεροπλάνων.

Εἴμαστε μὲ μιὰ ομάδα λαχανιασμένων ἀκροβολιστῶν, πού ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὴν πρώτη-πρώτη γραμμῆ. Δηλαδή, εἴμαστε μὲ ὅσους ἀπέμειναν ἀπὸ τὴν ομάδα. Τὸν Μάϊκ, τὸν Τζάκ, τὸν Μπίλλυ καὶ τὸν Φρέντ. Τέσσερα σχεδὸν ἀμούστακα παιδιὰ πού πολέμησαν μὲ πείσμα.

Ξαποσταίνουν ἐδῶ, λαχανιασμένοι ἀκόμα, ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι ὥρῶν ὑπερέντασι.

Ὁ Μάϊκ εἶναι ξαπλωμένος ἀνάσκελα, μὲ τὰ χέρια διπλωμένα κάτω ἀπὸ τὸ σῆρκο, τὰ πόδια τεντωμένα, ἀνοιχτά, παράλυτα ἀπὸ τὴν κούρασι.

Κυττάζει τὸν συννεφιασμένο οὐρανὸ μὲ κόκκινα ἀπὸ τὴν ἀυπνία μάτια, τὰ μάγουλα φλογισμένα, ξερὰ τὰ χεῖλη. Δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ. Μόλις ἔφτασε στὸ μέτωπο, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρυσε, πρόσωπο μὲ πρόσωπο, τὸ θάνατο.

...Τὸ μεγάλο αὐτὸ μυστήριό πού κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν τροχιά μιᾶς ριπῆς πολυβόλου ἢ μέσα στοὺς καπνοὺς ἐνὸς βλήματος πού σκάει δίπλα σου....

Ὁ Τζάκ εἶναι παλαιίμαχος. Δὲν τοῦ κάθουν ἐντύπωσι αὐτὰ. Ἐχει σκαρφαλώσει

στοὺς βράχους τῆς Ὀκινάθα πού ἔφαγαν τρεῖς στοὺς τέσσαρις πεζοναῦτες. Πεσμένος μπρούμυτα, ἀκουμπᾷ τὸ σαγόνι στὶς ἐνωμένες παλάμες του καὶ σκέπτεται.

....Στὴν πολιτεία τοῦ Ὁρχάιο, σὲ μιὰ «φάρμα» μὲ κόκκινα κεραμίδια, κοντὰ στὸ ποταμάκι μὲ τὶς πικροδάφνες, τρέχει ἡ σκέψις του.

Μιὰ ξανθὴ γυναῖκα θὰ νανουρίζη ἐκεῖ στὴν ἀγκαλιά τῆς ἕνα μωρό, μὲ μεγάλα γαλανὰ μάτια, πού μοιάζουν τόσο μὲ τὰ δικά του....

Ὁ τρίτος εἶναι ὁ Μπίλλυ. Τὸ καλάμι στὸ δεξί του πόδι εἶναι σπασμένο ἀπὸ τὸ βλήμα ἐνὸς ὄλμου. Περιμένει τὴν «διακόμισι». Οἱ τραυματιοφορεῖς τὸν ἔδεσαν πρόχειρα καὶ ἔτρεξαν στοὺς βαρύτερα πληγωμένους. Τὸ πρόσωπό του εἶναι κατάλευκο. Πότε-πότε βογγαεῖ ἀπ' τοὺς πόνους.

Ὁ τέταρτος, ὁ Φρέντ, εἶναι ἐκεῖ παράμερα, κοντὰ στὸ πρόχειρο ὄρυγμα πού ἀγωνίστηκε.

...Τὸν ἐσκέπασαν μὲ μιὰ κουβέρτα, τοῦ ἐσταύρωσαν τὰ χέρια καὶ ἀκούμπησαν ἀπάνω στὸ στήθος τὸ λασπωμένο κράνος του. Περιμένει τὸν τόπο πού θὰ ἠσυχάσῃ γιὰ πάντα....

Ἐδῶ τοὺς βρῆκε ὁ ταχυδρόμος. Δὲν διατάζει νὰ τρέξῃ ὡς τὴν πρώτη γραμμῆ γιὰ νὰ σκορπίσῃ στοὺς συναδέλφους του πού μάχονται τὴ χαρὰ ἐνὸς γράμματος.

Γράμματα! Μιὰ πηγὴ ἐνίσχυσεως, μιὰ ἔνθεσις τωνατικῆς στὶς κουρασμένες ψυχές...

Ὅλοι ἐσκίρτησαν ἀπὸ χαρούμενη προσδοκία. Ὡς κι' ὁ Μπίλλυ πού ἔχει σπασμένον τὸ πόδι.

★

Ὁ Μάϊκ, ὁ πρωτόβγαλτος στὴ μάχη, ἔπεσε πάλι ἀνάσκελα. Ἐσκίσε τὸ γαλάζιο φάκελλο καὶ τράθηξε ἀπὸ μέσα τὸ περιεχόμενό του....

Λαχταροῦσε γιὰ μιὰ ἐνίσχυσι... Ἐνα μῆνυμα πού θὰ ἔδινε νέες δυνάμεις στὴν κουρασμένη ψυχὴ του.

Ἐπὶ τὸ φάκελλο ἔπεσαν δυὸ γυαλιστε-
ρὲς φωτογραφίες καὶ μιὰ κάρτα. Τοῦ γρά-
φει ὁ Τζέιμς, ὁ συμμαθητῆς του στοῦ κολλέ-
γιο:

«...Σοῦ στέλνω δύο περίφημες φω-
τογραφίες, τῆς Ρίτας Χαίηγουορθ
καὶ τῆς Μπέττυ Γκρέιμπλ, γιὰ συν-
τροφιά... Τὸ Χόλλυγουντ ἔτοιμασε ἕ-
να σωρὸ τέτοιες φωτογραφίες γιὰ
νὰ ἔχετε τὰ πῖν ἀπ γκέρλς σας, οἱ
στρατιῶτες...».

—Ὁ ψηλοέλεκας ὁ Τζέιμς εἶναι πάντα
ἕνας μπούφος ποῦ δὲν ξέρεי τί θὰ πῆ μέ-
τωπο, εἶπε μέσα στὰ δόντια του ὁ Μάικ.

Οἱ τραυματιοφορεῖς ἦλθαν καὶ πῆραν τὸν
Μπίλλυ μὲ τὸ σπασμένο πόδι καὶ τὸν Φρέντ..

—Ἀντίο, Φρέντ!... Δὲν θὰ ξαναπαίξω με
μπάιζ-μπῶλλ, στοῦ γῆπεδο τοῦ Γέιλ. Οὔτε
θὰ πίνω με μαζὴ σόδες στοῦ Γουίλιαμς.....

★

Ἐπὶ τὸ Τζάκ ἔχει ἀκουμπήσει τὸν χονδρὸ
σθέρκο του στὴ ρίζα τοῦ πεύκου καὶ ξεφυλ-
λίζει ἕνα βιβλιαράκι. Τὸ ἔφερε καὶ αὐτὸ
ὁ ταχυδρόμος. Εἶναι ἀπὸ τὴ γυναίκα του.
Ἐπὶ τὴ «φάρμα» μὲ τὰ κόκκινα κεραμίδια
στοῦ Ὁχάι... .

Κρατάει τὸ μικρὸ βιβλιαράκι ὄρθιο, ἀ-
κουμπισμένο ἐπάνω στοῦ πλατῦ στήθους του,
καὶ τὸ ξεφυλλίζει. Πότε-πότε παρασύρεται
καὶ διαβάζει δυνατὰ μερικὸς στίχους.

—Τί πῆρες ἐσύ;

Τὸν ρώτησε μὲ κλειστὰ τὰ μάτια ὁ Μάικ.

—Γράμμα, καὶ ἕνα βιβλιαράκι, δῶρο ἀ-
πὸ τὴ γυναίκα μου. «Πηγὲς θάρρους, ἐλ-
πίδας καὶ πίστεως, γιὰ ὄσους ὑπηρετοῦν
τὴν πατρίδα τους», διάβασε κυττάζοντας
τὸ ἐξώφυλλο ὁ Τζάκ.

...Ἐχει κάτι ἕξοχα κομμάτια τοῦ Λογκ-
φέλλου, τοῦ Μίλτων, τοῦ Γουῶρντσοῦ-
ῶρθ...

«Ἐ, ποιὸς θὰ συνταχθῆ μὲ τὸ ἐν-
δοξο, νικηφόρο στρατό; Μόνο τὸ παι-
δὶ τῆς ἀλήθειας...».

«...Καθένας στοῦ πόστο του!... Ἡ
σάλπιγγε τοῦ Θεοῦ ξυπνάει τὸν ἀπο-
χαυνωμένο κόσμο...».

Ἐπὶ τὸ Μάικ σύρθηκε στοῦ χῶμα καὶ τὸν πλη-
σίασε:

—Διάβασε λιγάκι ἀπ' τὸ βιβλίό σου...

Ἐπὶ τὸ Τζάκ τοῦ διάβασε ἀπὸ τὸ κεφάλαιο:
«Ἡ Βίβλος στὴν ὥρα τῆς ἀνάγκης»:

«Δὲν τὸ ἔμαθες; Δὲν ἄκουσες;
...Ὅσοι καρτεροὺν τὸν Κύριο θὰ πά-
ρουν καινούργια δύναμι' θὰ σηκω-
θοῦν ψηλά μὲ φτερά ἀετοῦ' θὰ τρέ-
ξουν καὶ δὲν θ' ἀποκάμουν' θὰ περ-
πατᾶνε καὶ δὲν θὰ κουρασθοῦν...».

Ἐπὶ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τεσσαρα-
κοστὸ κεφάλαιο τοῦ Ἡσαΐα.

—Διάβασε ἀκόμη, ψιθύρισε ὁ Μάικ.

Ἐπὶ τὸ Τζάκ συνέχισε τὸ διάβασμα. Καὶ ὁ
Μάικ ἀρχίζει νὰ νιώθῃ στὰ κουρασμένα
νεῦρα του μιὰ γλυκεῖα χαλάρωσι.

Σὲ λίγη ὥρα ἀκούστηκε πάλι τὸ κροτά-
λισμα ἐνὸς πολυβόλου.

Ἐπὶ τὸ Τζάκ καὶ ὁ Μάικ σηκώθηκαν καὶ ἔ-
τρεξαν στὶς θέσεις τους μὲ καινούργιες ду-
νάμεις.....

«...θὰ τρέχουν καὶ δὲν θ' ἀποκάμουν'
θὰ περπατᾶνε καὶ δὲν θὰ κουρασθοῦν».

★

Θέλετε μιὰ ἐπιθεθαίωσι αὐτῆς τῆς σκη-
νῆς; Νὰ τί δημοσιεύουν οἱ ἑφημερίδες αὐ-
τὲς τὶς ἡμέρες:

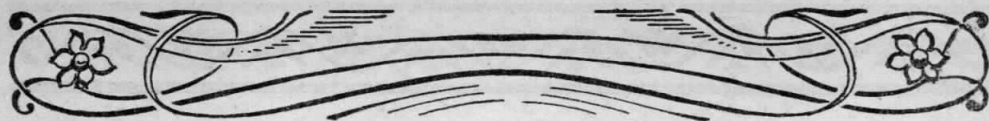
«Τὸ Χόλλυγουντ ἔτοιμάζει πυρε-
τωδῶς ἑκατομμύρια φωτογραφιῶν
τῶν διασημοτέρων «πῖν ἀπ γκέρλς»,
διὰ τὰς μαχομένους ἀμερικανικὰς ду-
νάμεις.... Σκανδαλιστικὰ φωτογρα-
φία ἐλκυστικῶν ἀστέρων... Ἡ Μπέτ-
τυ Γκρέιμπλ μὲ λευκὸ «μαγιώ»... Ἡ
Λάνα Τέρνερ μὲ φόρεμα ἀπὸ φτερά
στρουθοκαμήλου.... Ἡ Ρίτα Χαίη-
γουορθ κλπ. κλπ.».

Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά νὰ καὶ δυὸ κομ-
ψὰ ἐγκόλπια «Γιὰ τοὺς μαχομένους». Οἱ τί-
τλοι τους: «Πηγὲς θάρρους, ἐλπίδος, καὶ
πίστεως..», καὶ «Πνευματικὸ ἡμερολόγιο
τοῦ Μαχομένου»—Ἐκδόσεις χριστιανικῶν
σωματείων, στὴ Νέα Ὑόρκη.

Δυὸ ταυτόχρονες ἀποστολὲς στοῦ μέτω-
πο, χαρακτηριστικὲς τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Στὴν πρώτη, ἀποστολεὺς εἶναι ἡ σαπίλα,
τὴ δεύτερη τὴν στέλνει ἡ ὑγεία. Ἡ ὑγεία
ποῦ ἔτρεφε τὸν Φὸς, τὸν Μοντγκόμερ, τὸν
Πάττον... Ἡ ὑγεία ποῦ ἔγραφε τὴν περί-
φημη προσευχὴ τοῦ μαχητοῦ στοῦ Ἀλαμείν,
γιὰ νὰ περιορισθῶ στοῦ ξένο μόνο «κλίμα»...

ΟΥΤΙΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Μικρή απάντηση σὲ φίλους ἀγαπητούς.

Ξένος δὲν εἶμαι κι' οὔτ' ἓνας δεσμώτης·
δὲν εἶμαι κι' οὔτε τρελλὸς χιμαιροκνηγός.
Ξέρω τί θέλω.... Ξέρω τί γυρεύω
στὸν κόσμο αὐτό!

Μιά νέα Ἀργώ, μὲ τῆς ψυχῆς τὰ νιάτα,
ἔχω ἀρματώσει γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ φωτός.
Τ' αὔλα δένω σ' ἀπλὸ δάφνης στεφάνι
μὲ τὰ χοϊκά.

Κι' ἔχω ἀνοιχτὰ τοῦ νοῦ τ' ἀγνά μου μάτια,
καὶ τὴν ἀγάπη, κι' ὅλα τὰ δῶρα τῆς θεομῆς
μου προσευχῆς, στίς χειμωνιές ποὺ δέρνουν
κάθε ζωή...

Καὶ προχωρῶ—χαρὰ Θεοῦ καὶ θάμα!—
ὄλο πὸ πέρα κι' ἀπ' τῶν παθῶν τίς συμφορὲς
καὶ τίς πληγές... Κι' ἀπ' τῶν Σειρήνων τὸ ἄσμα
ποὺ μὲ καλεῖ.

Χαρὰ ζωῆς μέσ' στὸν ξανθὸν Ἀπρίλη!
Τὰ χιόνια λιώνουν καὶ τὰ σκοτάδια τῶν καιρῶν.
Λευκὰ φτερὰ τὰ περιστέρια ἀνοίγουν
στὸν οὐρανό.

Χαρὰ, ζωῆς χαρὰ στίς ροδοδάφνες,
στίς ἀνεμῶνες καὶ στὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν.
Μιά βιβλικὴ γαλήνη.... Πέρα ὡς πέρα
καινούργιο φῶς!....

Ξένος δὲν εἶμαι κι' οὔτ' ἓνας δεσμώτης.
Τραβῶ μὲ γνώση στίς Συμπληγάδες τῆς ζωῆς,
εἰρηνικά, χωρὶς νὰ πλέω σὲ σκέψεις
χιμαιρικές.

Εἶμαι μονάχα ἓνας πιστὸς Κυρίου,
καὶ ζῶ καὶ νοιώθω τὴν καλωσύνη στη ζωή.
Αὐτὸ εἶναι ὄλο!... Κι' αὐτὸ εἶναι τόσο,
μὰ τόσο ἀπλό!...

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΝΑ ΦΕΡΩΜΕ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΜΕΡΑ

Κυβερνητικαί κρίσεις ή μία μετά την άλλην, άπειλαι έκ μέρους των έχθρων, άπειλαι και έκ μέρους των φίλων και συμμάχων, άκαταστασία παντοῦ, κρατικὸς ὀργανισμὸς ἀρρωστημένος τόσο, ὥστε νὰ μὴ σκέπτεται κανεὶς στὰ σοβαρὰ περὶ θεραπείας του. Ἀπόγνωσις παντοῦ, μαῦρα σύννεφα, ἀπελπισία...

Ἔτσι ἐμφανίζεται σήμερον ή ἑλληνική κατάστασις. Αὐτὴ εἶναι ή σάπια, ή ἀρρωστη καρποφορία, τὴν ὁποίαν βλέπομεν νὰ γεμίζει τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Ἀλλὰ γεμίζει τὴν ἐπιφάνειάν της μόνον. Διότι ἅμα σκάψομεν εἰς τὸ βῆθος, θὰ ἴδωμε μίαν ἄλλην Ἑλλάδα, τὴν ἀληθινὴν καινούργια Ἑλλάδα. Ὅχι μόνον ὡς βιβλίον ή ὡς διακηρύξεις, ἀλλ' ὡς πραγματικότητα πού δημιουργεῖται καὶ παίρνει δυνάμιν.

Ἡ πραγματικότητα αὐτὴ εἶναι ἀκόμη βῆθος. Δὲν τὴν βλέπεις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ή μᾶλλον δὲν τὴν βλέπεις εἰς τὴν ἑκτασιν ὅσον θὰ ἔπρεπε. Δὲν εἶναι ἀκόμη καρπός. Εἶναι ἕως ρίζα καὶ ρίζα γερὴ καὶ δυνατὴ. Δὲν εἶναι ἀκόμη ή σήμερον εἶναι ἕως ή αὔριον, ή ὁποία ἐρχεται καὶ ὄχι μόνον ἐρχεται ἀλλὰ καὶ προβάλλει τὸ φῶς της ἀπὸ τώρα καὶ κόβει τὴν μαυρίαν τῆς σήμερον.

Ἔτσι τὸ καθῆκον τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ὁ θρήνος ὅτε ή γκρίνια διὰ τὸ σάπιο καὶ ἀπογοητευτικὸν πού βλέπει σήμερον. Εἶναι ή συμβολή του εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ μίαν ὥραν γρηγορώτερα ή καινούργια μέρα.

Διότι, κατ' ἀντίθεσιν μὲ δ.τι γίνεται εἰς τὴν φύσιν μὲ τὴν διαδοχὴν των ἡμερῶν, ἐδῶ δὲν εἴμεθα ἀπαθείς θεαταί. Ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἐπιταχυθῇ ή ἔλευσις τῆς καινούργιας ἡμέρας. Καὶ ἃς τὸ ἐπαναλάβωμεν: κάθε πού ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς κάνει τὸ χρέος του ὡς πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὀλόκληρον τὸ ἔθνος κάνει ἕνα βῆμα πρὸς τὴν καινούργιαν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν θὰ ἀξίξῃ ὄντως νὰ ζῆ κα-

νεὶς ή καὶ νὰ θυσιάζεται ἐν ἀνάγκῃ δι' αὐτήν.

ΤΑ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Καὶ ἀκριβῶς τὴν καινούργια μέρα μᾶς ἐμφανίζουν κάθε τόσο αἱ ἐκθέσεις πού παρουσιάζουν τὸ θαυμάσιον ἔργον πού γίνεται διὰ τὴν νέαν γενεάν.

Εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἐξέχουσιν θέσιν κατέχουν τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα. Κάθε χρόνο μᾶς φέρνουν τὸ χαρούμενον μήνυμα διὰ τὸ ἔργον πού ἐπιτελοῦν καὶ διὰ τὴν θαυμασίαν των πρόδον.

Εἰδικιώτερον τώρα ἔχομεν τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατηχητικῶν σχολείων πού ἐξυπηρετήθησαν ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα Θεολόγων ή «Ζωή». Εἶναι τὸ ἔτος πού ἐπέρχου τὸ 24ον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν σχολείων αὐτῶν. Καὶ σήμερον ἔχουμε τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς: εἰς ἑλὴν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρον ἐλειτούργησαν τοιαῦτα σχολεῖα ἐν ἑλφ 1535 (ἐναντι 1127 περυσίων) μὲ ἐγγυφέντας μαθητὰς καὶ μαθητριάς 143.175 (ἐναντι 134.193 περυσίων). Καὶ αὐτὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ἑκτακτα σχολεῖα εἰς τὴν ὑπαιθρον μὲ μαθήματα πού γίνονται μὲ διαφόρους εὐκαιρίας. Δι' αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν πληρεῖς ἐξακριβώσεις. Τὰ ἐξακριβωθέντα ἕως ἀνέρχονται εἰς 1364 μαθήματα (ἐναντι 1102 περυσίων) τὰ ὁποία παρηκολούθησαν 91.490 μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς (ἐναντι 75.544 περυσίων).

Καὶ ἑλα αὐτὰ, παρκαλοῦμεν, χωρὶς ὅτε μίαν δραχμὴν ἐπιβάρυνσιν διὰ μισθούς, ἐπιμίσθια, συμβούλια καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐτε ή Ἐκκλησία, ὅτε τὸ κράτος, ὅτε ή κοινωνία ἔδωσαν ὅτε μίαν δραχμὴν διὰ τοιαύτας παροχάς, διότι, ἀπλούστατα, ἔλοι ἔσοι ἐργάσθησαν ἔδωσαν τὰς δυνάμεις των καὶ τὴν ζῆλον των ἐντελῶς δωρεάν καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀμοιβήν.

Ἡ μᾶλλον ἔλαβον ἀμοιβήν. Ἀμοιβή των εἶναι ή χαρὰ καὶ ή εὐλογία, νὰ βλέπουν ὡς καρπὸς των εὐγενῶν κόπων των, τὴν

ἐργασίαν ἢ ὁποία ἀποτελεῖ ἐλπίδα τοῦ ἔθνους μας, σέμνωμα τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ τραγὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ καινούργια ἡμέρα περὶ τῆς ὁποίας τσακίς ἔχομεν ὀμιλήσει, ὄντως ἔρχεται!

Η ΑΦΥΠΝΙΣΙΣ

Ὅσοι γνωρίζουν τοὺς πνευματικούς νόμους ποὺ κυβερνοῦν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γράφουν τὴν ἱστορίαν, δὲν αἰσθάνονται, βέβαια, ἐκπληξιν ἀπὸ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἀσκοῦν τὰ τελευταῖα πολεμικὰ γεγονότα εἰς τὴν πνευματικὴν ἀφύπνισιν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅμως ἡ ἀφύπνισις αὐτὴ παρυσιάζεται μὲ τόσῃν ποικιλίαν ἐκδηλώσεων ὥστε προκλεῖ τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐκείνων ἀκόμη ποὺ τὴν προέβλεπαν καὶ τὴν προέλεγαν.

Μία τοιαύτη ἐκδήλωσις εἶναι, ὅτι ἀρχίζει νὰ ἀναγνωρίζεται ἡ πνευματικὴ χρεωκοπία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Καί, ὅπερ σπουδαιότερον, γίνεται αἰσθητὸν τί μᾶς κοστίζει, καὶ ἀπὸ ὀλικῆς ἀπέψευς πλέον, ἡ χρεωκοπία αὐτῆ.

Ὡς πρὸς τὴν Ἀμερικὴν θὰ ἀναφέρωμεν—ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ—τὴν κριτικὴν κατὰ τῆς ὑπεροργανώσεως, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸ περιφημον «πεντάγωνον» ὅπου ἔχει συγκεντρωθῆ ἡ πολεμικὴ μηχανὴ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Θαυμαστὴ ὀργάνωσις, ἡ ὁποία ὅμως—λέγει ἡ κριτικὴ—λησμονεῖ τὸν παράγοντα ποὺ λέγεται πνευματικὸν ὄπλον, τὸ ὄπλον δηλαδὴ ποὺ εἶναι πάντοτε τὸ ἀποφασιστικόν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς συζητήσεως περὶ δημιουργίας διεθνoῦς στρατοῦ τοῦ Ο.Η.Ε. βλέπει κανεὶς, εἰς στήλας ὅπου δὲν ἦτο συνηθισμένος νὰ διαβάξῃ τοιοῦτου εἶδους πράγματα, νὰ διατυποῦται τὸ ἐρώτημα, μὲ τί εἶδους πνευματικὰ ἐφόδια θὰ εἶναι ἐφωδιασμένος ἕνας τοιοῦτος στρατός, ὥστε νὰ καλῆ τοὺς στρατιώτας του νὰ θυσιάζουν πρὸ αὐτῶν τὴν ζωὴν των.

«... πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν». Ἄν καμμίαν φεράν ἢ ὀλιγοπιστία ἔρχεται εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὡς πρὸς τὸ ἂν ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἰσχύῃ καὶ διὰ τὴν σημερινὴν φερεράν καὶ πρωτοφανῆ δοκιμασίαν, τὰ γεγονότα μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν πίστιν...

Καὶ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν, ποὺ ἐπιβάλλεται εἰς ἀνθρώπους ἀληθινὰ πνευματικούς, ἀνθρώπους, δηλαδὴ, ποὺ ξέρουν τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος.

ΔΙΑ ΝΑ ΕΠΙΖΗΣΩΜΕΝ

Καὶ κατὶ ἄλλο, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ αὐτό. Ἕνας γεροῦσιαστὴς δημοκρατικὸς, ὁ Millard Tydings, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918 εἶπε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἀκλόουθα, ὡς πρὸς τὴν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀντιμετώπισιν τῆς παγκοσμίου κρίσεως.

«Εἰς τοὺς καιροὺς τῆς παγκοσμίου κρίσεως ἐφροντίσαμεν νὰ κάμωμεν τὸ ὀλιγώτερον τὸ ὅποῖον ἐνομιζάμεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ κάμωμεν, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὴν κατάστασιν.

Εἶναι, βεβαίως, δυνατόν, ὅταν ἀγωνιζώμεθα διὰ νὰ ἐπιζήσωμεν τῆς σημερινῆς δοκιμασίας νὰ κάμωμεν κατὶ παραπάνω ἀπὸ ὅ,τι εἴμεθα ἡναγκασμένοι νὰ κάμωμεν. Αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος δρόμος διὰ νὰ ἐπιζήσωμεν τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ ὁ καλύτερος δρόμος διὰ νὰ μὴ ἐπιζήσωμεν, εἶναι νὰ φροντίζωμεν νὰ ξεφύγωμεν ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ νὰ κάμωμεν ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει.»

Μὲ ἄλλους λόγους, μόνον ἐκεῖνος ποὺ ξέρει νὰ θυσιάζεται ἔχει ἐλπίδας νὰ ζῆ, ἐνῷ φιλοτομαρισμὸς ἂν λά Χόλλυγουντ κλπ. ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον.

Λίγο ἀκόμη καὶ θὰ ἀκουσθεῖν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου «ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν...!»

ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ, Η ΑΡΝΗΣΙΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ, μὲ τί νομίζετε ὅτι ἀσχολεῖται, ἡ ἄρνησις; Τί ἔχει νὰ δώσῃ ἔστω καὶ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τῆς ἀπέψευς, εἰς τὸν σύγχρονον ἀνθρώπον, μέσα εἰς τὴν σημερινὴν του παραζάλην ὡς φωτισμὸν καὶ βοήθειαν καὶ ἐνθάρρυνσιν; Μᾶς τὸ λέγουν δύο ἀπὸ τοὺς περιφανεστέρους ἐκπροσώπους τῆς εἰς σχετικῶς προσφάτους ἐκδηλώσεως των. Πρόκειται περὶ τῆς ρασοφόρου ἀρνήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται καὶ προκαλεῖ

τόσα ζητήματα μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Ὅντως, εἰς δημοσίας ἐκδηλώσεις προέδωσαν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Birmingham Barnes καὶ ὁ πρωθιερεὺς Inge. Καὶ τί μάς εἶπαν; Ὁ μὲν ἐπίσκοπος τοῦ Birmingham ἐπιζητεῖ νὰ στηρίξῃ μὲ τὴν πατερίτσα του ὅ,τι ἀρνητικὸν ἀναζητεῖ στήριγμα. Προσπαθεῖ νὰ ξερριζώσῃ τὴν πίστιν μὲ προτάσεις ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης, ἀλλά, ὅπως τονίζουν οἱ «Times», κάθε ἄλλο παρὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἀποτελοῦν. Ὁ δὲ πρωθιερεὺς Inge ἐξεφώνησε τώρα κοντὰ εἰς τὸ Καϊμπριτζ ἕνα λόγον διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ ἕνα μεγάλον κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ τὸν κόσμον. Καὶ ὁ κίνδυνος αὐτὸς φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ... τὴν ἐπ' ἐκκλησίαις ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης! Καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ὅμως, μόνον μὲ πολλὰς ἐπιφυλάξεις εὐρίσκει κάποια χάριν. Ἔτσι, π. χ. ἀπὸ τὴν ᾠδὴν τῆς Θεοτόκου (μεγαλύνει ἢ ψυχὴ μου τὸν Κύριον κλπ.) δὲν τοῦ ἀρέσει καθόλου τὸ τέσον γνωστὸν εἰς ὅλους μας «καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε ταπεινοὺς, πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς». Αὐτὸ τὸ βρῖσκει... βίαιον!

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ἐπιθέσεις αὐταὶ δὲν ἔχουν καθόλου τὸ νόημα, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ Ἀγγλικοὶ κληρικοὶ καὶ οἱ ὁμόφρονες πρὸς αὐτοὺς συνάδελφοί των ἐννοοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν ὅλας τὰς ποικίλας καὶ πλουσίας παροχάς, τὰς ὁποίας τοὺς δίδει ἡ ἐκκλησιαστικὴ των θέσις καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας, μὲ παλάτια, ἀμοιβάς, τιμὰς κλπ. κλπ.

ΔΙΑΖΥΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐξ ἀφορμῆς ἐκείνων ποὺ ἐγράψαμεν εἰς προηγούμενον φύλλον ὡς πρὸς τὴν ἄψυχον μηχανικὴν διατύπωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κινδυνεύουν νὰ καταστήσουν τὰ πιστοποιητικὰ ὑγείας τῶν μελλονύμφων καὶ ἀκόμη ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τέλους ἐπὶ τοῦ διαζυγίου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας,

ἀναγνώστης μας δικηγόρος ἐρωτᾷ τί γίνεται διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ διαδικασία συμφιλίωσης ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου οὐσιαστικὴν ἀξίαν.

Ἡ ἀπορία τοῦ ἀναγνώστου μας κάθε ἄλλο παρὰ ἀδικαιολόγητος εἶναι. Ὁ νόμος παρέχει πράγματι εἰς τὴν ἐκκλησίαν μίαν λαμπρὰν εὐκαιρίαν νὰ δεῖξῃ τὴν εὐεργετικὴν τῆς ἐπίδρασιν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς περισσότερον ὀδυνηρὰς πλευρὰς τῆς κοινωνικῆς νόσου, εἰς τὸ διαζύγιον. Ὑποχρεώνει τοὺς συζύγους ποὺ εὐρίσκονται εἰς διάστασιν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ διαζευχθοῦν, πρὶν ἔλθουν εἰς τὰ δικαστήρια διὰ τὸ διαζύγιον, νὰ ἀποτανθοῦν εἰς τὸν ἐπίσκοπον ὁ ὅποτος θὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν συμφιλίωσιν. Καὶ μόνον ἂν ἡ προσπάθεια ἀποτύχῃ, ἢ παρέλθῃ ἀπρακτος ἢ σχετικὴ προθεσμία, δύναται νὰ προχωρήσῃ ἡ διαδικασία τοῦ διαζυγίου.

Λαμπρὰ ὄντως ἡ εὐκαιρία! Διότι μὲ ὅλην τὴν παρατηρουμένην κατάπτωσιν εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κάποιο ποσοστὸν ἀπὸ τὰ ἐτοιμόρροπα σπῖτια θὰ ἐστηρίζοντο ἂν ἐγένετο οὐσιαστικὴ, ἐπιμελὴς καὶ μεθοδικὴ προσπάθεια συμφιλίωσης. Καὶ βεβαίως τὸ κέρδος θὰ ἦτο μεγάλο, ἂν ἀναλογισθῇ κανεὶς καὶ τὰ παιδιὰ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν θὰ ὑπακούσουν, πάντως θὰ ἀκούσουν. Καὶ ἀργότερα θὰ αἰσθανθοῦν τύψιν, διὰ τὴν παρακοὴν των. Καὶ ἡ τύψις αὐτὴ θὰ εἶναι ἕνα κίνητρον, ἂν ὅχι διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν, πάντως διὰ τὴν σωτήριον μετάνοιαν καὶ συντριβὴν. Πόσον δὲ θὰ ἠῤῥανε τὸ γόητρον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι περιττὸν νὰ λεχθῇ!

Δυστυχῶς, φαίνεται ὅτι ἡ λαμπρὰ αὐτὴ εὐκαιρία δὲν χρησιμοποιεῖται καὶ ἔχει μᾶλλον περιπέσει εἰς ἀχρησίαν. Μετεβλήθη εἰς τύπον νεκρὸν καὶ εἰς ὀχληρὰν διατύπωσιν. Ἀκούομεν ὅτι ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις. Τόσον τὸ καλύτερον. Ἀλλὰ διατί νὰ εἶναι ἐξαιρέσεις; Κάτι πρέπει νὰ γίνῃ. Πρόκειται περὶ ἐνὸς θέματος ἐξόχου ὄντως σπουδαιότητος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν κοινωνίαν, διὰ τὸν λαόν μας ὡς σύνολον.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ο "ΦΙΝΤΕΛΙΟ,, ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Οι ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» ποῦ εἶχαν διαβάσει τὰ δύο θαυμάσια ἄρθρα τοῦ Πυργιώτη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν (*), ἦσαν ἄριστα προετοιμασμένοι, γιὰ νὰ νοιώσουν καὶ νὰ χαροῦν βαθύτερα τὸ γνήσιο πνεῦμα καὶ τὸ οὐσιαστικό περιεχόμενο τοῦ μοναδικοῦ μελοδραματικοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ. Ἀλλὰ καὶ σὸ σύνολό τους οἱ πλατεῖες μάξες τοῦ λαοῦ, ποῦ παρηκολούθησαν τὴ παραστάσις τοῦ ἔργου σὸ «Θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ», εἶδαν πῶς τὸ ἔργο ἀληθοῦς βαθύτατα στίς καρδιές τους. Καὶ ὅταν ἀπὸ τὴ κανεὶς ἔπαιξε τοῦ ὄτι ἡ μουσικὴ δημιουργία τοῦ Μπετόβεν, μὲ τὴ θυσιαστικὴν, τὴν ἡρωϊκὴν, τὴν δραματικὴν ἔξαρσὴν τῆς, δὲν προσφέρεται εὐκολα σὴν μέτρια, κάποτε καὶ ἀνυπαρκτὴ μουσικὴ ἀντιληψὴ τοῦ Κοινοῦ, θὰ διαπιστώσῃ, γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ, τὴν ἀμνηστὴν ἐπαφὴν καὶ τὴ βαθύτατην ἐπίδρασιν τῆς ἀληθινῆς Τέχνης σὴν ψυχὴ τοῦ Λαοῦ — τῆς Τέχνης ἐκείνης, ποῦ δὲν εἶναι μόνο ἀψυχὴ τεχνικὴ, ἀλλὰ καὶ φλόγα εὐσεβερικῆς ζωῆς, οὐσια πνευματικῆς, ἀνώτερης ψυχικῆς πνοῆς, ὅσια οὐσία.

«Ὅποιος θέλει νὰ μιλήσῃ στίς καρδιές — εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Μπετόβεν — πρέπει νὰ ζητήσῃ στὰ ἄνω τὴς ἐμπνεύσεις του. Ἀλλοιῶς δὲν θὰ ὑπάρξουν παρὰ νότιες, ἕνα σῶμα χωρὶς ψυχῆ». Καὶ ἀλλοῦ: «Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑψηλότερο ἀπὸ τὸ νὰ πλησιάζῃ κανεὶς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὴ θεότητα καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ σκορπάτῃ τὴς ἀκτίνες τῆς ἀνάμιαστος ἀπὸ ἀνθρώπινο γένος».

Αὐτὲς τὴς θέσεις ἀκτίνες ἐνοιῶσι νὰ θερμαίνον καὶ νὰ ζωογονοῦν τὴν ψυχὴν του καὶ ὁ Ἄδολφ κοῦ ἄκουσι τὸν «Φιντέλιο» — τὸ ἔργο τῆς ἀγάπης, τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας — νὰ ἐκτελεῖται μὲ τόσην ἐπιτυχία ἀπὸ τὴ Δυρικὴ Σκηνὴ μὲ τὴ συνεργασία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας καὶ τῆς Χορωδίας Ἀθηνῶν καὶ μὲ τὴ διεύθυνσιν τοῦ Γάλλου ἀρχιμουσικοῦ Βόλφ. Ὑπάρχει μιὰ κορυφαία σκηνὴ σὸ ἔργο, ἡ σκηνὴ τοῦ οἱ ἐλευθερωμένοι μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν καλωσύνην ἀνθρώπου προσσῶχονται καὶ εὐχαριστοῦν τὸν Θεό. «Ἐδῶ ἀκριβῶς, σ' αὐτὴ τὴν κορυφαία σκηνὴ, βρισκεται συμβολικὰ καὶ πραγματικὰ τὸ κύριο σημεῖο ἐπαφῆς τοῦ ἔργου — κάθε ἔργου — μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Λαοῦ.

ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ ΚΑΙ

Ὁμολογοῦμε πῶς ἀνησυχοῦμε πολὺ ἀπὸ τῆς διαφόρες πληροφορίες ποῦ δημοσιεύονται στὸν ὅτιο σχετικὰ μὲ τὴς ἐτοιμασίας ποῦ κάνουν τὰ λογοτεχνικὰ σωματεία, γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴ συμπλήρωσιν ἑκατὸ χρόνων ἀπὸ τὴ γέννησιν τοῦ μεγάλου μας Παπαδιαμάντη. Πολλὰ σωματεία, πολλὰς γιορτῆς, πολλοὶ λόγοι, πολλὴ φασαγία. Θὰ εἶναι τόσο ἀταίριαστὴ μιὰ τέτοια πανηγυρικὴ μορφή στὸν ἑορτασμό τοῦ σεμνοῦ καὶ

ταπεινοῦ «ἀγίου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», ὅσοι νὰ κατανατὰ ἀνυπατάσια σὴν μνήμη του καὶ σὴν ψυχὴν του.

Ἔνας εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, ὁ μόνος ταιριαστός ἑορτασμός. Νὰ γίνουσι κατὰ τὴν ἐπέτασι τῆς γεννησῆς του τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μουσικοῦ Παπαδιαμάντη» σὸ μικρὸ καὶ ταπεινὸ σπιτάκι του σὴν Σκιάθου. Ἐγκαίνια σεμνὰ καὶ ἀθόρυθα, χωρὶς τυμπανοκρουσίας καὶ ἐπιδεικτικὰς φανασιὰς, ἕνα εἶδος θερησκευτικῆς τελετῆς μέσα σὴν κατάλληλῃ ἀτμόσφαιρα. Ἴσως νὰ ἦταν ἀρκετὰ νὰ διαδοτῆ ἀπλῶς ἕνα καὶ μόνο διήγημά του. Θὰ εἶλεγε τόσο πολλὰ, τόσο πάντως περισσότερα καὶ καλύτερα ἀπ' ὅλους τοὺς ρητορικοὺς λόγους ποῦ ἐπακτιλοῦνται!...

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

«Εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, κατετριπωμένοι ἐκ τῶν βομβαρδιῶν καὶ τελείως ἐγκαταλειμμένοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, τοπικῶν καὶ κρατικῶν, εἰρὶσκειται» — ὅπως τόσο παραστατικὰ μὲς πληροφοροῦν ὁ ἐφημερίδης — ποῖο νομίζετε; Τὸ σπῆτι τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ σὴν Κέρκυρα!

Καὶ μόνο ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν ἰσχυρότερον κῶλορον ἐναντίον τῶν ἀρχῶν, ποῦ ἀφῆκαν «τελείως ἐγκαταλειμμένοι» τὸ ἱστορικὸ σπῆτι. Ἀλλὰ ἡ πληροφορία συνεχίζεται. «Ἦλθες, μὲς λέγει, σὴν πρωτεύουσα ὁ τωρινός ἰδιοκτητῆς τοῦ σπιτιοῦ καὶ «ἐκατέυει» μὲ ἐπίμονες ἀναφορὰς καὶ ἐνέργειάς του τὰ Ὑπουργεῖα τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἀνοικοδομησῆς νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ κτισθῇ τὸ σπῆτι! Καὶ τὰ Ὑπουργεῖα... ἀγρὸν ἠγόρασαν!

Νὰ σχολιάσομε τὴν εἰδησιν; Ντροπέμαστ. Προτιμοῦμε νὰ ἐλπίζομε — ἂν καὶ δὲν εἶδαμε καμμιὰ διάφεση — ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὴ καὶ ὅτι, ἀντιθέτως, τὸ Κράτος δὲν θὰ βοηθῆσῃ ἀπλῶς νὰ κτισθῇ τὸ σπῆτι, ἀλλὰ καὶ θὰ τὸ ἀγοράσῃ, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ κτήμα τοῦ Ἔθνους.

Κοντὰ σὸ Μουσείο Παπαδιαμάντη πρέπει, τὸ δίχως ἄλλο, νὰ ἱδρυθῇ καὶ τὸ Μουσείο Σολωμοῦ — δύο πολυτίμητα ἐθνικὰ πνευματικὰ μνημεῖα, ποῦ, ἐνῶ θὰ τιμοῦν δυὸ κορυφαῖες προσωπικότητες τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, θ' ἀποτελοῦν συγχρόνως γι' αὐτὴν μέγα διδογμα καὶ φωτεινὴν ἀφαιτηρία γιὰ νέες γόνιμες προσπάθειες καὶ νέες πνευματικὰς κατακτήσεις.

ΕΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΤΑΠΤΩΞΕΩΣ

Ἔνα θλιβερότατο φαινόμενο πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καταπτώσεως διαπιστώνεται καὶ πάλι τὸν τελευταῖο καιρὸ σὸ θέατρό μας: ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα, ποῦ οἱ διάφοροι θέατροὶ ἀνέβασαν κατὰ τοὺς θερρινοὺς μῆνες, καὶ ὅταν δὲν ἦσαν χυδαῖα πορνογραφικὰ κατασκευάσματα, ἦσαν πάντοτε ἔργα κατώτερα καὶ κοφῆρα, χωρὶς καμμιὰ ἀπολύτως καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴν ἀξία, ἔργα διασποράς.

Δὲν ἔχομε βέβαια τὴν ἀντιληψὴν ὅτι τὰ θεατρικὰ ἔργα πρέπει νὰ εἶναι ἠθικολογικὰ καὶ

(*) Τεύχη Μαῖου καὶ Ἰουνίου 1950.

ρῶματα πιστεύουμε ἀπεναντίας στὴν ἐλευθερία τῆς Τέχνης, ποὺ πρέπει νὰ μὲν ἔξω ἀπὸ κάθε ἕκ τῶν προτέρων «σκοπιμότητα». Μὰ δύο μοναχὰ διαφορὲς: Νὰ εἶναι πρῶτα-πρῶτα τέχνη, καὶ συγχρόνως «νὰ μὴν ἀποταλῆ ἔργα κατασκευῆς τῶν ἄλλων ἀξιών τοῦ Πολιτισμοῦ» (*)

Καὶ αὐτὸ ἀκριδῶς εἰ. α.—ἔργο ὑπονομιώσεως καὶ κατατροφῆς τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών—τὰ θεατρικὰ κατασκευάζματα ποὺ εἶδαμε κι' ἐφέτος σ' ἄλλα σχεδὸν τὰ θεατρικὰ μαζ.

Κι' ἀναρωτιέται κανεὶς: Μὰ ἔχουν τόσο λοιπὸν ἑσέσεις καὶ διαφασχὴ τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ κριτήρια σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὅπου γεννήθηκα καὶ δλοκληρώθηκα ὁ γνησιώτερος ἠθικός καὶ πνευματικός πολιτισμός; Καὶ ἂν ἔχουν πράγματι ἑσέσεις καὶ διαφασχὴ σ' αὐτὸ τὸν βαθμὸ, δὲν ὑπάρχει τρόπος ἀντιδράσεως ἐκ μέρους τοῦ Κοινοῦ, ἐκ μέρους τῶν ἄλλοθινῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἐκ μέρους τ.ῦ Κράτους ἐν ἀνάγκῃ;

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παρακολουθῶσω ἀπὸ κοντὰ τὶς Παιδικὲς Ἐσχολές τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος στὴν Πεντέλῃ καὶ στὴ Βούλα καὶ νὰ διαπιστώσω τὴ συστηματικὴ καὶ γόνιμῃ ἐργασία, ποῦ, ὁ πλὰ στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ σωματικὴ ἀνάπλαση τῶν παιδιῶν, γίνεται ἐκ παραλλήλου καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τους καλλιέργεια. Ἡ προσευχὴ—μὴ προσευχὴ συνειδητῆ, ποῦ νὰ βγαίνει αὐθόρμητα καὶ φυσικὰ ἀπὸ τὴν παιδικὴ ψυχὴ—ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐργασίας. Καὶ, μαζὶ μ' αὐτὴν, ἡ συστηματικὴ ἐπίσης καλλιέργεια τοῦ ἠθικοῦ αἰσθηματος τῶν παιδιῶν, ὥστε νὰ συνειδητοποιῶν βαθία μέσα τους τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴ τους ἰδέασαση.

Ἡ ἀνάπτυξη ἐξάλλου τ.ῦ καλαισθητικοῦ αἰσθηματος τῶν παιδιῶν μὲ τὴν ἀπαγγελίαν, τὸ τραγῆδι, τὴ χορωδία, τὴν παιδικὴ θεατρικὴ σκηνή, συμπληρώνει κατὰ τὸν καλύτερο καὶ ἀποτελεσματικώτερο τρόπο τὴν ὅλη ἐργασία γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ πνευματικοῦ τους κόσμου.

Νὰ προσθέσω τ' ἄρα δτι, παρακολουθώντας ἐπὶ τόπου τὴν ὥρασαν αὐτὴν ἐργασία, βρήκα πίσω ἀπὸ αὐτὴν, ἀρκετὲς κι' ἀθόρυβους συντελεστοὺς τῆς, ἀρκετὰ ἰσχυρὰ στελέχη τῆς, ποῦ ἀνήκουν στὴ Χριστιανικὴ μας κίνηση; Εἶναι τόσο φυσικὸ, τόσο αὐτοσφύγιον!

Τὸ γεγονός πάντως εἶναι δτι στὶς Παιδικὲς Ἐσχολές τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος—καὶ ὅπως πιστεύουμε, καὶ σὲ ἄλλες—γίνεται γενικώτερα μὰ πολὺ καλὴ καὶ ἀποδοτικὴ ἐργασία, ποῦ ἀξίζει νὰ τῆς προσφέρουμε τὴν ἑπαιτοὺς μας καὶ νὰ τ.ν παρακολουθήσουμε μὲ ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση.

ΜΥΣΤΡΑΣ,

ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΠΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΕΤΑΙ

Καθὼς εἶχα περάσει τὸ μεγάλο δάσος τῶν

(*) Π. Μελίτη: «Χριστιανισμός καὶ Τέχνη» (ἐ' Ἀκτίνες, Δεκέμβριος 1949).

ἐλαίων καὶ εἶδα τὸν Μυστρά νὰ ὑψώνεται καὶ ν' ἀναταίναται ὀλόρθος πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐνοιώσα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ βαθύτατα πῶς προσεύχεται. Ἀποτραβηγμένος, καθὼς εἶναι, ἀπὸ τὰ γύρω βουνά, ἀπόμαρος κι' ἀπομονωμένος, ὀρθώνεται σὰν ἕνας ὑπόρατος Μοναχὸς, ποῦ εἶναι ἐπιτηδὲς ἀποσυρθῆ σ' αὐτὸ τὸ μέρος, γιὰ ν' ἀφιερῶθῃ στὸν Θεὸ καὶ νὰ δώσῃ σταθερὴ κι' αἰώνια ἔκφραση στὴν πίστη του.

Γι' αὐτὸ προβάλλει τοὺς τροβόλους τῶν ἐκκλησιῶν του σὰν χέρια ποῦ ὑψώνονται σὲ προσευχὴ. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἐρσιτωμένα τεῖχη τοῦ κάστρου τοῦ ἔχουν πάρει τὸ σχῆμα ἐνός ανοικτοῦ κρατήρα, ποῦ ἀποκαλύπτει τὰ φλογερά βάθη τῆς πιστῆς ψυχῆς του.

Ὅταν ἀργότερα ἀνέβηκα στὸ βουνὸ καὶ εἶδα ἀπὸ κοντὰ τὶς σπητὲς Βυζαντινὲς Ἐκκλησίες του, καὶ θαυμάσια ἔσχωριστὰ τὴ σερμηνὴ κι' ἐπιδελτικὴ «Παντάνασσα», καὶ στάθηκα μὲ σεβασμὸ καὶ μ' ἔκσταση μπροστὰ στὶς ἐξαισιεὶς τοιχογραφίαις τῆς, ἡ ἐντύπωσή μου πῶς τὸ ἱερὸ βουνὸ προσεύχεται δυνάμειος καὶ στερεώθηκε πρὸ πολὺ.

Καμάρωνα τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μαστοριά, τὴ γλυπτικὴν ἱκανότητα, τὴ ζωγραφικὴν ὁμορφιά. Πίσω ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἐνοιώθη τὸ πνεῦμα ποῦ τὰ εἶχε ἐμπνεύσει, τὴν ψυχὴ ποῦ τοὺς εἶχε δώσει τὴν πνοὴ τῆς. Γι' αὐτὸ δὲν τὰ ἐβλεπα σὰν ἔργα τέχνης, ἀλλὰ σὰν καρποὺς πίστωσης, σὰν ἑλοπονημένες ἐκφράσεις προσευχῆς.

Στάθηκα μὲ τὴ σκέψη γεμάτη ἀπὸ ἱστορικὲς ἀναπολήσεις μπροστὰ στὰ ἐρείπια τῶν παλατιῶν καὶ τοῦ κάστρου.

Κι' ὅταν ἡ ἡγουμένη τῆς «Παντάνασσας» μοῦ εἶδινε τὶς σεβάσιμες μορφῆς τῶν ἁγίων, ποῦ τὸ εὐλαδικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ χέρι μᾶς μοναχῆς κατορθώνει ν' ἀποκαλύπτει κάτω ἀπὸ τὴ σκουριὰ τῶν χρόνων, ἐνοιώσα βαθύτατα δὲν εἶδεν αὐτὰ ἀπὸ τὸν τοῖχο οἱ μορφῆς ἐκείνες, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐσώτερα σπλάχνα τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ, ἐνσάρκωμένες καὶ καθγιασμένες μορφῆς τῆς πίστεώς του.

Στὸ τέλος, δταν πῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν «Περίβλεπτο», μὴ σεβαστὴ γρηοῦλα, μ' ἕνα μεγάλο κλειδί στὸ χέρι, μοῦ ἀνοίξε τὴν πόρτα. Ἐνοιώσα τὸ κλειδί αὐτὸ νὰ μπαίνει στὴν καρδιά μου καὶ νὰ τὴν ἀνοίγῃ κι' αὐτὴν σὰν ἕνα κλειστὸ παλιὸ νῶς. Καὶ μεμιάς, κάτω ἀπὸ τὴν εἰσοδικὴ πνοὴ τῆς ἱερῆς ἀτμόσφαιρας τοῦ ναοῦ, τῆς ἱερῆς ἀτμόσφαιρας ὅλου τοῦ βουνοῦ, ὦ!, πῶς ἐσπευτε κι' ἀπὸ τὰ τοιχώματα τῆς καρδιάς μου ἡ σκουριὰ—κάθε εἶδος σκουριὰ—καὶ πῶς ἐσπρόβλελλαν οἱ ἄγιοι εἰκόνας τῶν ποῦ ἄγνων χριστιανικῶν αἰσθημάτων!

Καὶ τότε, περμένος στὰ γόνατα, ἀκουμπώντας στὴν καρδιά τοῦ βουνοῦ ποῦ προσεύχεται, ἐνοιώσα κι' ἐνὶ τὴν ἀνάγκῃ νὰ προσευχῶ, νὰ σμίξω στὴ σιωπηλὴ προσευχὴ του καὶ τὴ δική μου, τὸ ἴδιο βουδὴ καὶ μυστικὴ, ὅπως ἐκείνη, τὸ ἴδιο βαθεῖα, ἀγνή καὶ ταπεινή.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ρούλας Παπαδημητρίου: Ἑλληνίδα μητέρα.

Περὶ λήφι ἀπὸ ραδιοφωνικῆς ὁμιλίας, στὴν ἐκπομπὴ γιὰ τὴν Ἑλληνίδα μητέρα, τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Θεσσαλονίκης.

Ἐντελὸς ἀπὸ τῆς γυναικείας οὐκισίας, γίνεται μία ἀναδρομὴ στὶς περιπέτειες καὶ τὰ βάσανα τῆς τελευταίας αὐτῆς δεκαετίας. Ἐχει κάποιον ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ἕνα τέτοιο κῦτταγμα τῆς πρόσφατης ἱστορίας. Γιατὶ δείχνει πόσο ἔχει ὑποφέρει ἡ γυναίκα, ἀν κί ἡ συμμετοχὴ τῆς στὴν ἱστορικὴ εὐθὴν παρουσιάζεται τόσο μικρὴ.

Ἄλλὰ δὲν σταματᾷ στὴν ἐξιοτέρησιν αὐτῆς ἡ κ. Ρ. Παπαδημητρίου. Ἀναζητεῖ τὴν εὐθὴν τῆς γυναικῆς ἔχι στὴν ἄμεση διαμέρφωσιν τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ γυναικείου προορισμοῦ καὶ ἔργου ζωῆς, στὴν ἀνατροπὴν δηλαδὴ τῶν παιδιῶν, πὸν προδικάζει ἔμμεσα ἀλλὰ ἀμετάστρεπτα, τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι. Καὶ βρίσκει ἐδῶ, πολὺ σωστά, βαρεῖα συνυπεύθυνη τῆς γυναίκα γιὰ τὰ παθήματα καὶ τὴς συμφορῆς αὐτῆς τῆς δεκαετίας, ἀφοῦ ἡ σύγχρονη γυναίκα σὰν μητέρα στάθηκε ἀνίκανη νὰ μεταδώσῃ στὰ νέα βλαστάρια τὴν ἀγίαν Ἐσφύραν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν τῆς καρδιάς τῆς, ἔμειναν μόνα κί ἔτσι μέσα στὶς καρδῆς τοὺς ἀνέθηκαν κί ἀφοβήσαν τὰ ζιζάνια τοῦ κακοῦ.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ τὴν αἰσιόδοξη παρόρμησιν πρὸς τὴν σωστὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς μητέρας, πὸν μπορεῖ, ἀληθινά, ν' ἀλλάξῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου.

★

Δ. Σαβράμης: Στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πίστιν (Ἰωάννης Σκαλτσούνης).

Γιὰ τὸν Ἰωάννη Σκαλτσούνη, τὸν μεγάλο αὐτὸν πρωτοπόρο στὴν πνευματικὴν μάχην πὸν γρησάσθηκα γιὰ νὰ ἐξοκεπασῆ ἡ πλαστογράφος τῆς Ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν ἄρνησιν, πολλές φορές ἔχει γίνει λόγος στὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ Νέ πὸν τῶρα ὁ κ. Δ. Σαβράμης τοῦ ἀφιερώνει ἕνα βιβλίον, ἕνα βιβλίον γεμᾶτο παλμό, ὅπως ταιριάζει σὲ μιά τέτοια ἀγωνιστικὴ καὶ ἠρωϊκὴ μορφή.

Γιατὶ ἦταν πραγματικὴ ἀγωνιστὴς ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης, ἀγωνιστὴς πὸν μὲ ἀληθινὸ ἠρωϊσμὸ κράτησε ψηλά τὴν σημαία τῆς γνήσιας ἐπιστήμης πὸν δὲν ἀντιστρατεύεται τὴν πίστιν. Μέσα σὲ μιά ἐποχὴ πὸν τὴν ἐπιστήμην τὴν ἤθελε ἀπλὸ δηρῆτη τοῦ κάθε λογῆς ὀλισμοῦ,

ἐποχὴ πὸν εἶχε ἐπιβάλει παντοῦ καταθλιπτικὴ τὴν παντοῦναμία ἐνὲς ἐζηθῶν ἐπ' σιημονικῆς ὀλισμοῦ, ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης ἄντεξῆ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ βάρος καὶ χτυπήθηκε μὲ μίαν ὀλόκληρη ἐποχῇ.

Ὁ κ. Δ. Σαβράμης μὲ τὸ βιβλίον τοῦ δὲν ἐζητῆσε νὰ μᾶς δώσῃ μιά ἱστορικὴ βιογραφία τοῦ Σκαλτσούνη, ἀλλὰ θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ζωντανῶν τὴν προσωποικότητά του, πλασμένη μᾶζι μὲ τὸ ἔργο του καὶ τοποθετημένη μέσα στὴν ἐποχὴν του. Δὲν παραλείπει νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν συμμετοχὴν του στὸν ἐθ. κό ἀγῶνα καὶ, στὸ τέλος, στὸ κεφάλαιο «ὁ Σκαλτσούνης καὶ ἡ ἐποχὴν μᾶς», συδέει τὴν μορφήν καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου πρωτοπόρου μὲ τοὺς σύγχρονους καιροὺς καὶ τὴν πνευματικὴν στροφὴν πὸν τοὺς χαρακτηρίζει καὶ πὸν εἶται, κατὰ ἕνα μέρος, κρῆπὸς τῆς πνευματικῆς μάχης πὸν ἔδωσε ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης.

★

Ντίμη Ἀποστολόπουλος: Σύντομη ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς φιλοσοφίας.

Δὲν θὰ φανταζόταν ἴσως κανεὶς πὸς ἡ Νεοελληνικὴ φιλοσοφία μπορεῖ νᾶχῃ «ἱστορία», ἀφοῦ στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς εἶναι κάτι πὸν ἀκόμη ζῆ κί ἐξελίσσεται. Καὶ διὼς οἱ ἱστορικοκριτικῆς αὐτῆς ἐργασίης ἀποτελοῦν μιά σπουδαία συμβλή στὴν προσπάθειαν νὰ καλλιεργηθῇ ἡ φιλοσοφικὴ σκέψιν.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Ντίμη Ἀποστολόπουλου, ἰδιαίτερα ἐπιμελημένη, μὲ τὰ πλεῖστα στοιχεία πὸν δίνει καὶ τὴν προστάθειαν τῆς νὰ διατάξῃ συστηματικὰ τὸ ὄλικό τῆς ἀναζητῶντας κοινὰ στοιχεία στὸν νεοελληνικὸν στοχασμὸν τῆς κάθε ἐποχῆς καὶ διακρίνοντας εἰδικὰς κατευθύνσεις καὶ ροπῆς, ἀποτελεῖ ἕνα σπουδαῖο β. ἠήημα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ τὴν σαφήνεια καὶ τὴν συντομία τῆς, ἀλλὰ κί μὲ τὴν ἰδιαίτερα φροντισμένη ἐξωτερικὴν τῆς ἐμφάνισιν, ἀπυθύνεται πρὸς τὸ πλατύτατον κοινὸν, πὸν θὰ μπερέσῃ ἔτσι νὰ τὸ κάμῃ νὰ ἐνδιαφερθῇ γιὰ τὴν νεοελληνικὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν.

★

Νύσση Μεταξᾶ - Μεσηνέζη: Ὁ Γεώργιος Σταθρος ἀπὸ τὴν Ἐπαναστάσιν ἔως τὴν Ἰθουσίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (1821 - 1841).

Περὶ λήφι πλατύτερης μελέτης τοῦ κ. Ν. Μεταξᾶ - Μεσηνέζη γιὰ τὸν Γεώργιον Σταθρον καὶ

τὴν ἐποχὴ του. Ἄλλὰ κι' ἐδῶ, στὴν περίληψι παρουσιάζεται μὲ ἀδρότητα καὶ εὐκρίνεια ἡ μορφή τοῦ Γεωργίου Σταύρου: Μέσα σὸ χρονικό πλαίσιο τοῦ ἡρωικοῦ Εὐκροσιάνου, ἡρωϊκῆ κι' αὐτὴ σ' ἓνα ἄλλο στάδιο, στὴν εὐκρίνεια καὶ τὴν τιμιότητα, στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ συγκρότησι, ποῦ ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ τὸ καινούργιο τότε Κράτος.

★

Νικ. Κλ. Δανίτη: Ὁ Ἀκρίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ νότου.

Σ' ἓνα τεῦχος μὲ γαλανόλευκο ἐξώφυλλο ὁ διαλεχτὸς Κύπριος πατριώτης καὶ λόγιος κ. Ν. Δανίτης ἔχει συγκεντρώσει κάθε λογῆς χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὴν πατρίδα του — ιδιαίτερα χρήσιμες τώρα ποῦ γίνεται ἡ καινούργια μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴν ἔνωσι τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα.

★

Νικ. Κλ. Δανίτη: Ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου.

Δίκορες ἐργασίες τοῦ κ. Ν. Δανίτη, πάντα σχετικὲς μὲ τὴν πολυαγαπημένη πατρίδα, τὴν Κύπρο. Το πλούσιο λαογραφικὸ χρῶμα δίνει σ' ἕλες μιὰ ξεχωριστὴ χάρι κι' ὁμορφιά καὶ ἡ ἀοβυστὴ ἀγάπη γιὰ τὴ μητέρα Ἑλλάδα τίς ἀνεβάζει σὸ ἐπίπεδο συγκινητικῆς προσφορᾶς.

★

Κωνστ. Γ. Διαμαντόπουλου: Λαογραφικὴ Ὀικονομικὴ. Β. Λαογραφικὴ οἰκονομικὴ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Συνέχεια μιᾶς πρωτότυπης ἐργασίας ποῦ θέλει νὰ φέρῃ μέσα στὴν Οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο, σὰν σίγουρο ἐκκίνημα γιὰ τὴν ἔρευνά τῆς.

★

Ἰωάννου Α. Κόντου: Ἡ ἀγωγὴ τοῦ πολίτου.

Σ' ἓνα μεγάλο τόμο ἀπὸ διακόσις τόσες σελίδες ἔχει συγκεντρωθῆ ὅλο τὸ ὄλικὸ ποῦ θὰ συγκροτήσῃ τὸ καινούργιο αὐτὸ σχολικὸ μάθημα τῆς «ἀγωγῆς τοῦ πολίτου». Χαρακτηριστικὸ τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Κόντου εἶναι τὸ ὅτι τίς πληροφορίες ποῦ δίνει δὲν τίς παραθέτει ἀσύνδετες ἀλλὰ ὑποταγμένες σ' ἓνα γενικὸ σκοπὸ. Πρόκειται γιὰ ἓνα ζωντανὸ καίμενο γραμμμένο σέ φιλικὸ τόνο κι' ὄχι γιὰ μιὰ ξερὴ γνωσιολογικὴ προσφορᾶ.

★

Θεοδώρου Α. Κριεζῆ, τέως βουλευτοῦ Ἰθάρας: Κάτι πεθαίνει καὶ κάτι γεννιέται.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ σωστὴ κριτικὴ

θεώρησι τῆς ἐποχῆς μας. Παρουσιάζει τίς χαρακτηριστικὰς ροπές τῆς — καὶ τὴν κυριώτερη, τὸν ὀλιμοσ — καὶ δείχνει πῶς αὐτὲς ἐξηγοῦν τίς τραμερὲς συγκρούσεις ποῦ τὴν βροναίζουν.

Πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ πὼς οἱ πολιτικοὶ μας δὲν μᾶς εἶχαν συνηθίσει μὲ τόσο σωστὰς ἀποφεις, ποῦ φθάνουν ὡς τὸ βάθος καὶ τίς ἀληθινὲς αἰτίες τῶν γεγονότων.

★

Ἰακίνθου Δημητρίου: Πνευματικὸς ὁδηγός.

Πνευματικὸς ὁδηγὸς διὰ τὸν χριστιανὸν τοῦ καθολικοῦ δόγματος.

★

Γεωργ. Α. Χατζηαντωνίου: Τὰ ὀκτώ κλειδιά τῆς εὐτυχίας.

Κηρύγματα προτεσταντικοῦ δόγματος.

★

Παν. Ροδοπούλου: Ἀπλὲς σκέψεις γιὰ σοβαρὰ ζητήματα.

Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ εἶναι, πραγματικὰ, ὅτι λέει: ὁ τίτλος του: «ἄπλεις σκέψεις γιὰ σοβαρὰ ζητήματα». Μὰ εἶναι ἀκόμη — αὐτὸ, φυσικὰ, δὲν τὸ λέει ὁ τίτλος — καὶ σωστὲς σκέψεις.

Δὲν ἔχουν τὸ χαρακτηρισμὸ μελέτης τὰ σύντομα ἀρθράκια ποῦ ἀπαρτίζουν τὸν τόμο αὐτὸ. Πολὲς φορὲς τὰ συμπεράσματα βγαίνουν χωρὶς νὰ στηρίζωνται ἀρκετὰ. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ χρονογραφήματα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος, γιὰ νὰ εἶμαστε δίκαιοι, ἀρκετὰς φορὲς ὁ ἀναγνώστης θὰ σταματήσῃ μπροστὰ σὲ κάποια ἰδέα ποῦ θὰ τὸν εαφνιάσῃ γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς, τὸ βάθος, τὴ γονιμότητά τῆς. Κι' ἄλλωστε ἔχει τόση ἀξία ἡ σωστὴ, ἴσια, σκέψις: πάνω στὰ γενικώτερα θέματα τῆς ζωῆς, ὥστε νὰ χαριετίξῃ κανεὶς μὲ χαρὰ τίς ἀπλεις αὐτὲς σκέψεις.

N. ΒΑΛΣΑΜΗΣ

★

Ἄντ. Μ. Ἰσηγόνη, Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ρόδου: Αἰκατεσθύνσεις τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς.

Περὶληπτικὸ καὶ σύντομο κείμενο, ποῦ δὲν δοσερτὲ μολοντοῦτο σὲ σαφήνεια καὶ πληρότητα. Παρουσιάζει τίς κατεσθύνσεις ποῦ προταθηκαν γιὰ τὴν παιδαγωγικὴ ἀπὸ τίς διάφορες Σχολές (φυσικοκρατικὴ, κοινωνικολογικὴ, ἀξιολογικὴ) μιλάει: ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς John Dewey καὶ Georg Kerschensteiner ποῦ θεμελιώσαν τὴ θεωρίαν τοῦ νέου σχολείου κι' ὕστερα ἐξετάζει: ἓνα-ἓνα τὰ σύγχρονα παιδαγωγικὰ συστήματα, δίνοντας καὶ καινούργια στοιχεῖα.

★

Ἄρη Κωνσταντινίδη: Τὰ παλιὰ ἀθηναϊκὰ σπίτια.

Μιὰ ὄραϊα καὶ χρήσιμη ἀρχαιολογικὴ ἐργα-

σία: Συγκεντρωμένα σχέδια και φωτογραφίες από χαρακτηριστικά αθηναϊκά σπίτια της παλαιάς εποχής. Και μία ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική μελέτη που προπαγανδίζει το σωστό έργο: της κατασκευής που χωρίς ν' αποστρέφεται τις καινούργιες τελειοποιήσεις, θέλει να τις τοποθετήσει μέσα στο νότιο κλίμα και τον ξεχωριστό χαρακτήρα του.

★

Νικολάου Β. Τωμαδάκη, τακτικού Καθηγητού της Βυζαντινής Φιλολογίας του 'Αθήνης Πανεπιστημίου: ΟΙ 'Ελληνες και αι φιλολογικαί βυζαντιναί σπουδαί. Δόγος έναρκτηρίας.

★

Κ. Σπυριδάκη: 'Η περιγραφή της Μονής Κύκκου επί τη βάσει ανέκδοτου χειρογράφου. (Ανατύπωσης εκ του ΙΓ τόμου του Δελτίου της 'Εταιρείας <Κυπριακών Σπουδών>).

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Πολύ ενδιαφέρον το βιβλίο: Θρησκευτική Τέχνη: 'Από τον Δωδέκατο στον Δέκατο 'Ογδοο Αίωνα, του Emile Male.

'Ο μεγάλος Γάλλος συγγραφέας Emile Male, με τους τέσσερες τόμους του βιβλίου του, που εξέδθη από το 1924 έως το 1932 και αναφέρεται στην θρησκευτική τέχνη κατά τον Μεσαίωνα, έδωθήσως πολύ τον μελετητή της εποχής αυτής. Το περιοδικό: The New York Times, Book Review, αναφέρει ότι ώρισμένα μέρη του βιβλίου μεταφράσθησαν τώρα εις την αγγλικήν και προσθέτει: τὰ ακόλουθα:

«Καθώς κανείς το διαβάζει καταλαβαίνει ότι κάθε εποχή έφερε μία ανάπτυξη στην θρησκευτική τέχνη. Δέν ήτανε ασφαλώς μία υπόθεσις στατική, αλλά γεμάτη από ζωή, εις της διανοίας εις το συναισθήματος. 'Η μία εποχή αντικαθιστούσως την άλλη, αλλά πάντοτε μέσα στο πλαίσιο της χριστιανικής παιθρησίας' ή τέχνη πάντα υπερασπιστής της Πίστεως...

Σήμερα ή θρησκευτική τέχνη — το είδος της τέχνης το άπεσαφήνισ ο Male — εδρίσκεται σε μία κατάστασι στασιμότητας. 'Η γνώσις του παρελθόντος και ή παραδοχή της απαιτήσεως του παρόντος είναι ή θεραπεία».

★

'Ο τρόπος που γίνεται σήμερα ή εργασία και το πρόγραμμα της National Association of Boys' Clubs, καθώς και ή δυνατότης να επηρεασθούν από την ανάπτυξη των σωματείων στην

'Ιω. Α. Γκίκα: Πενήντα χρόνια διάσκαλος.

★

Lloyd C. Douglas: 'Ο μεγάλος φαρᾶς. Μυθιστόρημα. Μετάφρ. Κοσμά Πολίτη. 'Εκδόσεις Κ. Κακουλίτη.

★

'Αρχιετον Οικονομικών και Κοινωνικών 'Επιστημών. 'Εκδιδόμενον υπό Δημητρίου Καλιτσουάκη. Τόμος 27/29.

★

Ν. Ι. Νικολαΐδου: 'Η μελισσοκομία χωρίς διάσκαλο.

★

Παν. 'Αντύπα: Θεΐται έκδηλώσεις.

★

Παν. Μητσοπούλου: Τὰ δρια της συνδικαλιστικής δράσεως. 'Εκδόσεις <'Αλφα> Ι. Μ. Σκαζίκη.

'Αγγλία, σκιαγραφείται σε ένα φυλλάδιο με τον τίτλο: 'Η συνεισφορά των ομάδων των αγοριών στη σύγχρονη ζωή μας (The Contribution of Boys' Clubs to the Life of Our Time).

'Αρχίζοντας από την εξέτασι των πρώτων χρόνων της κινήσεως των ομάδων των αγοριών το φυλλάδιο αναφέρει τη συνεισφορά της κινήσεως στην εκπαίδευσι. 'Η συνεισφορά αυτή είναι: Συνεχής εκπαίδευσις προετοιμασία για την εργατική ζωή πείρα στην αυτοκυριαρχία μάθησις να συναλλάσσονται μ'όρφωσις για να γίνουν μέλη της κοινωνίας μ'όρφωσις του πνεύματος.

Στη στάσι απέναντι της θρησκείας έγινε μία αλλαγή σ' αυτά που είχε διακηρύξει ή πρώτη εκθεσις της πορείας της κινήσεως: αρχές και σκοποι (Principles and Aims) πριν από 18 χρόνια. Με τον καιρό πολλοί αρχηγοί ομάδων άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι χρειαζόταν κάτι το πιο συγκεκριμένο και ή έννοια το 1944 πήρε την εύθνη να διδάσκη τη χριστιανική πίστι και να μην ικανοποιήται με άοριστους συμβιβασμούς για να εξασφαλίση την ενότητα.

★

Σ' ένα ειδικό τεύχος που έκκυλοφόρησε από τον έκδοτικό Οίκο Ρ. Haupt της Βέρνης με τον τίτλο <Τὰ σπόρ την Κυριακή ή τις καθημερινές> δ Dr. Robert

Morgenthauer ἐξετάζει τὸ ζήτημα ἀν ὠφελὸν ἢ ζημιώων τὸν ἄνθρωπο οἱ διάφορες ἀθλητικῆς εὐκαιρίας τῆς Κυριακῆς, παρ' ὅλο πὸν ξυῖρι: πὼς κινδυνεύει «νὰ ξεραισθῆ ἀπὸ τ' ἀγκάθια πὸν παρουσιάζει τὸ πολὺπλευρο αὐτὸ ζήτημα», ὅπως πολὺ ἐπιτυχημένα ἀναφέρονται σὲ στυτικό σημεῖωμα τοῦ ἐλβετικοῦ περιοδικοῦ «Civitas».

Ἄλλοι γνωρίζουμε σὲ πῶσι ἐκτίμησι ἔχουν, καὶ μὲ πῶσι ἀγάπῃ τὴν υλοθέτησαν οἱ δυτικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, τὴν ἰδέα τοῦ ἀθλητισμοῦ. Σήμερα μάλιστα τὴν παρουσιάζουν ἐπιτυχημένη καὶ βελτιωμένη, ὥστε νὰ ἔχουν νὰ ἐπιδειξοῦν τὰ διάφορα ρεκόρ στίς Ὀλυμπιάδες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνομολογήτους ἐξωφρανομίους στίς κούρσας καὶ τὰ ποικιλώματα «μάτς». Ὁ Morgenthauer λοιπὸν δὲν ἀγωνίζεται ἐναντίον φανταστικῶν ἀντιπάλων, ὁ ἀντίπαλος εἶναι ἐκεῖ, πραγματικὸς καὶ ἰσχυρότατος ἐχθρός. Ἐχθρός τῆς ἡμερίας τοῦ ατόμου, τῆς αὐτοσυγκεντρώσεως του, ἐχθρός τῆς οἰκογενείας, διαλυτικὸ στοιχεῖο τῆς, ἐχθρός πρωτίτως τῆς «Χριστιανικῆς Κυριακῆς».

Σὰν νὰ μὴν ἔβθων πὸν ὁ μηχανικὸς μας αἰώνας ἔδωκε τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο σκλάβο στὴ σκληρῇ δουλειᾷ καὶ τὴν ἀδιάκοπη ἐνέργεια πὸν τὸ πνίγει καὶ ἐκθῆλωσι πνευματικῆς ζωῆς ὅλας τίς ἐργασίμας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, τοῦ ἀρπαξῆ καὶ αὐτὴ τὴν Κυριακάτικη ἡμέρα, ἔτσι ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν μπορῆ πιά νὰ σκεφθῆ τίς αἰώνισες ἀξίεις, νὰ μὴν μπορῆ ν' ἀφιέρωσι πιά καὶ θόλου καιρὸ γιὰ συγγεμίλια μὲ τὸν Πλάστη του, ν' αὐτοσυγκεντρωθῆ.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ... κυριακάτικου ἀθλητισμοῦ ἔχει γίνεαι τόσο δυνατὴ στούς δυτικούς λαοὺς ὥστε κατήντησε πιά ἐμπόριο, ἐπιχειρήσεις, βιομηχανία ἀναστατώνοντας ὅλα καὶ ὅλους, ἀπὸ τὸν στοιχειοθέτη τῆς καθημερινῆς ἐφημεριδος ὡς τὸν ἀρτοποιὸ καὶ ἀπὸ τὴν τηλεφωνῆτρια ὡς τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα, χωρὶς νὰ ξεχνᾷ νὰ βίξῃ σὲ κίνησι δόλοκληρο τὸ κυκλοφοριακὸ, μεταφορικὸ ἔκτερο σὲ κάθε πόλι. Ἔτσι, καὶ μὲ τὴν καλύτερη ἀκόμη θέλησι δὲν θὰ μπορούσαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ βαρεῖα ἀπηχολημένοι ἄνθρωποι νὰ βροῦν καιρὸ γιὰ νὰ παρσυρεθοῦν στὴ θεαὶ λειτουργία. Ἡ λατρεία σκιαίζεται κυριολεκτικᾷ,

τὴν Κυριακῇ ἀπὸ τὸ θόρυβο τῶν αὐτοκινήτων, ἀπὸ τὴ βοῇ τοῦ κόμου, ἀπὸ ἐμπειτήρια. Ἔτσι γιορτάζει σήμερα ἓνα μέρος τῶν χριστιανῶν τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου... Καταντᾷ νὰ τὴ θεωρῆ, φουσκώτατα, σὺν τὴν ἐβδομη ἐργασίμη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος! Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἓνας τέτοιος «Κυριακάτικος ἀθλητισμός» βοήθει καθόλου τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀνάγκη τῆς ψυχαγωγίας του καὶ τῆς ἀναψυχῆς του;

Ἄλλοι Dr. Wolfgang Holzer στὴ μελέτη του «Ἡ ἀναψυχὴ τοῦ ἐργάτου» ρωτᾷ ἀν ὠφελεῖτο κἀν ἡ σωματικὴ ὑγεία αὐτῶν τῶν φιλάθλων τῆς Κυριακῆς, τὴ στιγμή πὸν τὴ βλάπτει μᾶλλον νὰ ὑποκαπτεται, ἀφοῦ παρουσιάζονται τόσες νευρικές καὶ καρδιακῆς παθήσεις καὶ ὅχι σπάνια πρόωροι θάνατοι.

Ἀλλὰ μήπως χάρις στὰ σπὸρ αὐτὰ τῆς Κυριακῆς δὲν διατηρήθηκε ἡ παλῆ «ταγκαροδευτέρα»; Ποιὸς ἐργοδότης καὶ ποιὸς δάσκαλος δὲν ξέρει τοὺς ἐξαντλημένους ἐκείνους καὶ νυσταγμένους νεαρούς, τὰ ναυᾶγια τῆς πίστας ἢ τὰ ἐρείπια τῆς κούρας, πὸν κατάκοποι τὴ δευτέρα τὸ πρωτὸ κάθε ἄλλο παρὰ τὸ νεῦ τους στὴ δουλειᾷ ἔχουν; Ἀκόμα ἓνα ὀλέθριο ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ κυριακάτικου ἀθλητισμοῦ παρουσιάζει ὁ στρατηγὸς Guisan παρ' ὅλο πὸν εἶναι γνωστὸ ὅτι λατρεύει τὸν ἀθλητισμὸ: Ὅτι καταστρέφει τὴν οἰκογενειακὴ ζωῆ. Νὰ ἀμέσως-ἀμέσως γιὰ χάρι τοῦ ἀθλητισμοῦ τὸ σύστημα τῆς ἀποφυγῆς τῶν παιδιῶν ἢ τοῦ ἐνὸς παιδιοῦ. Ἔτσι δὲν εἶναι παράξενο τὸ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς ἀποτυχημένες οἰκογένειες χριστοῦδων τὴν κἀτάρρυσαι τους στὸ ὅτι τὰ μέλη τους ἐσκόρπισαν παίρνοντας τὸν δρόμο τῆς Κυριακάτικης ἀναψυχῆς, ὅπου ὁ Κυριακάτικος ἀθλητισμός παίζει ρόλο σπουδαῖο. Δὲν μένει τίποτα στὴν οἰκογένεια, ἀν καὶ ἡ Κυριακῇ θεωρηθῆ σὺν τῇ ἐβδόμῃ ἐργασίμη ἡμέρα. Τὸ ζήτημά μας εἶναι ὅτι ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ προσέξῃ τὴν Κυριακὴ του σὺν μιᾷ ἡμέρᾳ μὲ ξεχωριστῆς εὐκαιρίας πνευματικῆς ἀνυψώσεως καὶ ἀναψυχῆς ἀληθινῆς, πνεύματος καὶ σώματος.

Ἡ ἀλληλογραφία εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύστη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 88.—Πειραιῶς: Τσαμαδοῦ καὶ Κελοκοτρῶν 67.—Ἰκθύνου: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Πεικίλης 5 Ἀθήναι.—Ἐτησίαν συνδρομῇ δρ. 18.000, ἔξωτερικοῦ δολλ. 8 ἢ Δ. Ἀγγλίας 1 /-.—Προστ. τυπογραφεῖου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομηχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.